

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Alena Marešová a kol.

Analýza trendů kriminality v roce 2014

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2014

Alena Marešová a kol.

Autorský kolektiv:

PhDr. Alena Marešová, Ph.D. (vedoucí autorského kolektivu, úvod, kapitola I., resumé)

Mgr. Eva Biedermanová (kapitola II.)

JUDr. Simona Diblíková (kapitola III.)

Doc. RNDr. Josef Požár, CSc. Policejní akademie ČR v Praze (kapitola IV.)

PhDr. Milada Martinková, CSc. (kapitola V.)

Recenzenti:

PhDr. et Mgr. Zdeňka Vaňková (Institut mezioborových studií Brno)

Doc. JUDr. Ivana Zoubková, CSc. (Vysoká škola regionálních studií Praha)

Technická redakce:

Lucie Černá

Obsah

I. Úvod	7
II. Trendy kriminality v České republice v roce 2014 (především z pohledu statistik Policie ČR)	11
III. Proměny českého vězeňství v posledním decenniu	31
IV. Mladiství recidivisté	41
IV.1. Analýza spisů	42
IV.1.1. Poznatky k osobě pachatele	42
IV.1.2. Trestná činnost	48
IV.1.3. Ukládaná opatření	49
IV.1.4. Vybrané poznatky z trestního řízení	52
IV.2. Rejstřík trestů	53
IV.2.1. Počátky kriminální kariéry	54
IV.2.2. Trestní opatření	55
V. Kybernetická kriminalita a její trendy	63
V.1. Úvod	63
V.2. Charakteristika kybernetické kriminality	65
V.3. Základní skupiny kybernetické kriminality	66
V.4. Objasňování kybernetické kriminality	69
V.5. Trendy kybernetické kriminality	72
V.6. Doporučení pro omezení kybernetické kriminality	79
VI. Policejní statistikou zaevidované oběti kriminality v České republice v roce 2014	85
Resumé	109
Summary	113
Použitá literatura	117
Přílohy	121

I.

Úvod

Všeprostopujícími fenomény 21. století jsou komunikační a informační sítě – a tak není divu, že pod názvem informační kriminalita vstoupily i do světa zločinu. Často je také užíván pojem cybercrime. V každoročně Ministerstvem vnitra ČR vydávané Zprávě o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky si v roce 2014 dokonce už „vysloužila“ vlastní kapitolu: 2.2.11 Informační kriminalita a kybernetická bezpečnost. Policie ČR informační kriminalitu charakterizuje jako trestnou činnost páchanou v prostředí informačních technologií včetně počítačových sítí a zdůrazňuje, že je na vzestupu a nelze předpokládat, že se tento trend zastaví nebo sníží. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, 2015) V roce 2014 bylo již policií evidováno více než 4,3 tis. takto označených případů a ve srovnání s rokem předchozím se jednalo o 40 % nárůst. Je to jediný druh kriminality, který v roce předchozím zaznamenal tak výrazný nárůst a u kterého se předpokládá trvalý nárůst počtu policií evidovaných trestných činů i v budoucnosti¹. A je to jev nadnárodní.²

Kromě toho je velmi obtížné odhadnout, jaký je rozsah latentní části informační kriminality. Např. v policií evidované kriminalitě nebývá zastoupena značná část útoků, kterými se internetoví útočníci snaží vykrádat bankovní účty. „V Česku a na Slovensku jde o stovky až tisíce pokusů o podvod v internetbankingu za poslední rok a intenzita i kvalita provedení stoupají“, uvádí v Mladé frontě Dnes ředitel společnosti AEC zabývající se bezpečností dat. Internetové útoky jsou téměř vždy vedeny ze zahraničí. I proto je složité a časově náročné odhalit pachatele. Organizovaná mafie navíc používá nastrojené lidi, kteří legalizují zisk. (Moniová, 2015) V tomtéž článku uvádí mluvčí ČSOB – „měsíčně zabráníme více než stovce případů, kdy klienti mohli potenciálně o své peníze na účtech přijít“. Vzhledem k tomu, že v ČR je elektronické bankovníctví velmi rozšířené, pak všechny majitele účtů elektronického bankovníctví tvrzení, že v Česku obecná kriminalita trvale klesá, příliš neuspokojí.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti jsme v překládané publikaci vyhradili výrazné místo kapitole pojednávající o kybernetické kriminalitě.

Další kapitoly informují o aktuální problematice s kriminalitou související, která je však v resortních materiálech zpracovávána kuse, bez širších souvislostí a trendových změn. Autory jednotlivých kapitol této publikace, mimo kapitolu o kybernetické kriminalitě, jejímž autorem je doc. Josef Požár z Policejní akademie ČR v Praze, který se touto problematikou profesionálně zabývá, jsou jen pracovníci IKSP. Cílem publikace je informovat co nejširší odbornou veřejnost, ale i všechny případné další zájemce, o trendech kriminality v České republice v roce 2014, o pachatelích a jejich obětech, o výkonu trestu odsouzených osob atd., a to s využitím posledních dostupných resortních dat mapujících kvantitativní ukazatele o kriminalitě.

V první kapitole studie komentuje vedoucí autorského kolektivu (A. Marešová) **základní ukazatele o kriminalitě v roce předchozím a jejich změny v posledním**

1 Druhým rokem Policie ČR (odbor informační kriminality ÚSKPV PP ČR) provozuje tzv. Hotline PČR a jeho pracovníci v roce 2014 evidovali téměř 7 tis. podnětů směřovaných do oblasti kybernetického prostředí, což ve srovnání s rokem 2013 představuje navýšení o 72 %.

2 Od roku 2013 Europol spravuje Evropské centrum pro kybernetickou kriminalitu.

desetiletí, dále uvádí **informace o pachatelích**, v členění podle pohlaví, věku, recidivy. Obecně jsou zde popsány změny v počtu evidovaných obětí a **některé informace o sebevraždách**. Na tuto část navazují v závěru studie publikované přílohy – tabulky, které současně doplňují v příspěvku uvedené grafy o další statistická data.

Druhá kapitola je věnována **proměnám českého vězeňství v posledním decenniu**, především vývojovým změnám organizačního a koncepčního charakteru i charakteristikám české vězeňské populace posledních let.

Třetí kapitola seznamuje čtenáře s **výzkumem zaměřeným na recidivující mladistvé pachatele**, konkrétně na osoby mladistvé „soudem označené jako recidivista“. Z uzavřených trestních spisů jsou zpracovány poznatky k osobám mladistvých pachatelů, jimi páchané trestné činnosti a ukládaným opatřením. Doplněny jsou informacemi o kriminální kariéře zkoumaných osob.

Čtvrtá kapitola je v tomto případě stěžejní kapitolou publikace, protože mapuje tu část kriminality, která je stále ještě spíše „velkou neznámou“ – **kybernetickou kriminalitu**. V současné době nemá pojem kybernetická kriminalita všeobecně uznávaný obsah ani definici. Poslední publikace definují kybernetickou kriminalitu velmi složitě, a to jako „trestnou činnost, v níž figuruje určitým způsobem počítač jako souhrn technického a programového vybavení (včetně dat), nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět zájmu této trestné činnosti (s výjimkou té trestné činnosti, jejímž předmětem jsou popsána zařízení jako věci movité) nebo jako prostředí (objekty), nebo jako nástroj trestné činnosti“. (Jirásek, Novák, & Požár, 2015)

Pátá kapitola je věnována problematice **obětí trestné činnosti** v České republice v roce 2014 a jejím vývojovým trendům. Je nejrozsáhlejším materiálem poskytujícím souhrnné informace o obětech v ČR jinde nezveřejněných. Její součástí jsou též tabulky obsahující statistické údaje o obětech v maximálně podrobném členění.

Při zpracování všech v publikaci obsažených kapitol byly maximálně využívány statistické údaje získané z Policejního prezidia ČR. Tyto základní údaje jsou doplněny o statistické údaje z resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, o informace a údaje ze zpráv Nejvyššího státního zastupitelství, z ročenek Vězeňské služby a z některých dalších resortních i mimoresortních materiálů hodnotících stav a vývoj kriminality a stav a vývoj počtu stíhaných, obžalovaných, odsouzených a vězněných pachatelů v posledních deseti letech, a to v podobě vývojových řad. Vydáním studie se snažíme jednak zveřejnit vlastní pohled na kriminalitu v určitém období, jednak soustředit všechny základní dostupné informace o stavu kriminality, a to bez úzké resortní specializace a v kontextu delšího časového vývoje. Tím, že „analýza“ má i tištěnou podobu, se její užití ještě rozšiřuje a odborná veřejnost opakovaně kladně hodnotí i komfort, který tištěná podoba uživatelům poskytuje.

II.

**Trendy kriminality v České republice
v roce 2014 (především z pohledu
statistik Policie ČR)**

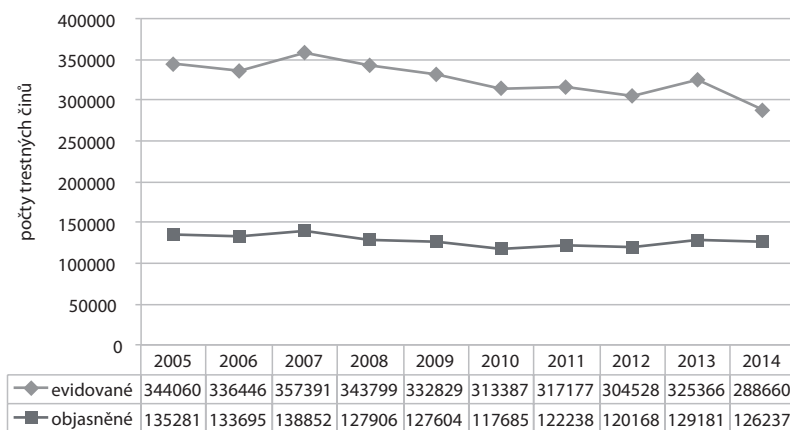
Je těžké hodnotit rok 2014, protože z pohledu vývoje kriminality nedošlo k žádné překvapivé změně ani události. Pozitivem je, že pokračuje trend stálého snižování policií evidované kriminality a v hodnoceném roce se počet evidovaných trestných činů dostal pod hranici 300 tis. trestných činů. Stále však není důvod k přílišné radosti, protože počet objasněných trestných činů oproti minulému období více než 5 let zůstává na zhruba stejné úrovni mírně nad 120 tis. skutků. Stále častěji je také vyslovováno podezření, že část kriminality, zejména té, kterou má na svědomí mladší věková kategorie delikventů se přesouvá tzv. z ulice na internet (sociální sítě) a je, co do rozsahu, orgány činnými v trestním řízení nezmapována. Odhad jejího rozsahu bývá uváděn sice v tisících, ale seriózní odhad dosud chybí. To, že se jedná o latentní kriminalitu, jejíž rozsah asi výrazně převažuje část kriminality, o které se orgány činné v trestním řízení dozvědí a následně ji řeší (a zahrnují do oficiálních resortních statistik), snad ani nemusíme dodávat. (Marešová A. a., 2014)

Také trestní justice potvrzuje pokles evidované kriminality dokumentovaný policejními statistikami a v souladu s policií i stále čtenější páchání trestné činnosti prostřednictvím internetu (napadení účtů prostřednictvím internetového bankovníctví, zneužívání informací ze sociálních sítí, podvodné e-shopy, pronásledování bývalých partnerů prostřednictvím internetu, páchání trestných činů z nenávisti i trestných činů spojených s dětskou pornografií prostřednictvím internetu atd.

Níže uvedený graf 1 znázorňuje příznivý vývojový trend evidované kriminality, ale též skutečnost, že počty tzv. objasněných trestných činů (u kterých byl pachatel znám, či policií zjištěn) se téměř nemění – v desetiletém horizontu spíše mírně klesají. Míra objasněnosti se stále pohybuje kolem 40 %. V roce 2014 se míra objasněnosti sice zvýšila na 43,7 %, ale proto, že v tomtéž roce došlo k výraznému poklesu všech policií evidovaných trestných činů, ze kterých je míra objasněnosti vypočítávána. Ve skutečnosti se absolutní počty objasněných trestných činů, ve srovnání s rokem 2013, snížily o cca 3 000 skutků.

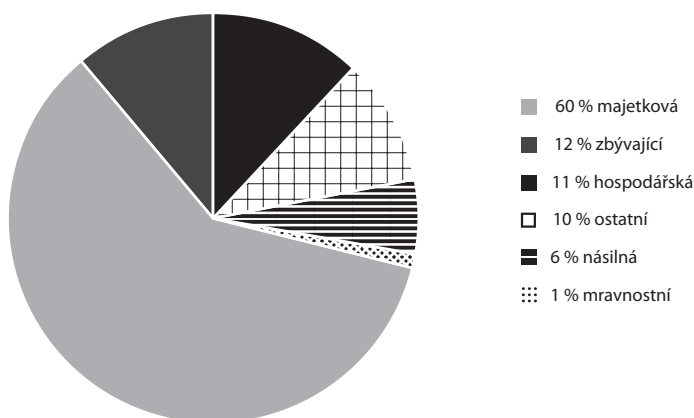
Mimo trestné činy policie v roce 2014 řešila téměř 800 tis. Přestupků převážně spáchaných v dopravě.

Graf 1: Trestné činy evidované Policií ČR v letech 2005–2014

Graf 2 ukazuje strukturu kriminality, tak jak kriminalitu člení policie. Trestní justice člení kriminalitu především podle jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákoníku, což není s policejním členěním totožné. Struktura kriminality z pohledu policejních statistik se již léta nemění. Výrazně převažuje majetková kriminalita, a to s nejnižším procentem objasněnosti – v roce 2014 to bylo 60 % s 24 % objasněností, následuje tzv. zbývající a ostatní kriminalita (především jsou v ní obsaženy tyto trestné činy: maření výkonu úředního rozhodnutí, zanedbání povinné výživy, výtržnictví, sprejerství, drogová kriminalita, podílnictví, poškozování cizích práv, dopravní nehody silniční). Tato část, která představuje 22 % z celkové evidované kriminality, nejvíce (v pozitivním smyslu) ovlivňuje celkovou míru objasněnosti, protože objasněnost u této části kriminality činí cca 84 %.³ **V roce 2014 bylo, stejně jako už v předchozích letech, za zbývající a ostatní kriminalitu vyšetřováno a trestně stíháno více pachatelů (cca 51 tis. osob), než za majetkovou (celkem cca 35 tis. osob)!**

Graf 2: Struktura kriminality v roce 2014

Třetí, co do rozsahu podílu je hospodářská kriminalita s 55 % objasněností. Tak nízké procento objasněnosti je způsobeno hlavně nízkou mírou objasněnosti u trestného činu neoprávněné držení platební karty, který představuje čtvrtinu hospodářských trestných činů a dosahuje jen 26 % objasněnosti. Je diskutabilní, zda má být do hospodářské kriminality zahrnován, protože zpravidla je páchan v souběhu s majetkovou trestnou činností, konkrétně s krádežemi.

Následuje menší podíl násilné kriminality (6 %) a minimální zastoupení mravnostní kriminality.

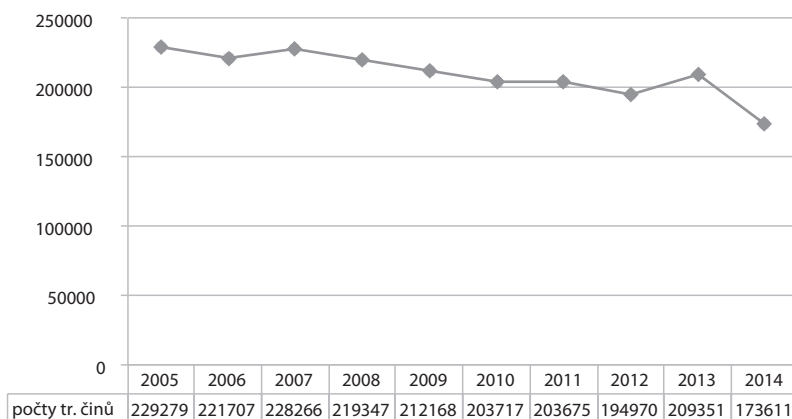
Majetková kriminalita, která s ohledem na svůj podíl ve struktuře kriminality je určujícím činitelem změn trendu, v roce 2014 zaznamenala největší pokles počtu

³ Jen jako humornou poznámku uvádím zkušenost ze zpracování statistik o kriminalitě polskou policií – pokud potřebují zvýšit procento objasněnosti, které zpravidla se pohybuje kolem 60 %, tak provedou velkou akci v dopravě, či vyhlásí akci na neplatěcí výživného a tak si zajistí rychlé navýšení míry objasněnosti, protože se vždy jedná o pachatele, kteří jsou tzv. známými pachateli nebo v dopravě lehce zjistitelnými. ² Od roku 2013 Europol spravuje Evropské centrum pro kybernetickou kriminalitu.

evidovaných trestných činů, a to především díky poklesu počtu evidovaných krádeží, jak vloupáním, tak i tzv. prostých. V sledovaném desetiletém vývoji se jedná o největší pokles – viz graf 3. Mírné zvýšení v roce předchozím bylo přičítáno rozsáhlé amnestii prezidenta, v jejímž důsledku bylo zastaveno stíhání či propuštěno z věznic značné množství zlodějů, kteří po propuštění recidivovali a v roce 2014 byli již znovu omezeni na svobodě jednání.

Snížil se počet vloupání do rodinných domů. U těch uskutečněných pak **novým zájmem pachatelů bylo zmocnit se klíčů od luxusních vozidel zaparkovaných před rodinnými domy, která následně odcizili.** Jinak se zajímali, jak je běžné, o šperky a finanční hotovost, případně další lehce zpeněžitelné věci. U drobnější majetkové trestné činnosti je nezbytné, mimo nízké objasněnosti, si všimnout i předpokládané vysoké latence, ovlivněné neochotou některých poškozených z různých, i osobních důvodů, takovou trestnou činnost oznamovat orgánům policie. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014 , 2015)

Graf 3: Majetková trestná činnost v letech 2005–2014 (dle rozdělení Policie ČR)

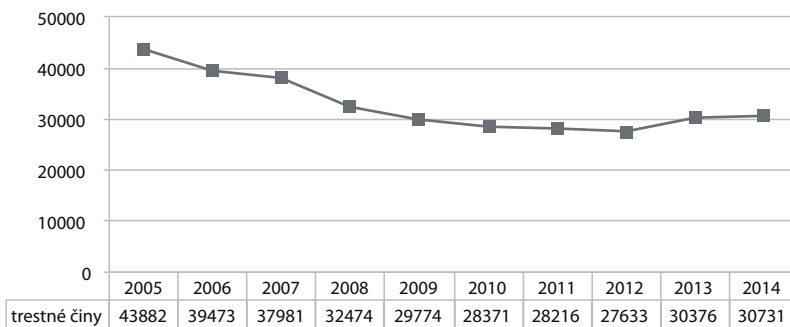
U **hospodářské trestné činnosti** byl v roce 2014 trend opačný – mírný nárůst je pravděpodobně způsobený skutečností, že dochází k nárůstu počtu zjištěných podvodů včetně úvěrových. Dle státních zastupitelství se také stále vyskytují případy poškozování finančních zájmů EU (zneužívání dotací). Nutno však současně upozornit, že postih daňové kriminality, která tvoří nezanedbatelnou část hospodářské kriminality, klesá, protože se stává stále více komplikovaným mj. i stále sofistikovanějším způsobem provedení.

Stejně jako značná část majetkové kriminality i hospodářská kriminalita se koncentruje do velkých měst a Prahy. Praha má největší podíl na vyčíslených škodách, a to zejména způsobených krácením daně, podvody a zpronevěrami. Daňová kriminalita, dle odhadu policie, způsobuje škody v řádu stovek miliard Kč. Nejčastější formou jsou fiktivní faktury v oblasti obchodů, reklamní činnosti, poradenství, studií trhu a služeb, kde se obtížně prokazuje podíl fiktivního plnění. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014)

Zvlášť bývá komentována tzv. **finanční kriminalita**, pod níž jsou zahrnovány případy podvodného čerpání dotací, podpory zaměstnanosti, dotace na odstraňování následků živelných pohrom apod. Specifickou její součástí jsou zmanipulované a předražené

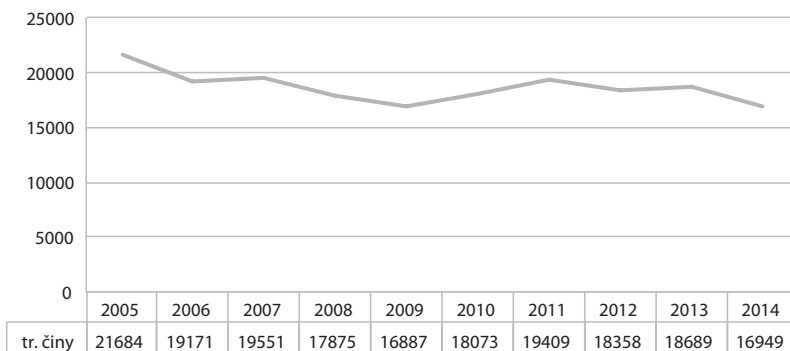
veřejné zakázky. Je odhadováno, že latentní část u této kriminality je velmi vysoká, protože „kde není žalobce – není soudce“. I těch několik případů, za které jsou stíháni pachatelé, z finanční kriminality činí kriminalitu druhou v pořadí za daňovou kriminalitou, co do způsobené škody. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, 2015)

Graf 4: Hospodářská trestná činnost v letech 2005–2014 (podle policejního členění)

Malá pozornost orgány činnými v trestním řízení je stále věnována **násilné kriminalitě**, protože v poslední době též vykazuje radikální pokles evidovaných trestných činů. **České trestní právo** obsah trestných činů proti životu a zdraví chápe v průběhu let trochu odlišně od vymezení násilné kriminality policií a trestné činy násilné povahy, na rozdíl od policie, nevidí jako ucelenou skupinu. Trestní zákoník platný od 1. 1. 2010 sice řadí, oproti předchozímu trestnímu zákonu, trestné činy proti životu a zdraví do hlavy první zvláštní části, avšak násilnou kriminalitu nacházíme téměř ve všech dalších hlavách trestního zákoníku: druhé, třetí, čtvrté, sedmé, osmé, deváté i desáté. Obecně nejnebezpečnější násilí pak v hlavě poslední – třinácté: trestné činy proti lidskosti. Mnohé trestné činy pak bývají páčány násilným způsobem, a to i když násilí nebo pohrůžka násilím nejsou znakem jejich skutkové podstaty. Se stejnými nejasnostmi se setkáváme i ve **statickém výkaznictví trestní justice**. Následkem pak jsou těžko interpretovatelné vývojové trendy zpracované z dostupných statistik obou resortů.

Graf 5: Násilná trestná činnost v letech 2004–2013 (podle policejního členění)

K násilné kriminalitě v roce 2014 Policie ČR uvádí:

Násilná kriminalita meziročně klesla o 9 %. Z teritoriálního hlediska byl násilnou kriminalitou nejvíce zatížen kraj Ústecký a Liberecký, dále Moravskoslezský a Karlovarský. Nejméně Pardubický kraj, Vysočina a Zlínský kraj. V roce 2014 bylo nejvyšší procento z evidovaných násilných trestných činů objasněno (byl znám nebo zjištěn jejich pachatel) – v 70 % případů. Klesl počet zjištěných vražd na 160 trestných činů (s 91 % objasněností), zejména pak vražd na objednávku (z 6 v roce 2013 na 1 v roce 2014), ale zvýšil se počet vražd loupežných (z 11 v roce 2013 na 15 v roce 2014). „Stejně jako v posledních třech letech je velký počet vražd a pokusů vražd spáchán brutálním způsobem na seniorech, vlastních rodičích a prarodičích. Pachatelé jsou přitom recidivisté zpravidla v příbuzenském vztahu s obětí. Ve většině případů bývá spontánním motivem získání prostředků na nákup drog, krytí dluhů nebo jiných finančních závazků.“ (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, 2015)

Informace o vraždách zpřesňují následující tabulky zpracované z policejních statistik:

Tabulka 1: Vraždy 2014: trestné činy, objasněnost, stíhané osoby (zdroj: Statistický výkaz Policejního prezidia ČR)

Druh vraždy	Loupežné	Sexuální	Motivované osobními vztahy	Na objednávku	Ostatní	Celkem
Zjištěno celkem tr. činů	15	2	78	1	64	160
Objasněno	12	1	71	0	51	135
Stíháno osob	13	1	71	4	54	143
Z toho: Recidivisté	9	1	34	1	30	75
Ženy	1	0	12	0	5	18
Muži	12	1	59	4	49	125
Nezletilí	0	0	2	0	2	4

V roce 2014 zůstalo relativně více, než bývá v ČR obvyklé, neobjasněných vražd – cca 16 %. Např. v roce 2013 míra objasněnosti vražd představovala cca 95 %. Zarážející je vysoké zastoupení recidivistů mezi vrahy.

Tabulka 2: Vraždy 2014: vztah pachatel – oběť (zdroj: Statistický výkaz Policejního prezidia ČR)

Vraždy/ Vztah obětí k pachateli	Loupežné	Sexuální	Motivované osobními vztahy	Na objednávku	Ostatní	Celkem
Vlastní dítě	0	0	5	0	2	7
Dítě, kde jeden z rodičů je druh-družka, přítel	0	0	1	0	0	1
Dítě ve vzdáleném příbuzenském poměru (synovec, neteř apod.)	0	1	0	0	0	1
Dítě ve vztahu spolužáka, kamaráda	0	0	1	0	0	1
Dítě ve vztahu ke známé osobě (soused, známý rodiny apod.)	0	0	0	0	1	1
Manželka	0	0	6	0	2	8
Družka, žena ve společné domácnosti	0	0	13	0	1	14
Manžel	0	0	0	1	0	1
Druh, muž ve společné domácnosti	0	0	6	0	0	6
Dospělá osoba s jiným vztahem	3	0	12	0	4	19
Matka	0	0	5	0	0	5
Otec	0	0	1	0	0	1
Spolubydlící (mimo výše uvedené – bez vztahu)	0	0	2	0	2	4
Podnájemník	0	0	1	0	0	1
Bez vztahu	11	1	15	1	50	78
Bratr	0	0	3	0	0	3
Manželka – v rozvodovém řízení	0	0	1	0	0	1
Bývalá manželka/ partnerka	0	0	5	0	0	5
Spolupracovník (včetně nadřízeného a podřízeného)	0	0	1	0	0	1
Bývalý/á přítel/ přítelkyně	1	0	3	0	0	4

Tradičně u většiny vražd nebyl vztah oběti k pachateli zjištěn či nebyl prokázán. Vysoký počet obětí žen žijících s vrahem ve společné domácnosti ukazuje, že domácímu násilí musí být i nadále věnována velká pozornost, jinak se počet obětí této kategorie může ještě zvyšovat.

Trochu jiné členění obětí vražd je uvedeno v páté kapitole, celé věnované problematice obětí.

Tabulka 3: Oběti vražd 2014 podle pohlaví (zdroj: Statistický výkaz Policejního prezidia ČR)

Vraždy X Osoba oběti	Loupežné	Sexuální	Motivované osobními vztahy	Na objednávku	Ostatní	Celkem
Muž	7	0	33	1	41	82
Žena	7	2	40	1	17	67
Skupina x	1	0	6	0	6	13

x různorodé složení

Tabulka 4: Oběti vražd 2014 podle věku (zdroj: Statistický výkaz Policejního prezidia ČR)

Vraždy X Věk oběti	Loupežné	Sexuální	Motivované osobními vztahy	Na objednávku	Ostatní	Celkem
1–17 let	1	1	11	0	10	23
18–24	1	0	3	0	4	8
25–30	0	1	6	0	5	12
31–40	1	0	19	1	12	33
41–50	3	0	18	0	12	33
51–60	1	0	15	1	11	28
61–70	4	0	4	0	2	10
71–80	1	0	1	0	4	6
81–90	3	0	1	0	2	6
91+	0	0	1	0	2	3

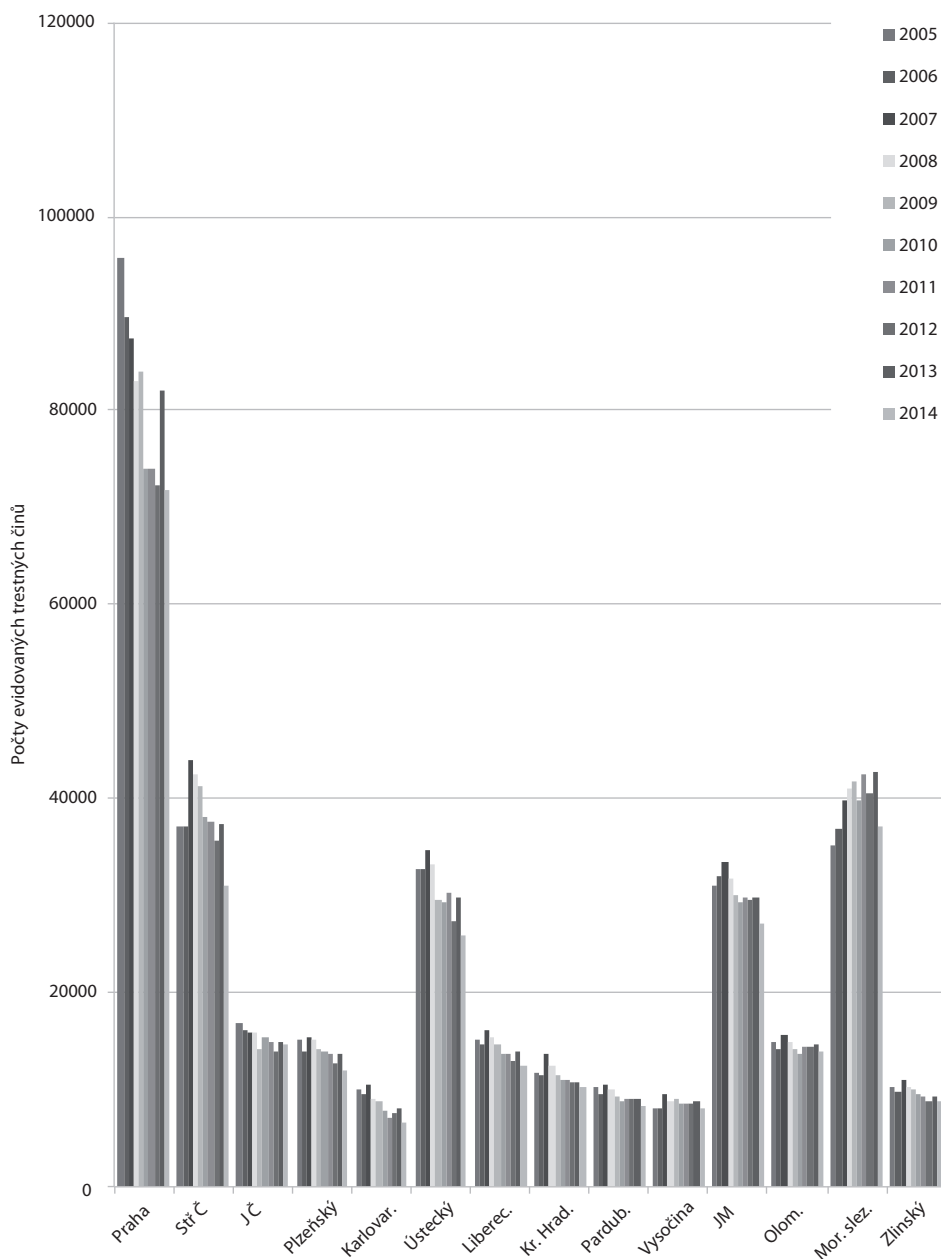
Z poslední tabulky je zjevné, že nejohroženější skupinou jsou osoby středního věku, ale též nezletilí a senioři, pokud sečteme počty posledních 4 řádků do jednoho celku. Souhrnem tak vychází, že vraždami v roce 2014 byly zasaženy téměř stejně všechny věkové skupiny, a to bez ohledu na pohlaví a vztah k pachateli.

Policie do násilných trestných činů řadí i loupeže. I u nich dochází k trvalému každoročnímu poklesu (srov. příloha č. 6). Přetrvává trend páchání pouličních loupežných přepadení, kdy se pachatelé zaměřují na osamělé chodce, především ženy a seniory, nad kterými mají fyzickou a početní převahu. Snadným cílem zůstávají herny a benzínové čerpací stanice. Od roku 2011 dochází k nárůstu loupežných přepadení klenotnictví. (2015)

U **mravnostní kriminality** v roce 2014 byl zjištěn nejvyšší počet trestných činů za posledních deset let. Bylo to celkem 2 205 trestných činů znásilnění a pohlavního zneužívání s cca 70 % objasněností. Právě u této trestné činnosti je aktuální páčání za využití moderních informačních a komunikačních technologií (internet, sociální sítě a mobilní telefony), s jejichž pomocí pachatelé navazují kontakty s oběťmi, a také proto se u mravnostní kriminality předpokládá i vysoká latence. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, 2015)

Z pohledu **teritoriálního rozložení evidované kriminality** je situace již léta neměnná. Nejvyšší výskyt evidované (ale pravděpodobně i latentní kriminality) je trvale v Praze, kde také dochází v roce 2014 k největšímu poklesu evidovaných trestných činů. K poklesu počtu trestných činů (kromě mravnostních a některých druhů hospodářské kriminality) došlo v roce 2014 ve všech územních celcích. Tzv. index kriminality (poměr počtu trestných činů k počtu obyvatel, též označovaný jako zatíženost kriminalitou) je nejvyšší v Praze, následuje Ústecký kraj, Moravskoslezský a Liberecký. (srov. příloha č. 2). Středočeský kraj, asi díky málo obydleným Brdským lesům, byť počtem trestných činů zaujímá třetí místo, má až 5. místo v zamořenosti kriminalitou. Nejnížší hodnoty má Zlínský kraj, Vysočina a Pardubický kraj. V Praze se koncentrují centrální úřady, trvale žijící i migrující cizinci – pracující i nepracující, turisté, nejvíce obyvatel bez stálého pracovního poměru (studentů, důchodců, bezdomovců, propuštěných – včetně amnestovaných – vězňů aj.), zahraniční firmy, banky, drahá auta, klenotnictví atd. – takže je zde nejvyšší výskyt kriminogenních faktorů s nejvyšší anonymitou a „průtočností“ obyvatel, a proto i nejvyšší koncentrace kriminálních jevů doplněná nejnížší objasněností. To je osud většiny hlavních a příliš lidnatých měst. V roce 2014 bylo v hlavním městě objasněno 24,5 % evidovaných trestných činů.

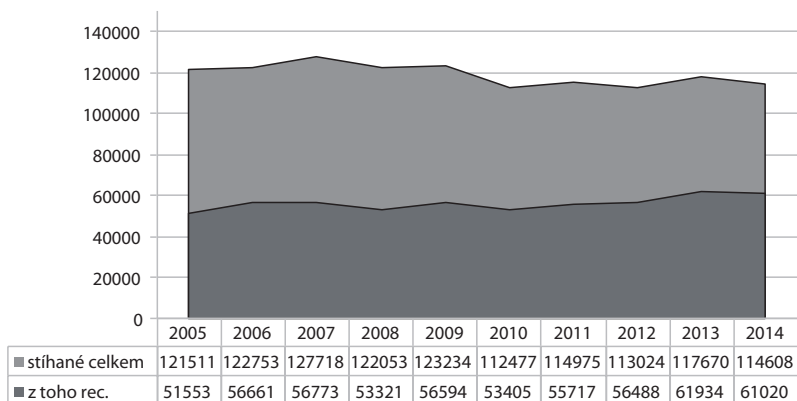
Graf 6: Trestná činnost v jednotlivých územních celcích v letech 2005 až 2014

Pouze objasněná trestná činnost je výchozím ukazatelem pro srovnání evidované kriminality s počtem tzv. **známých pachatelů trestné činnosti**. Jinak řečeno cca **115 tis. pachatelů vyšetřovaných a stíhaných policií v roce 2014 spáchalo 126 237 objasněných trestných činů**. U zbývajících 162 423 trestných činů (celkem v roce 2014 policie evidovala 288 660 trestných činů) nebyl znám ani zjištěn pachatel – tj. většina takových osob nebyla stíhána a žije mezi námi v podobě bezúhonných (byť někdy podezřelých či okolím podezíraných) občanů. Počty policií každoročně stíhaných osob oscilují zpravidla mezi 110–130 tis. osob – srov. graf 7 a v žádném případě nesledují trend radikálního poklesu

počtu evidovaných trestných činů. Právě proto, že ani počty objasněných trestných činů nedoznávají radikálních změn – srov. graf 1.

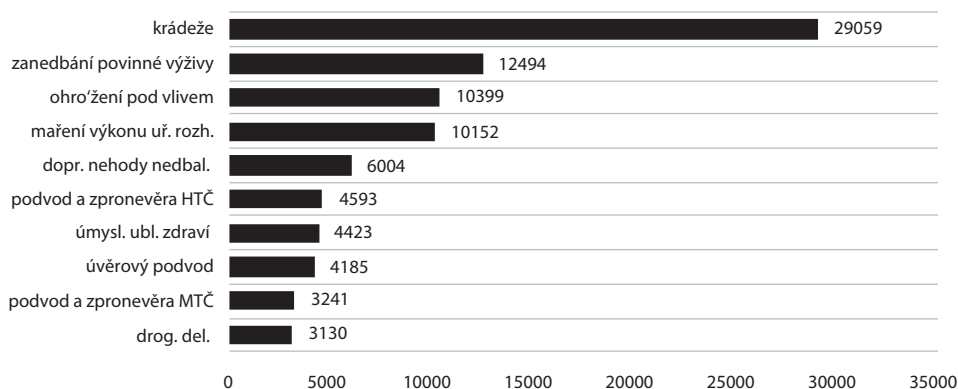
Graf 7: Osoby stíhané a vyšetřované Policií ČR v letech 2005–2014

Jak z grafu 7 patrně, amnestie prezidenta z roku 2013, měla vliv na určité zvýšení počtu stíhaných pachatelů (včetně stíhaných recidivistů) v roce 2013 a částečně její vliv doznával i v roce 2014, protože počet stíhaných osob poklesl o cca 3 tis., ale recidivistů o necelých 1 tis. osob. Právě počet recidivistů v posledních letech neklesá, ale téměř trvale stoupá. Stoupá tak i jejich zastoupení mezi známými pachateli, jelikož počet pachatelů, u kterých nebyla zjištěna kriminální recidiva, v posledních letech klesá.

V roce 2014 spáchali **recidivisté** více než 80 tis. trestných činů. Recidivisté jsou zastoupení více než 50 % mezi pachateli vražd, neoprávněného držení platební karty, podvodů, více než 70 % u krádeží vloupáním i krádeží prostých, maření výkonu úředního rozhodnutí, zanedbání povinné výživy.

Graf 8: Počty pachatelů stíhaných Policií ČR za 10 nejčastěji se vyskytujících objasněných trestných činů v roce 2014

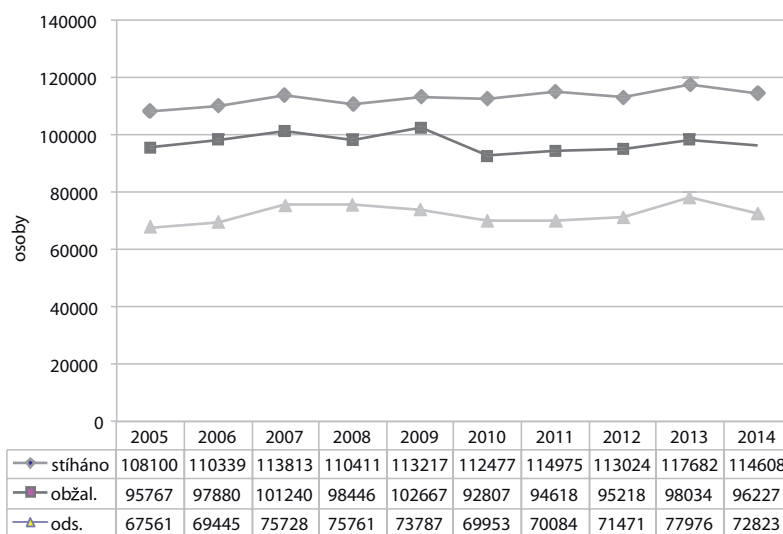
Vysvětlivka: MTČ – majetková trestná činnost, HTČ – hospodářská trestná činnost. Policie podvody a zpronevěry dělí do těchto dvou skupin v závislosti na jejich skutkové podstatě.

Graf 8 ukazuje pořadí **10 nejčastěji páchaných trestných činů se známým pachatelem** i kvantitativní rozdíly v zastoupení známých pachatelů mezi vyšetřovanými a stíhanými osobami (tj. v poměru k cca 115 tis. v roce 2014 známých pachatelů). Vzhledem k stálému poklesu počtu evidovaných loupeží a jejich známých pachatelů se tento, dříve častý trestný čin, do topten kriminality neprobojoval.

V roce 2014 bylo policií evidováno 2 547 loupeží a stíháno za loupež 1 651 pachatelů. V roce 2005 to bylo 5 550 loupeží a 2 388 pachatelů. Srov. příloha č. 6.

Samostatnou kapitolou je trestná činnost páchaná **cizinci**. Jejich zastoupení mezi známými pachateli se sice pohybuje již desetiletí mezi 6 a 7 % a tak počet stíhaných cizinců také mírně klesá (v roce 2014 to bylo cca 7 tis. osob), ale jejich kriminalita je odlišná od průměru, byť i u nich vysoko převažuje majetková trestná činnost. Téměř stejně jako majetková je však u nich zastoupena hospodářská trestná činnost. Dále cizinci mají velmi vysoký podíl na vraždách (12 % v roce 2014), následují vcelku předvídatelné trestné činy porušování práv k ochranné známce, padělání a pozměňování veřejné listiny. Také drogová kriminalita páchaná Vietnamci je známou veličinou. Liší se trestná činnost páchaná cizinci déle pobývajícími v republice, od trestné činnosti zahraničních turistů (u těch jsou časté např. trestné činy a přestupky v dopravě). Značná latence trestných činů a přestupků u cizinců je známá a v očekávání je její prudké zvýšení, v souvislosti s pohybem migrantů přes území ČR.

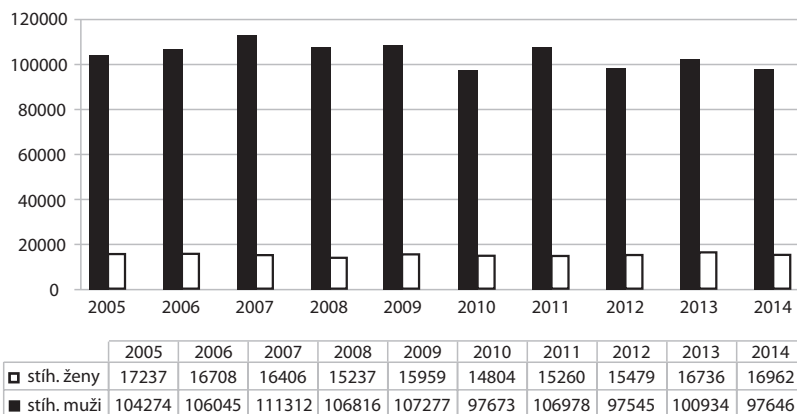
Graf 9: Počty osob stíhaných, obžalovaných a odsouzených v ČR v posledních 10ti letech (ze statistik MS ČR zpracovala Marešová)

Graf 9 ilustruje, že pokles počtu známých pachatelů stíhaných policií se odráží i v poklesu počtu osob obžalovaných a odsouzených.

Snad ještě nutno zmínit, že od roku 2012 jsou stíhány policií i **právnícké osoby**. A zde dochází k viditelnému zvyšování počtu trestně stíhaných právníckých osob – v roce 2014 to bylo 219 právníckých osob (v roce 2013 – 51 a v roce 2012 – 18 právníckých osob).

Graf 10: Počty stíhaných mužů a žen v letech 2005–2014

Rozdělení známých pachatelů, stíhaných a vyšetřovaných policií v roce 2014 podle pohlaví, potvrzuje, že vývojové trendy **kriminality žen** zcela nekorespondují s vývojem mužů. Od roku 2010 se počty policií stíhaných žen zvyšují, v roce 2014 až do zhruba stejné výše jako v roce 2005. Rozsah kriminality žen však, bez ohledu na nepříznivý trend, zůstává velmi nízký přesto, že žen je v populaci více než mužů.

Ženy tradičně páchají málo násilných trestných činů – zastoupení necelých 10 % mezi známými pachateli násilí v roce 2014. Za vraždu bylo v roce 2014 stíháno 18 žen z celkem 143 známých pachatelů. Nejvíce násilných trestných činů žen mělo charakter úmyslného ublížení na zdraví. Bohužel častým objektem jejich násilí jsou děti.

Pokud jde o majetkovou trestnou činnost, u které zastoupení žen mezi známými pachateli je nejvyšší – 14 %, což určuje i celkový podíl žen mezi všemi známými pachateli z roku 2014, jednoznačně **převládají krádeže, a to tzv. prosté**, s 16 % zastoupením žen mezi známými pachateli (u vloupání jen 8 % zastoupení žen). Nejvíce krádeží spáchaných ženami, evidovala v roce 2014 policie u tzv. krádeží v jiných objektech – cca 2 tis. pachatelů v bytech, rodinných domech – cca 500 pachatelů a cca 270 pachatelů u kapesních krádeží, u nichž je však 6 % objasněnost.

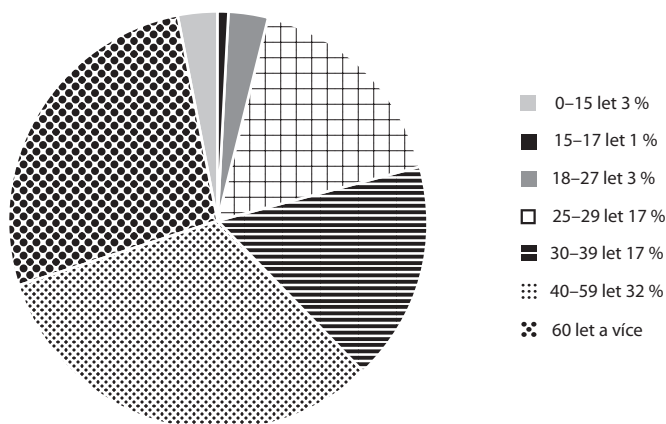
Konkretizují: v roce 2014 bylo evidováno Policií ČR celkem 12 653 kapesních krádeží (spácháno jich bylo podle kvalifikovaných odhadů několikanásobně více). Z toho byl u 755 krádeží zjištěn pachatel, přičemž 268 pachatelů byly ženy.

Ženy jsou často pachatelkami podvodů, zpronevěr, ale i ohrožování výchovy mládeže, drogových deliktů. Výrazný růst stíhaných žen je mj. zapříčiněn i stoupajícím počtem dopravních nehod způsobených z nedbalosti (18 % zastoupení žen), zanedbání povinné výživy (12 % zastoupení mezi pachateli tohoto přečinu). Jednoznačně, už po několik let, však v trestné činnosti žen se na druhé místo, po krádežích, dostává úvěrový podvod s 1 570 známými pachatelkami v roce 2014 a 38 % podílem mezi všemi pachateli tohoto

trestného činu. Zpravidla, jak bývá u majetkové trestné činnosti žen běžné, získaný prospěch je užít k uspokojení potřeb a nároků nejen samotných pachatelek, ale často i jejich primárního okolí.

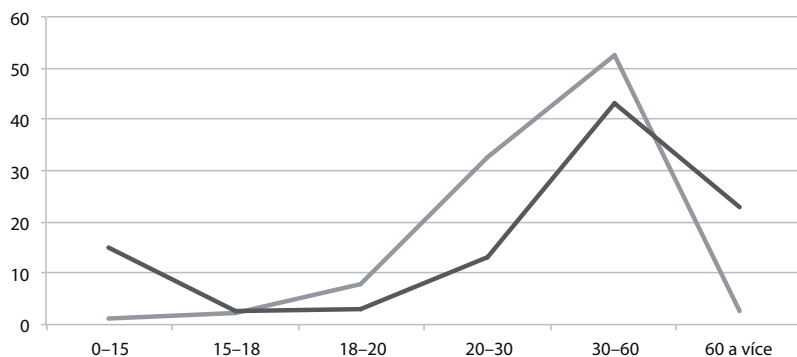
Radikální pokles počtu policií stíhaných a vyšetřovaných pachatelů v posledních letech byl způsoben poklesem počtu trestných činů i jejich známých pachatelů z řad **dětí a mladistvých**, a to od roku 2010 – tj. platnosti nového trestního zákoníku. Již předtím se počet vyšetřovaných a stíhaných pachatelů ve věku do 18 let trvale snižoval, ale v roce 2010 to byl skokový pokles.

Graf 11: Věk stíhaných a vyšetřovaných pachatelů v roce 2014

Graf 11 ukazuje 4 % zastoupení nezletilých mezi známými pachateli a srovnáním s rokem 2009 (za platnosti starého trestního zákona) zjistíme dvojnásobný pokles podílu této věkové kategorie mezi známými pachateli. (Marešová, Cejp, Martinková, & Tomášek, 2010)

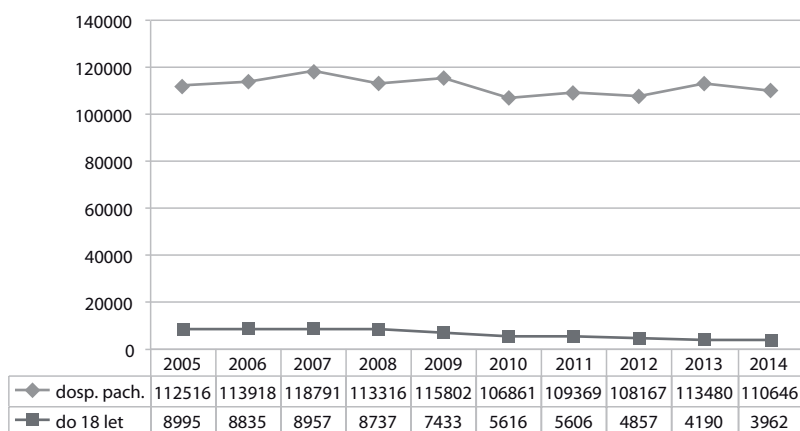
Graf 12: Srovnání procentních podílů stíhaných a vyšetřovaných osob a české populace podle policií sledovaných věkových kategorií v roce 2014

Graf 12 názorně ukazuje věkové rozložení známých pachatelů v roce 2014 ve srovnání s věkovým rozložením populace ČR. Poskytuje ale jen orientační informaci, kterou si

lze odvodit i jinak a přesněji, ale ne tak jednoduše jako grafem. Je z něj zjevné a snad i logické, že se obě stupy nejvíce rozcházejí ve věkové kategorii do 15 let, věkové kategorii od 20 do 30 let a seniorské 60 let a více. I v takovém srovnání dochází ke značným výkyvům v čase, s ohledem na změny v populaci způsobené vyšší porodností, úmrtností apod., ale i ve stejném časovém období – např. pokud nejranější věková kategorie je dělena na věk předškolní a školní od cca 6–7 let, nebo pokud se zvlášť vydělí kategorie mužů, nebo vyloučí některé trestné činy spíše nekriminálního charakteru jako např. zanedbání povinné výživy, dopravní nehody z nedbalosti aj. Nebo pokud kriminální křivka bude sledovat jen některé trestné činy: krádeže, drogové delikty, zanedbání povinné výživy aj., které jsou zpravidla spojeny s určitým věkem pachatele. Zde je graf užít především proto, že klesající trend kriminality nezletilých bývá vysvětlován nepříznivým demografickým vývojem v ČR.

Graf 13: Vývoj počtu známých pachatelů dospělých a nedospělých (do 18 let)

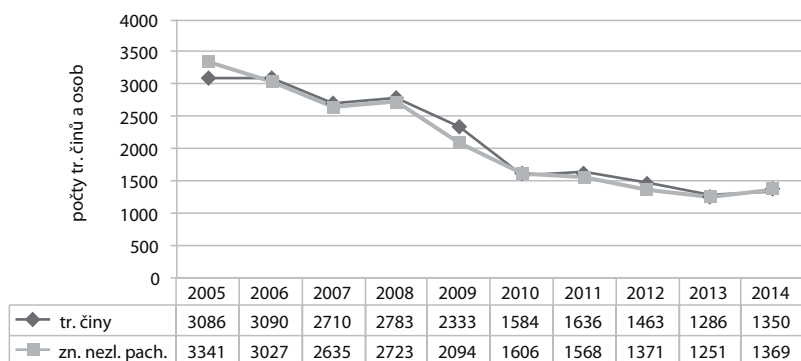

Graf 13 trend poklesu pachatelů mladších 18 let ilustruje. A také to, že u dospělých se nejedná o pokles, ale spíše o dlouhodobou stagnaci počtu každoročně stíhaných pachatelů.

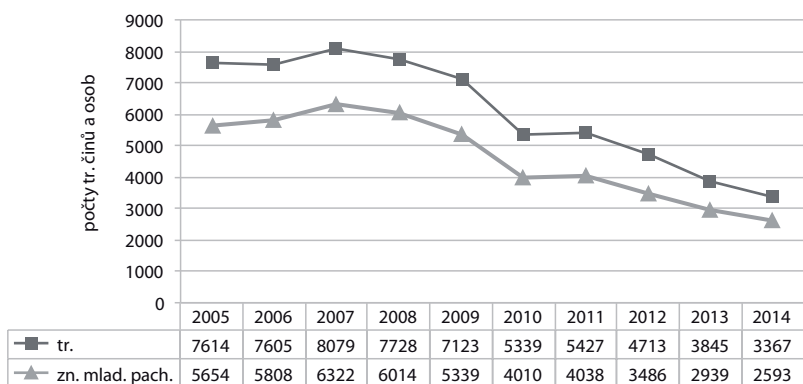
Následující graf 14 věnovaný **kriminalitě dětí** ukazuje, že v roce 2014 došlo ve srovnání s rokem předchozím k mírnému zvýšení počtu činů jinak trestných i policií za ně vyšetřovaných pachatelů o cca 100 dětí. Bohužel, zvýšil se především počet vyšetřovaných pro násilné trestné činy (o 36 osob).

Kriminalita mladistvých stále i v roce 2014 klesá – srov. graf 15. Stejně, jako u dětí do 15 let, doménou jejich kriminálního působení je majetková kriminalita, především krádeže vloupáním do ostatních objektů, krádeže prosté v bytech, domech, obchodech a jiných objektech. Mezi cca 2 600 mladistvými pachateli, stíhanými za provinění v roce 2014, bylo 12 % (více než 300 osob) již recidivisty a 360 mladistvých bylo již dříve vyšetřováno, avšak policie je neoznačila jako recidivisty, protože nebyli pravomocně odsouzeni. Rozložení trestné činnosti mladistvých není regionálně rovnoměrné, protože je značně podmíněno výskytem vhodných kriminogenních faktorů (akce hudební, sportovní, zábavní apod.)

Graf 14: Vývoj kriminality nezletilých (do 15ti let) v letech 2005–2014

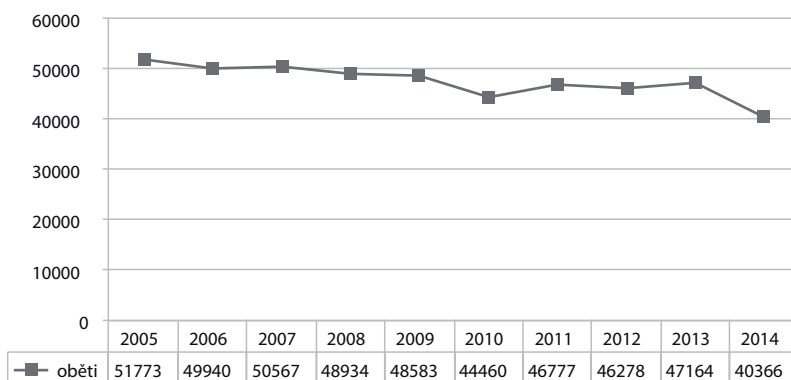

Graf 15: Vývoj kriminality mladistvých v letech 2005–2014

Bližší je kriminalitě mladistvých, jejich recidivě, věnována dále v textu samostatná kapitola popisující výsledky výzkumu, a to kapitola třetí pojmenovaná Mladiství recidivisté.

K dokreslení úrovně kriminality i jejímu dopadu na **poškozené kriminalitou – oběti** (dle označení policie objekty napadení), je též dále v textu věnována samostatná kapitola o obětech trestných činů, a proto v této kapitole je uveden jen obecný graf, který ukazuje minimální počty obětí v letech 2005–2014. Jsou mezi nimi i oběti policií neobjasněné kriminality, tj. i oběti neznámých pachatelů, a tak její křivka se od výše prezentovaných křivek trestných činů i počtu známých pachatelů liší. Rok 2014 se vyznačuje výrazným poklesem počtu policií evidovaných obětí ve srovnání s rokem předchozím – 2013.

Graf 16: Minimální počty obětí v letech 2005–2014

Podle policie se v roce 2014 děti mladší 15 let stávaly nejčastěji oběťmi mravnostních trestných činů, mladiství oběťmi krádeží, především kapesních, a násilné kriminality, včetně loupeží. Snadnou obětí trestných činů byli i senioři, kteří se stávali oběťmi kapesních krádeží, podvodů – vylákání finančních prostředků, loupeží, úmyslného ublížení na zdraví a týrání osoby žijící ve společném obydlí. (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, 2015)

Mezi negativní jevy, byť nejsou řazeny mezi jevy kriminální, patří i **sebevraždy**. Poznatky o nich uvádíme zde s cílem učinit informace o nich dostupné širší odborné veřejnosti, která se o problematiku sociálně patologických jevů, kam patří kriminalita i sebevraždy, hlouběji zajímá. Jediné podrobné informace o sebevraždách soustřeďuje a sumarizuje Policie ČR a z jejich dat byla sestavena následující tabulka. Blíže o sebevraždách pojednává publikace IKSP z roku 2013. (Marešová A. a., 2014)

Tabulka 5: Sebevraždy v České republice v letech 2005–2014

Roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	1412	1322	1251	1245	1319	1501	1548	1467	1408	1318
Ženy	363	336	283	317	424	329	344	319	332	366
Celkem	1775	1658	1534	1562	1743	1830	1892	1785	1740	1684

Zpracováno ze statistik Policie ČR

Jak je na první pohled patrné, podíl žen mezi sebevrahy je tradičně nízký, a stejně jako jejich podíl mezi kriminálními pachateli, neodpovídá zastoupení žen v populaci. Není to jen výsledek odlišné hormonální výbavy (testosteron), ale odlišných kultur. Obdobný poměr jako v ČR je ve většině průmyslově vyspělých zemí, výjimku tvoří již desetiletí Čína, Srí Lanka aj. (Honzák, 2015)

Obecné informace: Nejvíce sebevražd je v dubnu, druhý nejrizikovější měsíc je listopad. Nejméně sebevražd Češi páchají v prosinci. Černými dny jsou 1. leden a obecně pondělky, nejméně sebevražd se stává v sobotu, nejčastějším způsobem sebevraždy je u nás oběšení (muži 60 %, ženy 43 %) následuje zastřelení, otrávení a skok z výšky. Sebevraždou končí svůj život 10–15 % nemocných s depresivní poruchou. (Honzák, 2015)

Podle některých odborníků část sebevražd je ovlivněna rozšířením a dostupností návykových látek. Riziko sebevraždy zvyšuje i nadměrné užívání alkoholu. Policie se snaží zjistit i důvody spáchání sebevraždy – motivaci sebevrahů. Zpravidla nejvíce sebevražd je, podle zjištění policie, motivováno psychickými problémy a náhlou depresí, dále fyzickou nemocí, existenčními a rodinnými problémy. U značné části sebevražd nebývá motiv zjištěn. (Marešová A. a., 2014)

„Sebevražd je na Moravě méně než v Čechách, přibývá jich směrem od Prahy k západním, severozápadním a severním hranicím republiky. Nejnížší sebevraždnost mužů byla zjištěna v okresech Pelhřimov, Benešov, Jihlava, Třebíč a Kolín, nejvyšší naopak v okresech Sokolov, Semily, Most a Cheb. U žen jsou minima v okresech Blansko, Jihlava, Opava, Třebíč a maxima v okresech Cheb, Most, Svitavy, Prachatice a Plzeň.“ (Honzák, 2015) V přepočtu na počet obyvatel je třetím krajem s nejnižším výskytem sebevražd překvapivě Praha. Bývá to zdůvodňováno tím, že v metropolích se koncentrují především lidé, kteří jsou zaměřeni na výkon a byznys. Podle odborníků zásadním problémem u sebevražd v České republice je fakt, že chybí preventivní programy, krizová centra nestačí. (Blažková, 2015)

Souhrn a závěr:

Jak tedy lze stručně hodnotit vývoj policií evidované kriminality v roce 2014, její strukturu, regionální rozložení, dynamiku, objasněnost, skladbu pachatelů atd.? Nikde nedochází k žádným výrazným změnám oproti roku 2013, i několika dalším předchozím roků. I ta, v publikaci často diskutovaná, cybercrime, není v roce 2014 ničím šokujícím, snad jen je jí věnována větší pozornost než dříve. Zdá se, že naše domácí kriminální scéna v současnosti neprodukuje nic nového. Také zpráva státního zastupitelství za rok 2014 v části Nové jevy v kriminalitě odkazuje jen na případy šikanózních insolvenčních návrhů a napadání účtů klientů prostřednictvím internetového bankovníctví. (NSZ, 2015)

V žádném případě to však není důvod ke spokojenosti a vytvoření si představy, že s obdobím stagnace a poklesu kriminality můžeme počítat i do budoucnosti, dokonce ani ne v nejbližší budoucnosti. Již dnes lze prohlásit, že rok, kdy bude tato publikace vytištěna, tj. 2015 bude svět ovlivněn událostí, která určitě bude mít dopad i na vnitřní poměry v České republice – tou je nebývalá migrační vlna, která válkuje celou Evropu. Jak to ovlivní sociálně patologické jevy v Česku, případně zasáhne i do statistik o kriminalitě, budeme analyzovat v roce příštím.

Nepříjemnou skutečností je, že v poslední době se rozšiřují jevy, doprovázené násilím, které se dotýkají každého z nás. Jak v těchto dnech uvádí Amnesty International⁴, svět v roce 2015 zažívá a pokouší se řešit nejhorší uprchlickou krizi od 2. světové války. Tato uprchlická krize, bezpochyby vyvolána mj. brutálními válkami na území uprchlíků, podle australského Ústavu pro ekonomiku a mír (IEP) přiměla cca 50 milionů lidí opustit své domovy a hledat útočiště zejména v ekonomicky vyspělých zemích, kterým se zatím válečné konflikty vyhýbají. Násilné konflikty mají pochopitelně také ekonomický dopad, který vyčíslil výše zmiňovaný Ústav pro ekonomiku a mír, který se zabývá globální bezpečností a zveřejňuje Globální index míru (GPI), zahrnující údaje jak o ozbrojených konfliktech, tak

4 Viz např. www.novinky.cz z 15. 6. 2015

*o násilných trestných činech.*⁵ Výkonný ředitel IEP současně uvádí, že v Evropě dochází (navzdory konfliktu na Ukrajině) k prohlubování míru a počet násilných trestných činů se snižuje (optimální stav je na Islandu, následuje Dánsko, Rakousko, Švýcarsko, Finsko a mimo Evropu – Nový Zéland, Kanada, Japonsko a Austrálie). Česká republika je na čestném desátém místě. Nemusí to být však trvalý trend. Právě země Evropy a Severní Ameriky jsou toho času zeměmi nejvíce ohroženými přílivem uprchlíků před válečnými konflikty, který s sebou do cílových zemí přináší neklid a násilí. (Marešová, Havel, Martinková, & Tamchyna, 2015)

5 ČTK, www.novinky.cz z 17. 6. 2015

III.

Proměny českého vězeňství v posledním decenniu

Popis proměn českého vězeňství v průběhu posledního desetiletí není zvolen náhodně. Jednak se jedná o dostatečně dlouhý časový úsek, v němž je možno sledovat vývojové změny českého vězeňství jak organizačního a koncepčního charakteru, tak i charakteristik týkajících se přímo vězeňské populace. Během tohoto decennia byla více či méně úspěšně naplňována filozofie výkonu trestu odnětí svobody a zároveň uložené strategické cíle, jež si Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) stanovila ve svém stěžejním programovém dokumentu „Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015“ (dále jen koncepce)⁶. Situaci českého vězeňství ve sledovaném období přitom ovlivnilo přijetí několika významných právních předpisů, zejména nový hmotněprávní předpis zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník s účinností od 1. ledna 2010 a Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013.

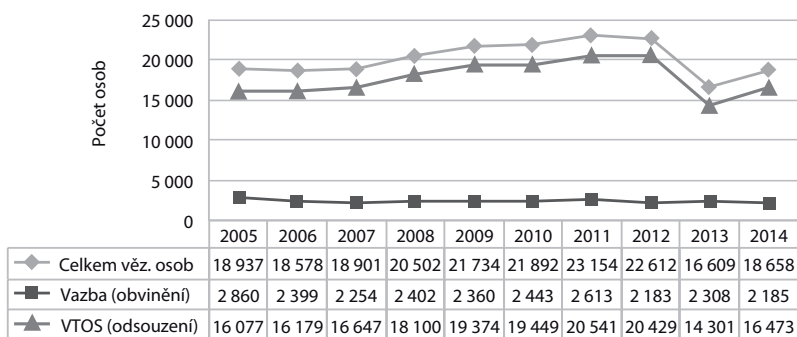
Nejvíce viditelný a českou společností také nejcitlivěji vnímaný je počet osob ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody, konkrétně největší důraz je kladen na to, zda je naplněna v % uváděná kapacita věznic. Proto dále v textu bude této problematice věnována zvláštní pozornost. Jakým způsobem v posledním desetiletí rostl počet vězněných osob, tj. osob ve vazbě a osob ve výkonu trestu odnětí svobody, je zřetelně vidět v grafu 1. Údaje využití v grafu jsou čerpány ze Statistické ročenky Vězeňské služby v roce 2014 (dále jen ročenka). Jak názorně vyplývá z průběhu křivek v grafu 1, od roku 2005 do konce roku 2012 počet osob ve výkonu trestu odnětí svobody narůstal. Při ubytovací kapacitě 4 m² na jednu osobu byla využitelnost věznic v roce 2011 na úrovni 114,27 % a v roce následujícím tj. 2012 na úrovni 111,59 %. Od roku 2010 je do využitelnosti věznic zahrnuta také kapacita Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně⁷ a nemocnice ve věznicích Praha Pankrác a Brno, které hodnotu využitelnosti ubytovacích kapacit snižují (plánované kapacity nejsou zcela zaplněny).

Problematická situace přeplněných českých věznic kulminující v letech 2011 a 2012, kdy počet osob vykonávající nepodmíněný trest odnětí svobody přesáhl akceptovatelnou hranici 20 000 osob, byla řešena několika způsoby. Jedním z možných způsobů řešení bylo rozhodnutí o výstavbě nových ubytovacích kapacit. Např. pro ženy byla počátkem roku 2012 otevřena Věznice ve Velkých Přílepech u Prahy s kapacitou 151 míst, ve Světlé nad Sázavou byla téhož roku zprovozněna ubytovna pro 80 odsouzených žen. Mužům odsouzeným k výkonu trestu odnětí svobody byly vytvořeny nové ubytovací prostory ve věznicích Rapotice (pro cca 200–250 osob s dohledem a dozorem) a Příbram (47 osob s dozorem).

6 V současné době je připravována nová koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025, která by měla obsáhnout probíhající a plánované změny ve věznicích zejména v oblasti práce s lidskými zdroji, odborného zacházení s odsouzenými, změn ve vnější diferenciaci věznic atd.² Od roku 2013 Europol spravuje Evropské centrum pro kybernetickou kriminalitu.

7 Ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě začal svůj úkol plnit v únoru roku 2013. První chovanci byli do Opavy přemístěni poté, kdy byla naplněna kapacita ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno. K 23. dubnu 2015 je zde umístěno 23 chovanců. Plánovaná kapacita v budoucnu je až 140 míst viz <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/>.

Graf 17: Celkový počet vězněných osob, počet osob ve vazbě a ve VTOS v letech 2005–2014

Použitá data jsou čerpána z ročenky, viz <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>. Počty osob jsou uvedeny vždy k 31. prosinci daného roku.

Dalším, po omezenou dobu účinným, avšak zcela nesystémovým řešením, bylo vyhlášení amnestie prezidentem republiky Václavem Klausem. Prezident využil dne 1. ledna 2013 svého práva daného mu Ústavou České republiky a u příležitosti 20. výročí vzniku samostatné České republiky vyhlásil amnestii, jež způsobila v roce 2013 prudký pokles osob ve výkonu trestu odnětí svobody (počet osob ve vazbě se naopak v tomto roce oproti loňskému mírně zvýšil).

Vyhlášená amnestie se dotkla všech českých věznic, počet vězněných osob se zmenšil přibližně o 30 % a jako reakce na ní došlo v tomto roce ke změnám v oblasti ubytování vězněných osob. Vězeňská služba zakonzervovala pobočku Věznice Ruzyně ve Velkých Přílepech, Vyšních Lhotách a Poštorné a dle Nařízení ministra spravedlnosti č. 1/2013 ze dne 26. března 2013 zrušila Věznici v Drahonicích na Lounsku. Analýza provedená v této věznici zjistila pokles vězněných osob z 296 na 170 a označila provoz za těchto podmínek jako nehospodárný (Walancik & Hroncová, 2013, str. 413).

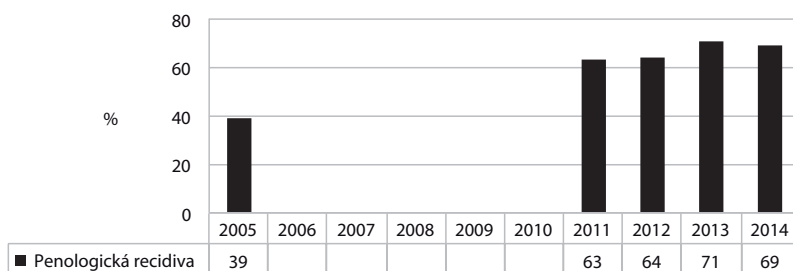
Odborná veřejnost hned zprvopočátku varovala před nesystémovostí takového kroku s odkazem na zkušenosti z jedné z nejrozsáhlejších trestních amnestií v historii ČR, a to prezidenta Václava Havla z 1. ledna 1990. V jejím důsledku byly propuštěny téměř tři čtvrtiny odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody tj. cca 12 600 osob (podle jmenných seznamů) a 1 200 osob ve vazbě a byly prominuty všechny podmíněně odložené tresty odnětí svobody, všechny peněžitě tresty a všechna nápravná opatření. Tato amnestie byla udělena při příležitosti zvolení Václava Havla prezidentem, ale reagovala i na změnu režimu (Kovářová, 2013).

IKSP tehdy velice podrobně analyzoval situaci a současně provedl syntézu poznatků o Havlově amnestii na základě jmenných seznamů propuštěných osob do 31. srpna 1990 ve Slovenské republice a do 31. prosince 1990 v České republice. Nejdůležitějším prověřovaným poznatkem bylo zaznamenání případného selhání osob propuštěných na amnestii. Podle této studie (Neumann, Marešová, & Syrovátková, 1992) byl zjištěn v daném, na první pohled velmi krátkém období, 12 % podíl amnestovaných na spáchaných trestných činech (jednalo se o objasněné trestné činy, u nichž byl pachatel znám).

Z doporučení vyplývajících ze studie lze vybrat několik nadčasových rad platících dodnes. Amnestie má být udělována zejména individuálně, při hromadné amnestii je lepší upřednostňovat odpuštění části dosud nevykonaného trestu (předejde se tak jednorázovému propuštění velkého počtu osob), z amnestie mají být vyloučeny osoby, které již jednou byly amnestovány. Dále je ve studii doporučeno podporovat přípravu odsouzených na propuštění, vybudovat systém postpenitenciární péče, zkvalitnit sociální služby ve vztahu k propuštěným osobám a vytvořit systémy prevence kriminality. Tedy v dnešní době stále aktuální témata.

Ačkoli by se mohla amnestie z roku 2013 laické veřejnosti jevit jako významná pomoc ke snížení vězeňské populace, v souvislosti s výše popsány problémy a rukou v ruce s penologickou recidivou⁸, která v posledním desetiletí zvolna narůstá⁹ (viz graf 18) fakticky tomu tak není. Spolu s novými nástupy odsouzených do věznic (viz graf 19), v červenci roku 2015 vykonávalo nepodmíněný trest 20 158 osob (Stavy vězňů, 2015), tedy téměř tolik co před amnestií. V roce 2013 nastoupilo VTOS ze zaměstnání či občanského života v důsledku proběhlé amnestie nejméně osob za posledních 10 let, ale v roce 2014 byl již zaznamenán nárůst odsouzených o dva tisíce osob (obsazenost věznic v tomto roce činila cca 87 %). Trend bude s ohledem na běžnou délku probíhajícího soudního řízení (od nápadu do právní moci rozhodnutí), jež je v případech trestního řízení u krajských soudů dle Statistického přehledu soudních agend Ministerstva spravedlnosti zhruba 2 roky (u okresních soudů do jednoho roku)¹⁰, dále stoupat, jak budou postupně ukončována trestní řízení, až dosáhne počtu z let předchozích tj. cca 12–15 tisíc osob ročně.

Graf 18: Penologická recidiva v letech 2005–2014 (v %)

Data byla čerpána ze Statistických ročenek VS ČR v jednotlivých letech (v letech 2006–2010 nebyl tento údaj VS ČR ve statistických ročenkách uváděn).

Zvyšující se stav vězeňské populace v současnosti má za následek znovuotevírání zakonzervovaných prostor věznic, např. v roce 2015 byla znovu otevřena pobočka Vazební věznice Praha Ruzyně ve Velkých Přílepech (VS ČR znovuotevřela Velké Přílepy, 2015) a výhledově se také počítá s výstavbou nových budov ve stávajících areálech věznic či s budováním nových ubytovacích kapacit na Moravě (Návrh Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015). Nicméně krátkodobý pokles osob ve věznicích v roce 2013 byl VS ČR využit

⁸ Penologickou recidivou je myšlena situace, kdy je tatáž osoba nejméně podruhé ve výkonu trestu odnětí svobody (Novotný, Zapletal, & kol., 2008).

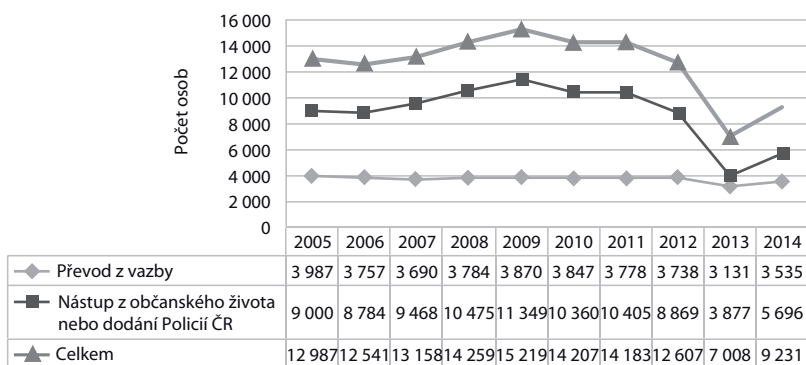
⁹ V roce 2005 se penologická recidiva pohybovala kolem 39 %, v roce 2012, tedy rok před amnestií, byla již 64 %.

¹⁰ Dle vyjádření bývalé předsedkyně Nejvyššího soudu Ivy Brožové pro České noviny.cz, délka řízení nesmí být přeceňována, neboť v historii byl soudce vždy spíše synonymem uvážlivosti, než rychlosti.

k sanaci prostor, byla zastavena většina investičních akcí zahájených v roce 2012 směřujících k navýšení ubytovacích kapacit a alokované prostředky byly využity při obnově vozového parku a informační techniky a k nákupu prostředků sloužících k detekci osob a předmětů a zdravotnického vybavení (viz Statistická ročenka VS ČR za rok 2013). Jako vedlejší efekt se projevila vyšší zaměstnanost odsouzených.

Mimo negativní ohlasy na amnestii je třeba uvést také opačný názor. Ve svém komentáři se zastal JUDr. Kučera (Kučera, 2013) prezidenta a realizace jeho ústavního práva udílet amnestii. „*Kdyby se mě ale přece jenom někdy zeptal, co amnestii říkám, odpověděl bych: Za statečnost klobouk dolů!*“ Svůj názor na opodstatněnost amnestie mimo jiné dokládá slovy soudce Evropského soudního dvoru prof. Malenovského, který se přiklání k myšlence převahy zájmu na právní jistotě stíhaného nad zájmem ho potrestat, pokud trestní proces trvá příliš. Ačkoli prezident, podle jeho názoru, nesledoval amnestii vyprázdnění věznic, přesto byl za tento důvod perzekuován (Kučera, 2013).

Graf 19: Vývoj nástupů odsouzených do VTOS v letech 2005–2014

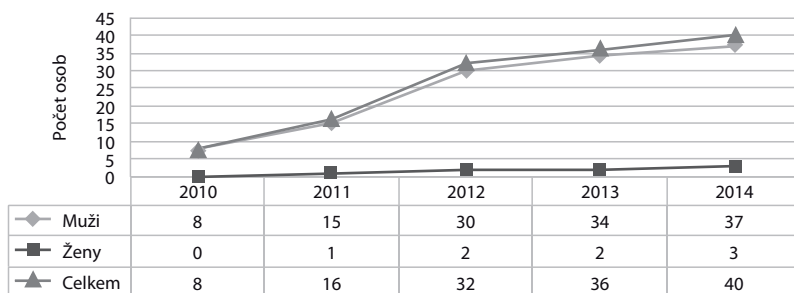

Údaje využitě v tabulce jsou převzaty z ročenky

Pokud zmiňujeme počty osob ve výkonu trestu odnětí svobody, musíme uvést také počty osob v zabezpečovací detenci. Ústavy pro výkon zabezpečovací detence jsou, stejně jako věznice nebo vazební věznice, organizačními jednotkami Vězeňské služby, které jsou metodicky řízeny a kontrolovány Generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky. Zřizuje nebo zrušuje je ministr spravedlnosti (Kalvodová, Kuchta, & Škvain, 2014). Účelem zabezpečovací detence je především ochrana společnosti spočívající v izolaci zvláště nebezpečných pachatelů zločinů a činů jinak trestných, a to za současného terapeutického a výchovného působení na tyto osoby (Šámal & kol., 2009). Protože výkon zabezpečovací detence je spravovaný VS ČR jak je uvedeno výše (§ 1 odst. 1 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů s účinností od 1. ledna 2009), vykazuje VS ČR počet osob (chovanců) v zabezpečovací detenci ve vydávaných ročenkách. S jejich přibývajícím počtem je od roku 2014 GŘ VS ČR neuvádí zvláště, ale v tabulce „Počet vězněných osob“ viz str. 115 ročenky (v roce 2014 se jednalo o 40 osob)¹¹.

11 K 31. červnu 2015 se počet osob v zabezpečovací detenci zvýšil již na 48 (4 ženy, 44 mužů).

Graf 20: Vývoj počtu osob v zabezpečovací detenci v letech 2010–2014

Statistické údaje jsou převzaty ze statistických ročenek VS ČR v uvedených letech vždy k 31. prosinci daného roku

Je třeba se také zmínit, zda a jakým způsobem ovlivnila změna trestního zákona vězeňskou populaci. IKSP v rámci grantového projektu GA ČR realizoval výzkum věnovaný sankční politice v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Institut oslovil státní zástupce, soudce a vedoucí středisek Probační a mediační služby (dále PMS) a mimo jiné zjišťoval, zda spatřují vztah mezi přijetím nového trestního kodexu a stavem vězeňské populace. Většina soudců a státních zástupců se shoduje, že nový trestní zákoník ke snížení počtu vězňů nepřispěl, pracovníci PMS jsou naopak nejvíce na vážkách a nemají na otázku jednoznačný názor (Scheinost & kol., 2014).

Na otázku, zda je vhodné některý ze stávajících trestných činů dekriminalizovat, oslovení soudci (258) a státní zástupci (258) působící na okresech odpověděli shodně ve 48,8 %, že ano¹². Obě skupiny pak na prvním místě uvedly trestný čin zanedbání povinné výživy.

Proč je právě tato odpověď tak důležitá? Po přijetí nového trestního zákoníku došlo k nárůstu osob trestně stíhaných za přečin zanedbání povinné výživy, a to se odrazilo i v nárůstu uložených trestů a s tím souvisel i mírný nárůst uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody nad jeden rok (nový trestní zákoník zpřísnil sazby). K nápravě došlo přijetím novely trestního zákoníku (zákon č. 390/2012 Sb.) s účinností od 1. října 2012 (Sklenička & Rozum, 2014). Přesto v roce 2014 vykonávalo trest odnětí svobody v českých věznicích za trestný čin zanedbání povinné výživy 864 osob, tj. 5,2 % osob ve výkonu trestu odnětí svobody viz ročenka.

Tabulka 6: Nový zákoník a snížení počtu vězňů (údaje jsou uvedeny v %)

	Soudci	Státní zástupci	Pracovníci PMS
Nový zákoník přispěl ke snížení	11,9	16,1	31,1
Nový zákoník ke snížení nepřispěl	59,4	55,9	26,7
Neví/nemá jednoznačný názor	28,8	28	42,2
N (počet respondentů)	160	186	45

Data v tabulce jsou převzata z publikace (Scheinost & kol., 2014). (str. 52, 63 a 109).

12 Na dotazník odpovědělo 62 % oslovených soudců a 72 % oslovených státních zástupců.

Velká očekávání kladla a klade VS ČR do zavedení tzv. *elektronického programu na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených* v podobě elektronického programu s názvem Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených (SARPO). Na základě dat z Rejstříku trestů, Vězeňského informačního systému (VIS) a dat vložených pracovníky VS ČR do tohoto programu ze spisové dokumentace, ze záznamu vstupního pozorování, rozhovoru s odsouzeným a penitenciární diagnostiky, je tímto programem provedeno hodnocení odsouzeného a výstupem je komplexní zpráva o odsouzeném přístupná na VIS viz § 41 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Komplexní zpráva obsahuje mimo jiné míru statických a dynamických rizik odsouzeného, výčet jeho dalších rizik a jiných závažných skutečností. S přihlédnutím ke komplexní zprávě jsou stanoveny vhodné a účinné intervence ke snížení recidivy odsouzených, tj. pracovníci VS ČR provedou výběr vhodných programů zacházení probíhajících ve věznici¹³. VS ČR považuje za přínosné generování automatického slovního hodnocení tzv. sarpotextu (text komplexní zprávy), čímž „*odpadá hodnotitelům trápení s časově náročnými slohovitými cvičeními.*“ (SARPO Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených, 2012). Sarpotext je bohužel natolik „automatický“, že používá stále stejné formulace a nedovede prostou větou upozornit (vypíchnout) na specifický problém odsouzených. Pozor si je třeba také dát při zadávání dat do tohoto programu (lidský faktor), neboť z komplexní zprávy vychází zařazování odsouzených do programů zacházení.

Nicméně od roku 2012, kdy byl program SARPO zaveden do českých věznic, bylo k 31. prosinci 2014 pro jeho využívání vyškolen 1079 odborných zaměstnanců VS ČR a do února 2014 bylo touto formou zpracováno přes 10 tisíc komplexních zpráv o odsouzených, včetně jejich aktualizací u přibližně 8 500 odsouzených (SARPO – často kladené dotazy, 2014).

Statisticky VS ČR vyhodnotila vzorek 9 675 odsouzených a vycházela přitom z dat získaných při zpracování komplexních zpráv. Výsledky nejsou nijak překvapující a potvrzují dávno známé skutečnosti. Například při zjišťování statického rizika odsouzených má zhruba dvakrát více osob ve vzorku velmi vysoké statické riziko (jejich průměrný věk je 26 let) než osob s nízkým statickým rizikem, jejichž průměrný věk je 44 let. Odsouzení, kteří nemají problémy s užíváním drog, respektive s patologickým hráčstvím mají v 64 % nízké statické riziko a velmi vysoké statické riziko pouze v cca 32 % atd.

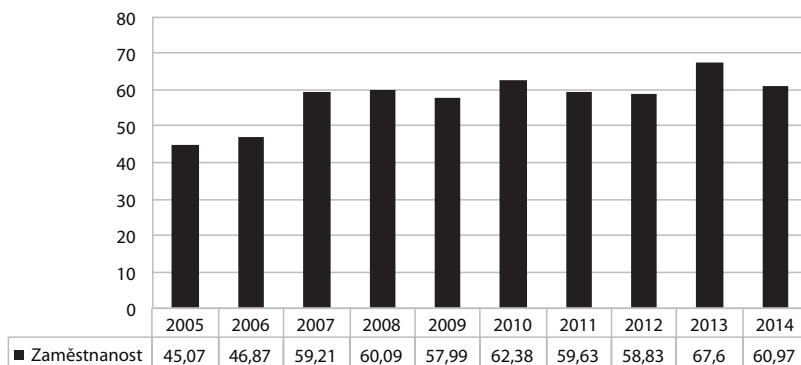
Přínosem programu SARPO je naopak možnost zpracování velkého objemu dat o odsouzených s následnou možností jejich analýzy.

Pokud krátce vyhodnotíme aktivity probíhající v rámci programů zacházení, jistě se všichni shodnou, že jednou z nejdůležitějších aktivit je zaměstnávání odsouzených. Přináší s sebou jak zachování pracovních návyků u osob, které již pracovaly před nástupem do výkonu trestu, tak u osob doposud vykonávajících jen sporadickou brigádnickou

13 Pravděpodobná penologická recidiva odsouzeného je stanovena na základě výpočtu z tzv. statického rizika odsouzeného (ze záznamů o předchozím kriminálním jednání a aktuální trestné činnosti), z dynamického rizika (je stanoveno 48 rizik v sedmi sektorech života – bydlení, zaměstnání, finance, rodina a sociální kontakty, vzdělání a výchova, osobnost a chování) a z rozboru trestné činnosti s dopadem na oběť. Dalšími faktory ovlivňující hodnocení rizik odsouzeného jsou rozbor jeho chování v nástupním oddělení, ochranné a tlumící faktory (tedy protíváha rizik) a sebehodnocení odsouzeného formou dotazníku.

činnost nové návyky a pro obě skupiny zvyšování pracovní kvalifikace a zejména finanční přínos (odsouzení ze své pracovní odměny hradí výživné na děti, úhradu nákladů výkonu trestu, škody vzniklé trestnou činností, soudní náklady a další srážky, které připouští pracovněprávní předpisy). Problémem nejen českého vězeňství je i v době přetrvávající nezaměstnanosti zajistit co nejvyššímu počtu odsouzených práci. Snaha vězeňské služby dosáhnout co nejvyššího počtu zaměstnaných osob dokládá graf 21. Nárůst zaměstnanosti v roce 2013 byl, jak již bylo řečeno, způsoben proběhlou amnestií. Uvedená data zahrnují práci ve vnitřním provozu věznic, vlastní výrobě, provozovnách Střediska hospodářské činnosti, u podnikatelských subjektů nebo práci pro zajištění běžného provozu věznice a účast odsouzených na vzdělávacích a terapeutických programech. Za jak důležitou součást programu zacházení je pracovní aktivita pokládána, dokládá i doporučení Evropské komise (Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům), jež v čl. 26 poměrně zevrubně upravuje výkon zaměstnávání ve věznicích, s důrazem na skutečnost, že práce ve vězení musí být považována za pozitivní prvek vězeňského systému a musí mít takovou povahu, aby udržovala nebo zvyšovala schopnost vězňů si po propuštění vydělávat na obvyklé živobytí, tedy na její výchovnou složku (Biedermanová, 2014).

Graf 21: Reálná zaměstnanost osob ve výkonu trestu odnětí svobody v letech 2005–2014 (v %)

Statistické údaje jsou převzaty ze statistických ročenek VS ČR v uvedených letech vždy k 31. prosinci daného roku.

V uplynulém desetiletí došlo také k posunu v otevřenosti a vstřícnosti vězeňské služby směrem k veřejnosti. Nemalou zásluhu o rozvoj spolupráce mezi těmito skupinami mají odborné instituce a vysoké školy, jejichž studenti a doktorandi si vybírají jako téma diplomových nebo dizertačních prací problematiku vězeňství a v jejím rámci také provádějí méně či více zdařilé výzkumy z této oblasti. Přibližují tak ve svých pracích život ve věznicích z pohledu vězněných osob a zaměstnanců věznic včetně zpřístupnění práce s vězněnými osobami při probíhajících programech zacházení.

V roce 2015 VS ČR dokonce poprvé prostřednictvím ročenky, jež je dostupná na internetových stránkách¹⁴, a tudíž dostupná nejširší veřejnosti, informovala o odborném a specializovaném zacházení s vězněnými osobami, konkrétně o práci s vězněnými osobami ve specializovaných odděleních věznic včetně základního popisu intervenčních programů. Reakce VS ČR na zájem odborné i laické veřejnosti o vězeňství je se vzrůstajícím

¹⁴ Viz <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>.

počtem vězněných osob a v souvislosti s proběhlou amnestií celkem pochopitelná, neboť veřejnost chce být informována o konkrétních poznatcích z výkonu trestu odnětí svobody. Zpřístupněním dat o dříve tabuizovaných tématech se navíc zamezí častým spekulacím plynoucích z neobornosti či nevědomosti ze strany veřejných sdělovacích prostředků.

Pokud odhlédneme od hodnocení uplynulých deseti let a podíváme se do plánované budoucnosti, VS ČR usiluje v dalším desetiletí o mnoho proměn, jež se odkazují na předchozí negativní či pozitivní zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody v českých podmínkách. Jejím cílem je obnovit penologický výzkum, zlepšit kvalifikaci zaměstnanců, zeštíhlit generální ředitelství. Pokud se týká výkonu trestu odnětí svobody, stanovila si VS ČR za cíl provést změnu vnější diferenciaci věznic, tj. zredukovat čtyři nynější typy na dva, které by mělo umožnit VS ČR (soud by rozhodoval pouze o zařazení do jednoho ze dvou typů věznic) snáze umísťovat odsouzené do jednotlivých oddělení dle jejich potřeb, a zlepšit vzdělávání a zaměstnání vězněných osob. U vazebně stíhaných osob pak dosáhnout zlepšování podmínek ve vazbě (Návrh Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

IV.

Mladiství recidivisté

V rámci projektu *Vývoj evidované kriminality, oběti a vybrané oblasti trestné činnosti* se v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) uskutečnil výzkum, který se zabýval především analýzou recidivy mladistvých pachatelů v trestněprávním smyslu. Byl v přímé návaznosti na předchozí výzkumný úkol *Kriminální recidiva a recidivisté* (Marešová A. k., 2011) a na jeho výstupy, publikované v roce 2011. Zaměřil se však na užší cílovou skupinu, která sice netvoří podstatný podíl odsouzených osob, nicméně je velice zajímavou v mnoha ohledech. Ať se jedná o mapování kriminální kariéry mladistvých, osobnostní charakteristiky, rodinnou anamnézu či ve většině zkoumaných případů zaznamenanou marnost aplikace veškerých dostupných opatření k usměrnění problematického mladistvého.

Termín (kriminální) recidiva je chápán v několika různých rovinách¹⁵ – rozlišujeme recidivu ve smyslu trestněprávním, kriminologickou či penologickou. Obecně je nejčastěji vnímána jako pokračování v kriminální kariéře poté, co bylo na daného jedince uplatněno opatření justičního systému. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. přinesl řadu změn v právním pojetí recidivy trestné činnosti¹⁶, jako např. vypuštění pojmu zvlášť nebezpečný recidivista, upravení ustanovení o recidivě jako přitěžující okolnosti či ve zvláštní části nově stanovení recidivy jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u vybraných trestných činů.

Soudem označený recidivista je kritérium vyplňované ve statistickém listu trestním pro soudy tehdy, když soud přihlížel při ukládání trestu odsouzenému k jeho dřívější trestné činnosti buď podle § 34 písm. l) tr. zákona, resp. § 42 písm. p) tr. zákoníku. Není přitom nutné, aby byl odsouzenému uložen nepodmíněný trest. Vykazovány mají být případy, kdy soud přihlédl při výměře trestu jako k přitěžující okolnosti k tomu, že odsouzený byl již pro jiný trestný čin odsouzen.

Podrobnější statistická data pro výzkum byla čerpána z databáze CSLAV (Centrální statistické listy a výkaznictví) Ministerstva spravedlnosti, ze které jsou sestavovány (odborné) veřejnosti známé Ročenky kriminality. Je však možné nakonfigurovat zvláštní přehledy podle určitých položek, které jsou zaznamenávány ve statistických listech trestních. Pro potřeby výzkumu byla u sestavy „Odsouzené osoby“ zvolena tedy kritéria „mladistvý“ a „soudem označený recidivista“. Tyto údaje CSLAV zachycuje od roku 2008. Počty mladistvých recidivistů se pohybují v průměru okolo 80 osob ročně, nejvíce – 111 – jich bylo v roce 2009, poté je patrný pokles, od roku 2013 navíc nepochybně ovlivněn amnestií prezidenta republiky.

15 Srov. str. 7 – 19 tamtéž

16 Viz str. 72 a násl. tamtéž

Tabulka 7: Počty odsouzených osob v letech 2008–2014 dle statistických údajů Ministerstva spravedlnosti ČR

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
odsouzené osoby	75 761	73 787	70 651	70 160	71 471	77 976	72 825
– z toho recidivisté	7 422 9,8 %	6 738 9,1 %	5 211 7,4 %	4 681 6,7 %	4 372 6,1 %	4 309 5,5 %	4 602 6,3 %
– z toho mladiství	2 906 3,8 %	2 718 3,7 %	2 389 3,4 %	2 203 3,1 %	2 186 3,1 %	1 983 2,5 %	1 593 2,2 %
mladiství recidivisté	89	111	98	72	65	34	38

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR

Podíl žen mezi mladistvými recidivisty je velmi nízký, v letech 2008–2014 jich bylo celkem 17, tj. lehce nad 3 %, a vyskytovaly se pouze v Severomoravském (12) a Jihomoravském (5) kraji. Soudy jim uložily sedmkrát nepodmíněné trestní opatření odnětí svobody, všechna ve výměře do jednoho roku, s výjimkou jednoho trestu v rozmezí 1–5 let, šest podmíněných opatření trestu odnětí svobody buď se zkušební dobou nebo s dohledem, případně v kombinaci, a 4x trestní opatření obecně prospěšných prací.

Zdrojem informací pro výzkumné šetření byla analýza uzavřených trestních spisů odeslaných v roce 2012. Jednalo se o spisy z 18 soudních okresů, kdy z celkového počtu 65 případů tvořila více než 1/3 Ostrava, společně s okresy Jeseník a Karviná to byla více než polovina. Mezi další okresy s častějším výskytem případů mladistvých recidivistů patřil například Havlíčkův Brod, Kladno nebo Louny. Celkem se kauzy mladistvých recidivistů v tomto roce řešily ve většině krajů České republiky – v 11 ze 14: v Moravskoslezském, Olomouckém, Středočeském, Vysočině, Ústeckém, Jihomoravském, Jihočeském, Zlínském, Libereckém, Plzeňském a v Praze.

Vyžádáno bylo celkem 48 spisů (74 %), analyzováno bylo 41 spisů (63 %), ze kterých jsme získali informace o 42 osobách. Terénní sběr dat proběhl v listopadu roku 2014.

Druhým pramenem byly údaje (opisy) z Rejstříku trestů těch konkrétních pachatelů, jejichž kauzy jsme zkoumali. Sebraná data byla vložena do záznamových archů a zpracována v programu SPSS.

IV.1. Analýza spisů

V této části textu je často citováno ze soudních spisů – tyto citace jsou psány kurzívou a jednotlivé případy jsou označeny odrážkou.

IV.1.1. Poznatky k osobě pachatele

Ve vzorku naprosto převažovali pachatelé muži, žena se vyskytla pouze v jednom případě. Všichni byli občany České republiky, s jedinou výjimkou slovenského občanství. Mladiství recidivisté nejčastěji spadali do věkové kohorty 17–18 let.

Tabulka 8: Věkové složení mladistvých ve vzorku

Věk	četnost	v %
15–16	2	4,8
16–17	14	33,3
do 18	26	61,9
celkem	42	100,0

Zprávy orgánů sociálně právní ochrany dítěte (dále OSPOD) o poměrech mladistvého byly k dispozici takřka ve všech spisech (40 x). Další vyjádření k osobě pachatele, která doplňovala či potvrzovala informace OSPODu, byla nejčastěji od přestupkové komise z místa bydliště (15 x) a/nebo zpráva z výchovného zařízení (10 x). Probační a mediační služba poskytla vyjádření ve čtyřech případech, jedenkrát byla k dispozici zpráva o průběhu dohledu a spolupráci klienta, plus jednou stanovisko k možnosti výkonu trestního opatření domácího vězení. Dvakrát se vyskytlo hodnocení z (vazební) věznice. Dalšími, byť ojedinělými prameny byly posudky – jedenkrát znalecký z oboru toxikologie a jeden posudek z psychiatrické léčebny o průběhu detoxikační kúry. Ve spisu se též nacházely ve dvou případech znalecké posudky od dětského psychiatra/psychologa, které se sice týkaly dotčené osoby, ale ne vždy sledované kauzy.

- *U nezletilého lze dále identifikovat řadu doprovodných rizikových faktorů:*
 - nižší rozumové schopnosti
 - kriminální chování rodičů v anamnéze
 - nedostatky ve výchovně vzdělávacím prostředí.
- *Na základě znaleckého vyšetření lze jednoznačně potvrdit předchozí závěr-nesocializovaná porucha chování, lehká mentální retardace a nedostatečný výchovně vzdělávací přístup.*

Hodnocení ze škol/y bylo součástí spisových materiálů ve dvou třetinách, v dalších případech bylo možné se dozvědět o školní docházce a problémech mladistvého z posudků výchovných zařízení. Zajímavostí z těchto celkových hodnocení chovanců (týkajících se nejen školy) je, že poměr pozitivních posudků byl vyrovnaný s negativními. V několika případech byl ovšem mladistvý v následujícím ohodnocení již kritizován, nebo bylo konstatováno, že utekl.

- *Chlapec je v dětském domově se školou dobře adaptován, má stabilní chování a je kladně hodnocen. Snaží se spolupracovat, je ochotný, vstřícný a snaživý. Kladně ho motivuje pochvala, ocenění a přátelský, ne příliš autoritativní přístup. Jeho chování je však do urč. míry účelové (dosahování výhod), proto je stále zapotřebí důsledné vedení, působení a kontrola jeho chování. Reedukace zdárně pokračuje, avšak riziko selhání je stále vysoké.*
- *Mladistvý je z výchovného zařízení, ve kterém je v současné době umístěn, hodnocen v podstatě negativně, i když ze začátku pobytu byl jedním z nejlépe hodnocených chovanců a byl schopen respektovat pravidla a vnitřní řád zařízení. Postupně však došlo ke zhoršení jeho chování, které má opakující a dlouhodobý průběh.*

Pokud bylo ve spisu dostupné hodnocení školy, detekovalo výchovné problémy, špatný prospěch, dysporuchy, časté absence, neomluvené hodiny, šikanu, agresivitu, dokonce i sexuální obtěžování učitelek. V osmi případech mladistvý opakoval ročník, v šesti navštěvoval speciální školu. Vyskytla se i vyloučení ze školy, jednou podmíněně.

- *D. K. byl z učiliště vyloučen pro hrubé porušování vnitřního řádu ústavu, školního řádu a bojkotování výuky. D. absolvoval během prvního ročníku tři ZŠ. Nejprve nastoupil do ZŠ JAK, K. V., měsíc docházel do soukromé školy ZŠ L., K. V., poté nastoupil do ZŠ B., K. V., kam docházel až do 3. ročníku. Čtvrtý až pátý ročník absolvoval v ZŠ D. Do šestého ročníku nastoupil v ZŠ Č., K. V., a v pololetí přešel do ZŠ Speciální v K. V. V prvním pololetí školního roku 2008/2009 byl klasifikován druhým stupněm z chování. Ve školách měl kázeňské problémy-opakovaná výchovná opatření.*
- *V roce 2011 byla u J. nařízena ústavní výchova, a to pro výchovné problémy ve škole, neomluvenou absenci a nespolečenskou matky se školou. Byl žákem 8. ročníku ZŠ, kde měl velké výchovné problémy. Vykazoval neomluvenou absenci, jeho chování bylo v rozporu se školním řádem a bylo ohodnoceno známkou 3.*

Pachatelé se nejčastěji připravovali na budoucí povolání v učňovských oborech a/nebo byli zařazeni v pracovních výchovných skupinách ve výchovném zařízení (14 osob), případně měli ukončenou základní školní docházku a byli bez zaměstnání (12) nebo v evidenci Úřadu práce (6). Poměrně raritní byl mladistvý na rodičovské dovolené.

- *Zařazen do pracovních výchovných skupin, neboť jeho výsledky ve škole neodpovídaly tomu, že by mohl nadále pokračovat v učebním oboru.*

Tabulka 9: Status mladistvých v analyzovaném vzorku

Status	četnost	v %
žák základní školy	3	7,1
učeň	14	33,3
student střední školy	2	4,8
zaměstnan	2	4,8
v evidenci Úřadu práce	6	14,3
bez zaměstnání mimo evidenci Úřadu práce	12	28,6
nezjištěno/jiné	3	7,2
celkem	42	100

Ve výchovných zařízeních žilo **24 (57 %)** mladistvých ze vzorku, ať již na základě soudního rozhodnutí o nařízení výkonu ústavní výchovy nebo rozhodnutí o uložení ochranné výchovy. Další jedinec krátkodobý pobyt ve výchovném ústavu absolvoval. Z těchto zařízení se mladiství často – v 83 % – dopouštěli útěků, někdy ani výchovný ústav neposkytl hodnocení výslovně z důvodu „mladistvý je neustále na útěku“.

- *S ohledem na situaci, kdy u nás chlapec strávil pouze velmi krátké období v řádech pouhých dní, nelze jej za toto nijak blíže hodnotit. Celkově se tedy dá konstatovat,*

že soudně uložená ochranná výchova se v jeho případě zcela míjí svými účinky, když ji mladistvý svými dlouhodobými postoji zcela ignoruje a sabotuje. Navíc pak ani po pobytu ve vězeňském zařízení nedochází k nijaké pozitivní změně, když již druhého dne po návratu z věznice dochází k dalšímu útěku.

- *...obviněný mladistvý se od umístění opakovaně dopouští dlouhodobých útěků, je u něj podezření na zneužívání návykových látek. Od začátku měsíce března je J. prakticky stále na útěku. Byl vzat na vazbu. Na útěku se dopouštěl drobných krádeží (v šetření PČR) a zneužívání návykových látek (pervitin). Z tohoto důvodu nelze podat o chlapci objektivní aktuální zprávu.*

Zaznamenali jsme i páchání trestné činnosti přímo ve výchovném ústavu.

- *Nejméně v deseti případech prodal v objektu VÚM Ol. ml. I. R. marihuanu, kdy pokaždé se jednalo o marihuanu o váze 1g, za marihuanu požadoval úhradu ve výši 250 Kč za 1g.*

Rodiče se převážně o mladistvého ve výchovném zařízení zajímají minimálně, jednou dokonce výslovně uvedli, že syna nechtějí po výkonu ústavní výchovy zpět. Opačným extrémem je, že mladistvému napomáhají v maření rozhodnutí o výkonu výchovy nebo že při dovolence a návratu do rodinného prostředí je dosavadní nápravný výchovný efekt devalvován.

- *Ze zprávy tohoto výchovného zařízení je za dobu, kdy se zde ochranné výchově řádně podrobuje, kladně hodnocen s tím, že problém u něj nastává v době, kdy dostane dovolenku. Rodinné prostředí ho ovlivní tak, že se není schopen vrátit zpět na ústav, přesto, že byl kvůli útěkům odsouzen i k nepodmíněným tr. opatření odnětí svobody.*
- *Mladistvý z důvodu častých útěků z výchovného zařízení, záměrného vyhledávání lékařského ošetření s úmyslem prodloužit si udělenou dovolenku v domácím prostředí a nedodržení léčebného režimu, se tak řádně nepodroboval režimu uložené soudem ochranné výchovy a přípravy na budoucí povolání.*
- *Nezletilý se i nadále občas dopouštěl přestupků a činů jinak trestných majetkového charakteru, a to zejména v době dovolenek. Do této trestné činnosti byla zapojena i širší rodina, v jednom případě byla i matka stíhána za podílnictví.*

Tabulka 10a a 10b: Rodinné poměry mladistvého

Mladistvý žije	Četnost	v %	Počet sourozenců	Četnost	v %
v úplné rodině	7	16,7	0	1	2,4
pouze s vlastní matkou	3	7,1	1	6	14,3
pouze s vlastním otcem	1	2,4	2	12	28,6
matka žije s druhem	2	4,8	3	11	26,2
ve výchovném zařízení	24	57,1	4	4	9,5
jiné:	5	11,9	5	3	7,1
z toho: s prarodiči	1	2,4	6	2	4,8
u pěstounů	1	2,4	7	1	2,4
u přítelkyně	1	2,4	nezjištěno	2	4,8
u tety	2	4,8	celkem	42	100
celkem	42	100			

Co se týče rodinné anamnézy, většina mladistvých pocházela z vícečetných rodin, nejvíce se počty sourozenců se pohybovaly mezi 2 (12 x) – 3 (11 x), jedináček se vyskytl pouze jednou. Naopak nejpočetnější rodina měla včetně mladistvého dětí osm. Mladiství dokonce ve třech případech již vlastního potomka měli nebo čekali, u dalších dvou šlo o nepotvrzenou informaci.

Rodiče mladistvých byli často rozvedeni (impuls pro založení spisu OSPOD), nebo byl interesován pouze jeden vychovatel.

Ve dvou třetinách bylo zaznamenáno závadové chování v rodině, protagonisty byli (nevlastní) rodič/e, sourozenci nebo další příbuzní. Jednalo se např. o zanedbávání péče o dítě, opilství, nezaměstnanost, domácí násilí, páchaní trestné činnosti či rovnou výkon trestu, mnohdy bylo přítomno více těchto faktorů. V takřka 30 % si nějakou zmiňovanou zátěž nesli dokonce oba rodiče nebo vychovatelé mladistvého. Nejen proto se 86 % ze zkoumaných osob nacházelo v evidenci OSPODu, buď v rámci klientského spisu rodiny, nebo samostatně.

- *Od počátku bylo soužití rodičů a péče o nezl. děti problematická. Již v roce 1993 byla matka fyzicky napadena svým druhem a vyhozena z bytu. V roce 1995 se situace opakovala. MS B. vydal předběžné opatření, kterým byly děti umístěny do KÚ v B. Důvodem byly opět fyzické útoky otce a následný odchod matky ze společné domácnosti. Po uklidnění situace v rodině nařídil MS v B. nad výchovou nezl. dětí soudní dohled. V červenci se situace opakovala, matka byla opět druhem vyhozena, děti byly umístěny na dobrovolný pobyt do DD V. u B. a DD V. Po zklidnění situace si děti koncem roku 1996 matka převzala do své péče. Dne 7.9. byla matka i s dětmi opět vyhozena z domova, děti byly špinavé, hladové, nevyspalé a potulovaly se mimo bydlíště.*
- *Soužití manželů Č. bylo od samého počátku nesouladné. Manželé měli v místě bydlíště špatnou pověst, často odcházeli v nočních hodinách z domova a nechávali děti samotné. Péče o nezl. děti byla především z výchovného hlediska nedostačující, nepodnětná a zanedbávající. Ml. L. neměl v rodině dobré postavení, byla upřednostňována péče o společného potomka. Ml. L. byl nepřiměřeně fyzicky trestán a týrán svým otcím.*

- Rodina je dlouhodobě klientem okresního soudu. Do dubna Sdružení poskytovalo rodině byt v režimu chráněného bydlení. Pro hrubé porušení pravidel sociální služby ze strany otce nezl. a dalších přítomných rodinných příslušníků a známých rodiny, kdy se tito opili a v následné potyčce zničili vybavení bytu, bylo rodině chráněné bydlení ze strany Sdružení ukončeno. Bez asistence dalších osob nebyli rodiče dlouhodobě schopni poskytnout nezl. dětem dostatečné rodinné zázemí. Otec nezl. děti byl dlouhodobě nezaměstnaný, alkoholik, pod vlivem alkoholu měl sklony k agresivnímu chování. V roce 2010 vykázán z bytu a jeho bezprostředního okolí.

Tabulka 11a a 11b: Výskyt závadového chování v rodině mladistvého a jeho druh

Závadové chování v rodině	četnost (N=42)	v %
výskyt	26	61,9
Kdo:		
otec	5	11,9
matka	4	9,5
oba rodiče	11	26,2
nevlastní rodič/e	1	2,4
sourozenec/sourozenci	2	4,8
kombinace	3	7,1

Závadové chování v rodině	četnost (N=26)	v %
Co*:		
nezaměstnanost	10	38,5
zanedbávání péče o dítě	8	30,8
opilství	5	19,2
týrání/domácí násilí	1	3,8
páchání trestné činnosti	3	11,5
výkon trestu odnětí svobody	10	38,5
smrt/ sebevražda v rodině	2	7,7
drogy	1	3,8
gamblerství	1	3,8

* faktory závadového chování se vyskytovaly převážně ve vzájemné kombinaci, proto četnost přesahuje číslo celkového zaznamenaného výskytu. Procenta ukazují podíl jednotlivých negativních činitelů ve vzorku, kde se závadové chování vyskytlo.

Na chování mladistvého mají nežádoucí vliv i další osoby, mezi kterými se pohybuje nebo mezi které směřuje po návratu/úniku z výchovného zařízení. Může to být konstantní působení anebo ojedinělý exces.

- Syn byl pod vlivem nevhodné skupiny osob. Syn vždy uzavřené závazky dodržel, sám si na způsobenou škodu vydělal peníze.
- Mladistvý R. se pohyboval ve společnosti závadových osob, které také realizovaly trestnou činnost a užívaly návykové látky, tento způsob života mu zřejmě vyhovoval,

neměl zájem o změnu svého chování, neměl náhled na situaci, byla nutná úplná resocializace, která se však nerealizovala pro četné, rozsáhlé a dlouhodobé útoky mladistvého ze školských zařízení, veškerá sociální pravidla a normy porušoval.

- *Věděla, že dopustit se útěku z výchovného zařízení není pro děti problémem, její přítel, který ji přivedl ke zneužívání pervitinu, byl sám chovancem výchovného zařízení a neustále se pohyboval na útěku. Rodiče tedy s umístěním své dcery do ústavu výchovy nesouhlasili, i když jejich dcera pervitin zneužívá až do dnešní doby. Rozsudek se však již obžalované mladistvé nepodařilo doručit, když jak vyplývá ze spisovného materiálu, v prosinci 2012 vycestovala s rodinou do Anglie.*
- *Ze všech zařízení opakovaně utíká, po dlouhodobých útěcích přebývá v místě bydliště u kamarádů, bezdomovců, užívá nadměrně návykové látky. Ml. byl po útěcích opakovaně hospitalizován za účelem detoxikace organismu. Zletilá polorodá sestra je bezdomovec.*

Pokud bylo možno ze spisů dohledat informace o závislostech u mladistvých pachatelů, jednalo se převážně o ty „měkčí“ – alkohol, tabák, marihuana, event. tolueen či gamblerství.

- *P. je dlouholetým intenzivním kuřákem, konzumuje alkohol a již přes rok i marihuanu. Na ZŠ experimentoval spolu s dalšími spolužáky s toluenem. V souvislosti s užíváním marihuany mu byla doporučena terapie v protialkoholické a protitoxikologické ambulanci, které však nevyužil.*

V případě, že se vyskytovalo experimentování či abúzus tvrdých drog (pervitin, heroin), pak byla trestná činnost cíleně zaměřena na získávání finančních prostředků na jejich pořízení.

- *Hlavním problémem mladistvého M. H. je jeho závislost na heroinu, provinění, jichž se M. dopouští, jsou motivována potřebou opatřit si prostředky k nákupu drog. Vzhledem k jeho zdravotnímu stavu doporučovala ošetřující dětská lékařka jeho hospitalizaci v psychiatrické léčebně a současně vyšetření na infekčním oddělení FN B. Po různých peripetiích se podařilo dosáhnout jen toho, že v březnu M. absolvoval osmidenní pobyt na detoxu/psych. odd. FN B., následnou dlouhodobější léčbu v psychiatrické léčebně však odmítl. Protiprávní jednání z poslední doby opět motivováno snahou opatřit si prostředky k nákupu drog.*

Vliv návykových látek při spáchání konkrétních provinění byl prokázán u sedmi případech, kdy šlo však především o alkohol.

- *Obviněný mladistvý je pak uživatelem návykových látek, dle svého tvrzení je sice už dva měsíce nebere, ale předtím zneužíval jak marihuanu, tak pervitin, navíc trestnou činnost spáchal pod vlivem alkoholu, a to i přesto, že ještě není zletilý.*

IV.1.2. Trestná činnost

Na základě rozboru trestních spisů, kdy jsme se zajímali o tzv. „hlavní provinění“ – první souzené, nejzávažnější; je možno konstatovat nijak překvapující zjištění, a to, že

mladiství se jednoznačně nejčastěji (25 případů) dopouštějí provinění krádeže dle § 205 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (též jen TZ), převážně vloupáním – odst. 1 písm. b). Následuje maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 TZ v 7 kauzách; třetím je co do četnosti provinění loupeže (§ 173 TZ) – 4 x. Ve vzorku se dále vyskytla následující provinění: porušování domovní svobody (2 x), výtržnictví, ublížení na zdraví, podvod a násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci.

Výše uvedená provinění byla páchána často ve vzájemném souběhu či kombinaci. Nejčastěji šlo o krádež a porušování domovní svobody, dále o krádež a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, k tomu často poškození cizí věci. Ublížení na zdraví nebo loupež se pojilo s výtržnictvím. Trestná činnost mladistvých v konkrétním spise zahrnovala i další provinění, jako bylo nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TZ), obecné ohrožení (§ 272 TZ), neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 TZ) a poškození cizích práv (§ 181 TZ). Provinění krádeže se vyskytlo mnohdy jako pokračující provinění nebo jako více skutků, různě kvalifikovaných dle odstavců a písmen § 205 TZ, a i ve stádiu pokusu.

Pachatelé se dopouštěli stejnou měrou trestného jednání jak sami, tak ve spolupachatelství – a to s dalšími mladistvými i dospělými.

Ve vzorku se vyskytovala dosti závažná trestná činnost, ať již posuzováno dle zákonem chráněného zájmu (útoky na svobodu – loupeže, zdraví – ublížení na zdraví), nebo podle výše způsobené škody (větší škoda – 1 x nad 100 tis. Kč, 1 x 200 tisíc Kč). Na druhé straně šlo o bagatelní krádeže, ovšem postihnuté za speciální recidivu podle § 205 odst. 2 TZ. „Hitem“ byly krádeže barevných kovů a vylupování objektů.

Tabulka 12: Četnost provinění v analyzovaných spisech

„Hlavní“ provinění	četnost	v %
§ 145 – ublížení na zdraví	1	2,4
§ 173 – loupež	4	9,5
§ 178 – porušování dom. svobody	2	4,8
§ 205 – krádež	25	59,5
§ 209 – podvod	1	2,4
§ 337 – maření úředního rozhodnutí...	7	16,7
§ 352 – násilí proti skupině...	1	2,4
§ 358 – výtržnictví	1	2,4
Celkem	42	100,0

IV.1.3. Ukládaná opatření

Při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry přihlíží soud k povaze a závažnosti spáchaného provinění, k osobním poměrům mladistvého, jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy.

Tabulka 13: Přehled o mladistvých odsouzených a mladistvých recidivistech v roce 2012 včetně uložených opatření

	Počet odsouzených mladistvých	Soudem označený recidivista	Muž*	Věk 15–17	Trestní opatření NEPO/délka	TO PO ZD/D	TO OPP
Počet předchozích odsouzení							
0	1 659	–	–	–	–	–	–
1	357	38	37	37	11 8 do 1 roku 3 1–5 let	8	17
2	106	18	18	18	7 5 do 1 roku 2 1–5 let	4	4
3	42	5	5	5	3 do 1 roku	1 1ZD	1
4	17	4	4	4	4 do 1 roku	0	0
5	4	0	–	–	–	–	–
6	1	0	–	–	–	–	–
celkem	2 186	65	64	64	25 20 do 1 roku 5 1–5 let	13	22

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR

TO = trestní opatření, ZD = zkušební doba, PO podmíněné odložení, D = dohled, OPP = obecně prospěšné práce, NEPO = nepodmíněné odsouzení

* Ve vzorku se vyskytovala jedna žena (Severomoravský kraj), již bylo za krádež vloupáním uloženo trestní opatření odnětí svobody na 5 měsíců podmíněně odložené se zkušební dobou 15 měsíců.

Reakce na trestnou činnost osob, které jsou již označeny jako recidivisté, je logicky přísnější než v případě prvopachatelů, i když se jedná o mladistvé.

V takřka polovině případů (19) bylo už uloženo dostatečně odůvodněné nepodmíněné trestní opatření odnětí svobody s výměrou v rozmezí od 3 měsíců až do dvou let.

- Soud přihlédl ke skutečnosti, že byl mladistvý již jednou soudně trestán, bylo mu uloženo trestní opatření odnětí svobody v trvání 1 roku, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu 2 let. Vzhledem k tomu, kdy podmíněné odsouzení nemělo na mladistvého žádný výchovný vliv, soud při úvaze o druhu a výši trestního opatření dospěl k závěru, že je možné mladistvého pouze nepodmíněným trestním opatření.
- Trestné činnosti, pro kterou je nyní stíhán, se totiž dopustil ve zkušební době podmíněného odsouzení i po uložení tr. opatření obecně prospěšných prací a je tedy zřejmé, že předchozí postihy se v jeho případě zcela minuly výchovným účinkem. I z tohoto důvodu navrhl státní zástupce již uložení nepodmíněného tr. opatření odnětí

svobody a soud se s tímto závěrem zcela ztotožnil. Mladistvý opakovaně porušuje zákon, zcela selhalo opatření ochranné výchovy, na mladistvého neměl výchovný vliv ani průběh tohoto tr. řízení, pokud mladistvý opakovanými útoky z ústavu mařil průběh tohoto řízení. Alternativní druhy tr. opatření za tohoto stavu proto lze těžko v případě mladistvého použít. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 31 odst. 2 stanoví, že nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného tr. opatření zjevně nepostačovalo k dosažení tohoto zákona. Osoba mladistvého R. V. však skutečně neumožňuje ani v případě méně závažné tr.č. uložení mírnějšího druhu postihu a proto soud uložil mladistvému již nepodmíněné tr. opatření odnětí svobody, avšak na samé dolní hranici zákonné sazby stanovené dle § 31 odst. 1 tr. z., tedy v trvání tří měsíců, tento postih by konečně měl vést mladistvého k tomu, aby si uvědomil, že nelze tolerovat jeho opakovaná protiprávní jednání a nerespektování uložených opatření.

- Naopak mu přitěžují okolnosti dle § 42 písmeno m), n) a p) tr.z., když v páchání trestné činnosti pokračoval delší dobu, spáchal více provinění a byl již pro provinění odsouzen.

Podmíněné odsouzení s dohledem (4 x) i bez (6 x) a obecně prospěšné práce (10 x) byly shodně sankcemi, které v četnosti následovaly. Ve zbývajících dvou případech bylo v konkrétní kauze upuštěno od potrestání, jednou však z důvodu uložení souhrnného trestu (podmíněné odsouzení a ochranná výchova) a jednou byl uložen jiný trest.

V pětina případů (9 x) bylo navíc uloženo podle § 15 ZSM i opatření výchovné, a to buď dohled probačního pracovníka (§ 16 ZSM) nebo výchovné omezení (§ 19 ZSM) neužívat návykové látky (odst. 1, písm. e), či výchovná povinnost (§ 18 ZSM) nahradit škodu (odst. 1, písm. e), případně dle odst. 1 písm. c) vykonat společensky prospěšnou činnost.

- Soud pro mládež zároveň uložil výchovnou povinnost vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu v celkovém trvání 60 hod. S ohledem na speciální recidivu na straně mladistvého, byl zároveň uložen i dohled probačního úředníka. Takto uložené trestní opatření je schopno jednak výchovně působit na mladistvého a současně je schopno eventuálně mu v další trestné činnosti zabránit.

Nad rámec demonstrativního výčtu výchovných povinností uložil jeden soud mladistvému povinnost neutíkat z výchovného ústavu.

- Podle §15 odstavec 1, odstavec 2 písmeno c), § 18 odstavec 1 zákona č. 218/2003 Sb. se obžalovanému ukládá výchovná povinnost zdržet se, po dobu trvání jeho ústavní výchovy, útěků ze všech výchovných ústavů, v nichž vykonává ústavní výchovu.

Vedle trestního opatření byla výjimečně ukládána i ochranná opatření, a to v jednom případě ochranné léčení.

Tabulka 14: Opatření uložené mladistvému dle analyzovaného spisu

Opatření	Výměra & zkušební doba	četnost
Odnětí svobody nepodmíněně	3 m	3x
	4 m	3x
	6 m	2x
	7 m	
	8 m	
	9 m	2x
	10 m	
	12 m	
	14 m	2x
	17 m	
	24 m	2x
celkem-----	-----	19x
Obecně prospěšné práce	50 h	
	80 h	
	100 h	4x
	120 h	
	150 h	3x
celkem-----	-----	10x
Podmíněné odsouzení prosté	5 měsíců, ZD 15 m	
	5 m, ZD 18 m	2x
	6 m, ZD 18 m	
	8 m, ZD 2 roky	
	10 m, ZD 18 m	
celkem-----	-----	6x
Podmíněné odsouzení s dohledem	3 m, ZD 14 m	
	8 m, ZD 2 roky	
	12 m, ZD 2 roky	
	20 m, ZD 3 roky	
celkem-----	-----	4x
Upuštěno od potrestání		2x
Jiné		1x
Celkem-----	-----	42x

IV.1.4. Vybrané poznatky z trestního řízení

Vzhledem k proklamovaným snahám o to, že reakce společnosti, potažmo justice, na páčání trestné činnosti má být co nejrychlejší, byla sledována ve zkoumaném souboru délka trestního řízení – od spáchání trestného činu (provinění) do právní moci rozhodnutí, ať se jednalo o rozsudek, zjednodušený rozsudek nebo trestní příkaz. V necelé polovině se tento proces vešel do jednoho roku, v dalších 16 případech bylo prvoinstančním soudem řízení pravomocně ukončeno do šesti měsíců, ve dvou kauzách dokonce do tří měsíců. Čtyři kauzy se naopak táhly dva roky. Není však možno paušalizovat, je nutno brát ohled na skutkově složitější kauzy, nezbytnost znaleckých posudků, problémy s doručováním atp.

Institut vazby má být v trestním řízení používán jen v krajních případech, u mladistvých pachatelů speciálně jako ultima ratio. Přesto hlavně vzhledem k závažnosti či početnosti trestné činnosti se celá čtvrtina mladistvých recidivistů ve vazbě ocitla, a to na dobu 1 měsíce až 5,5 měsíce. Vazebně stíháni byli převážně podle písm. a) a c), § 67 trestního řádu nebo v kombinaci, tj. šlo o vazbu předstížnou nebo útěkovou. Čtyři mladiství byli stíháni za další skutek ve výkonu trestu za předešlou trestnou činnost.

Důležitým faktorem pro nápravu pachatele je (dobrovolná) náhrada škody. Ačkoli s iniciativou mladistvého nemůžeme v tomto ohledu příliš kalkulovat (i z hlediska toho, že většinou není výdělečně činný), v polovině případů byla poškozeným náhrada škody v adhezním řízení přiznána.

K 1. 1. roku 2013 byla rozhodnutím č. 1/2013 Sb. prezidenta republiky V. Klause vyhlášena rozsáhlá amnestie (a stejně tak obšírně diskutovaná), která se nějakým způsobem dotkla 27 kauz ze vzorku, tj. více jak 60 %. Jednalo se zejména o prominutí a zahlazení některých nepodmíněných trestních opatření ve výměře nepřevyšující jeden rok, zmírnění některých nepodmíněných trestních opatření odnětí svobody, prominutí podmíněně odložených trestních opatření svobody osobám, kterým byl trest uložen ve výměře nepřevyšující dva roky, a prominutí nevykonaných trestních opatření obecně prospěšných prací nebo jejich zbytků. Zde pravděpodobně nezbývá, než si povzdechnout nad určitou devalvací práce orgánů činných v trestním řízení, kdy mnohdy pečlivě připravené a řešené kauzy nevedly k žádoucímu potrestání pachatele.

IV.2. Rejstřík trestů

Opisy z Rejstříku trestů (dále též RT) poskytují souhrnný přehled informací o kriminální kariéře konkrétní osoby – je zde zaznamenáno, o jaký trestný čin se jednalo, jaký trest byl uložen, včetně jeho délky a délky zkušební doby, zda se v tzv. podmínce osvědčil, event. jestli došlo k přeměně, zařazení do typu věznice pro výkon nepodmíněného trestu, dále jakým způsobem, kdy a kde bylo rozhodnuto, kdy rozhodnutí nabylo právní moci, zda se na dotýčného vztahuje amnestie atd.

Tabulka 15: Počty záznamů v Rejstříku trestů u mladistvých pachatelů v letech 2008–2014

Počet předchozích odsouzení	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0	2 180	2 004	1 765	1 617	1 659	1 461	1 222
1	511	465	419	368	357	351	242
2	140	169	134	132	106	121	85
3	42	51	54	52	42	31	27
4	12	15	9	18	17	8	8
5	3	6	3	12	4	7	5
6	0	3	1	2	1	3	4
7	2	2	2	0	0	1	0
8	0	1	0	1	0	0	0
9	1	1	0	0	0	0	0
10	0	1	0	1	0	0	0
více/kolik	-	-	1/13 1/20	-	-	-	-
celkem	2 891	2 718	2 389	2 203	2 186	1 983	1 593

Pramen: Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR

Z výše uvedené tabulky plyne, že mladiství pachatelé jsou nejčastěji prvotrestaní. S jedním záznamem v Rejstříku můžeme počítat u méně než jedné pětiny mladistvých (15–17 %), počty osob s více záznamy úměrně klesají.

Ve zkoumaném souboru mladistvých pachatelů – recidivistů označených soudem – se počet jejich záznamů v RT pohyboval od 2 do 14, kdy se jednalo o počet záznamů až do našeho vyžádání (červen 2014), tj. i po skutku z analyzovaných spisů.

Prvního provinění se sledované osoby nejčastěji dopustily ve věku buď mezi 15. a 16. rokem – 17 případů – nebo mezi 16 a 17 lety – 18 případů. Druhé odsouzení následovalo v polovině případů do šesti měsíců či jednoho roku, což koresponduje s teoriemi o rizikovém období pro recidivu.

Polovina mladistvých recidivistů ze vzorku nebyla dosud ve výkonu trestu, u druhé se počet výkonů nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody pohyboval od jednoho až po 12, což stojí z hlediska „využití“ tříletého období mezi 15. a 18. rokem věku pachatele opravdu za povšimnutí.

- *K osobě mladistvého obžalovaného bylo zjištěno, že v opise RT má záznamy o celkem 8 odsouzeních, převážně pro trestnou činnost majetkového charakteru, opakovaně byl odsouzen též za útoky z výchovného zařízení. Byl v minulosti též opakovaně ve výkonu trestního opatření odnětí svobody. Zpráva OSPOD-Magistrátu města F. -M. konstatuje k osobě mladistvého, že neprojevuje ani po vykonaných nepodmíněných trestních opatřeních odnětí svobody snahu o pozitivní změnu svého chování, odmítá pomoc odborníků-psychologa, psychiatra, přípravu na povolání. Je bez rodinného zázemí, přirozených jistot, bydliště ve F. -M. je formální. Je fixován na okruh přátel ve F. -M., kde se pravidelně vrací v době svých útěků a páchá trestnou činnost. Nadměrně zneužívá návykové látky, kromě marihuany také pervitin a toluen. To je také důvodem jeho častých a dlouhodobých útěků, nedokáže, jak sám říká, bez drogy žít. Vyhledává a žije v komunitě místních narkomanů. Na útěcích páchá trestnou činnost – krádeže, které považuje za normální, je přesvědčen, že tento způsob života mu vyhovuje.*

K výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody byli mladiství zařazováni v souladu s právní úpravou do zvláštní věznice pro mladistvé, v pěti případech do zvláštních oddělení věznic s dozorem.

IV.2.1. Počátky kriminální kariéry

Prvním souzeným „hlavním“ proviněním mladistvého recidivisty bylo nejčastěji (ve 24 případech) provinění krádeže podle § 247 (§ 205 TZ) trestního zákona – různá paragrafová označení téhož trestného činu/provinění plynou ze skutečnosti, že od roku 2010 je účinný nový trestní zákoník (TZ), jež má odlišnou systematiku od původního trestního zákona (tr. zák.). V pěti případech mladiství zahájili svoji kriminální kariéru proviněním loupeže (§ 234 tr. zák./ § 173 TZ) a čtyřikrát se jednalo o maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 171 tr. zák./ § 337 TZ), v převážné většině související s útoky z výchovných zařízení. Dalšími „startovními“ trestnými činy bylo porušování domovní svobody (3 x), neoprávněné užívání cizí věci (2 x), ublížení na zdraví,

zpronevěra, šíření poplašné zprávy, poškození cizí věci, výtržnictví a kriminalizované a posléze opět dekriminalizované řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění.

Tabulka 16: Četnost prvních provinění dle RT

Provinění	četnost	V %
§ 146 – ublížení na zdraví	1	2,4
§ 171	1	2,4
§ 337 – maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	3	7,1
§ 178 – porušování domovní svobody	3	7,1
§ 180 – řízení MV bez řidičského opr.	1	2,4
§ 205	13	31,0
§ 247 – krádež	9	21,4
§ 228 – poškození cizí věci	1	2,4
§ 234	2	4,8
§ 173 – loupež	3	7,1
§ 248 – zpronevěra	1	2,4
§ 207	1	2,4
§ 249 – neoprávněné užití cizí věci	1	2,4
§ 357 – šíření poplašné zprávy	1	2,4
§ 358 – výtržnictví	1	2,4
Celkem	42	100,0

IV.2.2. Trestní opatření

Jako první trest pro mladistvé pachatele byl užit v naprosté většině trest alternativní – nejčastěji prosté podmíněné odsouzení. Toto trestní opatření bylo jako primární aplikováno ve 25 případech (60 %). Jeho výměra se pohybovala od jednoho měsíce až po měsíců 18, nicméně nejfrekventovanější byly dvou-, tří- a až šestiměsíční tresty. Zkušební doba byla stanovena od jednoho roku až po čtyři roky (zde se jednalo o dvouletou zkušební dobu posléze prodlouženou o další dva roky). Poté následovaly obecně prospěšné práce (8x) v rozmezí od 30 do 110 hodin, kdy maximální možná výměra pro mladistvého pachatele je ze zákona stanovena na 150 h. Čtyřikrát bylo (podmíněně) upuštěno od potrestání. K nepodmíněnému trestnímu opatření odnětí svobody soud sáhl jednou, jednalo se o čtyřměsíční trest za více provinění. Ve dvou případech bylo samostatně uloženo opatření ochranné – ochranná výchova.

Tabulka 17: První opatření uložené mladistvému dle Rejstříku trestů

Opatření	Výměra & zkušební doba	četnost
Podmíněné odsouzení prosté	1 m, ZD 12 m 1 m, ZD 18 m 2 m, ZD 12 m 2 m, ZD 15 m 2 m, ZD 12 m + 24 m 3 m, ZD 12 m 3 m, ZD 15 m 3 m, ZD 18 m 4 m, ZD 18 m 5 m, ZD 12 m 5 m, ZD 18 m 6 m, ZD 12 m 6 m, ZD 16 m 8 m, ZD 24 m 12 m, ZD 24 m 18 m, ZD 4 r	3x 2x 2x 3x 3x 2x
celkem-----	-----	25x
Obecně prospěšné práce	30 h 50 h 60 h 100 h 110 h	4x
celkem-----	-----	8x
Podmíněné odsouzení s dohledem	15m, ZD 36m	1x
Odnětí svobody nepodmíněně	4 m	1x
Upuštěno od potrestání – podmíněně		2x 2x
celkem-----	-----	4x
Ochranné opatření – Ochranná výchova		2x
Vyslovena vina, trest neuložen		1x
Celkem-----	-----	42x

- V rámci rozhodování o tom, jakým opatřením mladistvého za provinění, kterých se dopustil, postihnout, se soud řídil ustanovením § 1 odst. 2 zák. č. 218/2003 Sb., podle kterého by mělo vůči mladistvému být použito takové opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávních činů zdržel, našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji. Vzhledem k dosavadním vážným výchovným problémům, které vyústily až v umístění mladistvého do ústavní výchovy, kde jeho chování nelze hodnotit bezproblémově, nepřichází v úvahu uložení jiného opatření, než trestního opatření odnětí svobody. Výchovné opatření by u mladistvého mohlo být těžko účinné, když v jeho případě selhaly výchovné zásahy rodičů, školy, orgánů péče o děti a mládež a mladistvý problematicky akceptuje i režim ústavní výchovy.

A jak dopadl výkon prvního trestního opatření? V šesti případech nešlo tuto informaci v opisu trestního rejstříku dohledat, nicméně do ostatních kauz vstoupila výrazně již zmiňovaná amnestie, a to v 18 případech. U zbývajících trestní opatření byla v 9 případech nařízena přeměna podmíněného trestu v nepodmíněný a rovněž v 9 kauzách se buď odsouzený ve zkušební době podmíněného odsouzení osvědčil, nebo trestní opatření obecně prospěšných prací vykonal.

Mladiství pachatelé se dopouštějí recidivy obecné i druhové, převažuje však recidiva speciální, tj. konkrétního provinění. Jsou to v drtivé většině krádeže, v několika případech loupeže, nicméně zaznamenali jsme i případ čistě speciální recidivy maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Mladiství páchají trestnou činnost i ve zkušební době podmíněného odsouzení.

- *U obžalovaného ml. P. T. soud neshledal žádnou polehčující okolnost, naopak jako přitěžující okolnost vyhodnotil jeho předchozí odsouzení, zejména za situace, kdy se vytykaného jednání dopustil ve zkušební době uložené mu za totožné provinění, tedy za provinění loupeže dle 173 odstavec 1 tr.z. Vzhledem ke skutečnosti, že na obžalovaného mladistvého je aktuálně působeno výchovným trestním opatřením odnětí svobody, ovšem naprosto bezúspěšně.*
- *Uvedeného jednání se mladistvý P. P. dopustil přesto, že rozsudkem OS v J., který nabyl právní moci téhož dne, byl mimo jiné odsouzen pro provinění krádeže podle § 205/1a), b), 2 tr.z. k úhrnnému tr.opatření odnětí svobody v trvání 4 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu 2 roků a dále rozsudkem OS v J., který nabyl právní moci téhož dne, byl odsouzen pro provinění krádeže dle § 205/1a), b) 2 tr. z. k tr. opatření obecně prospěšných prací ve výměře 100h, které dosud nevykonával.*

Závěrem

Obrázek typického mladistvého delikventa – recidivisty možná reprezentuje zažitá kliše, nicméně výstupy z výzkumu na konkrétním vzorku jej potvrzují.

Pachatel je muž, Čech, ve věku mezi 17. a 18. rokem věku, etnicita je signifikantní. Pochází většinou ze sociálně slabé rodiny, ve které je zjištěna řada zátěží, má více sourozenců.

- *Výše jmenovaný vyrůstal v početné a sociálně slabé rodině. Bytem Přednádraží č. xx.*
- *Domácnost je většinou ve velkém nepořádku. Obecně se jedná o sociálně slabší rodinu, která je zatížená dluhy.*

Geograficky jsou nejrizikovější okresy severní Moravy.

U mladistvého se vyskytuje celá škála problémů během školní docházky, mnohdy předchází činnost jinak trestná v době, kdy ještě není trestně odpovědný, a páchání přestupků.

- *K poměrům mladistvého R. K. bylo zjištěno, že má pouze základní vzdělání, v současné době je ve výkonu trestního opatření odnětí svobody. K jeho osobě bylo zjištěno, že v minulosti s ním byly výchovné problémy jak v rodině, tak ve škole, opakovaně se dopouštěl trestné činnosti, zneužíval návykové látky, byl v minulosti opakovaně soudně trestán, především pro majetkovou trestnou činnost. Mladistvému přitěžovala okolnost spáchání více provinění a více útoky, dále dřívější odsouzení.*

Mladistvý **bývá na základě soudního rozhodnutí umístěn ve výchovném zařízení,** avšak často je na útěku z něj a během té doby se dopouští trestné činnosti.

Jako pachatel **byl sledován nebo doporučen k psychiatrickému vyšetření, péči či pobytu,** např. z důvodů zvýšené nebo obtížně zvladatelné agresivity, poruchám chování, závislostem, sebepoškozování atd.

- *Z počátku respektoval autoritu i vnitřní řád. Po rozkoukání se brzy začal chovat agresivně, má velký agresivní potenciál. Má sníženou schopnost zvládat stresové situace. Konflikty řeší agresí a nadávkami, není zvyklý reagovat jinak. Agresivitu může otočit i vůči sobě. Napadl fyzicky již několik dětí z VÚ a vyhrožuje i dospělým. M. je psychiatricky léčen u MUDr. G., každý den musí brát zklidňující léky, aby byla jeho agresivita trochu potlačena. Má sklony k sebepoškozování. Užívá THC (psychotropní látka), nikotin a MET (pervitin).*
- *S ohledem na sklony k sebevraždě byl také umístěn do psychiatrické léčebny Š. Demonstrativní pokusy o sebepoškozování. Vyhrožoval také skokem do řeky, dále tím, že přinese nůž a všechno skončí. Vzhledem k sebevražedným pokusům, vyhrožování smrtí pěstounce, jejím dětem a učitelce, byl mladistvý dne 13. 2. 2011 umístěn do psychiatrické léčebny Kr.*
- *V období výkonu ústavní výchovy pokračovaly u ml. nevladatelné projevy chování, proto bylo přistoupeno k hospitalizaci v psychiatrické léčebně O. a psychiatrické léčebně Op., se závěrem „porucha chování nesocializované a disharmonicky se rozvíjející osobnosti“ na podkladě těžké citové a výchovné deprivace s podílem organického poškození CNS (centrálního nervového systému), kdy jsou konstatovány velmi časté opakované úrazy hlavy, poslední v roce 2003 s fisurou lebky a subdurálním krvácením.*
- *Pokus o sebevraždu (předávkování léky). Mladistvý byl v péči dětského psychiatra.*

Mladistvý **nepracuje, nemá vzdělání, je orientován na konzumní způsob života.**

- *Hledal si práci nebo brigádu, ale bezúspěšně. V září nastoupil do SOU v K., obor zedník. Prospěchově patřil mezi podprůměrné žáky, opakovaně se dopouštěl záškoláctví a v prvním ročníku byl vyloučen. V současné době se mladistvý nezdržuje v místě trvalého bydliště, nikde nepracuje, není veden na úřadu práce, bydlí se svojí přítelkyní*
- *Jeho životní postoj je zaměřen na konzumní způsob života, má kladný vztah ke kouření marihuany. K tomu, aby si ji sehnal, podřídí všechno. Má za sebou mnoho útěků*
- *Orientovaný na konzumní životní styl. Silný kuřák a pravidelný konzument alkoholu.*

Převládající typ majetkové trestné činnosti – krádeže – odpovídá trendům kriminality nejen u mladistvých. Můžeme sem zahrnout i co do četnosti druhou loupež, což je sice trestný čin proti svobodě, nicméně hlavním cílem pachatelů je zisk materiálního prospěchu.

Nezpochybnitelně se potvrzuje **vliv rodinné anamnézy**, a je proto nezbytné klást důraz na práci OSPOD¹⁷ a spolupráci s justicí. V řadě případů však byly vyčerpány veškeré možné intervence do výchovy problematického dítěte/mladistvého, např. uskutečnění výchovného pohovoru, vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, skupinová nebo individuální terapie, pobytové léčení v psychiatrické léčebně, stanovení dohledu nad mladistvým, (dočasné) umístění do střediska výchovné péče, přestupy a přerazování mezi jednotlivými výchovnými zařízeními (i tak bylo zaznamenáno vyloučení z takového zařízení). Vyskytoval se častý scénář, kdy po nařízení ústavní výchovy mladistvý ze zařízení utíkal a páchal trestnou činnost buď mařením úředního rozhodnutí, nebo majetkovou, a proto mu byla uložena ochranná výchova.

- *D. nastoupil po předchozí přípravě v ambulantní péči do střediska výchovné péče K. V. na dvouměsíční diagnosticko-terapeutický pobyt. Středisko výchovné péče KV doporučovalo umístění nezletilého do dlouhodobého režimového zařízení-dětská psychiatrická léčebna. K 27. 3. mu byl pobyt v tomto zařízení, z důvodu výchovných problémů ukončen. Na základě předběžného opatření byl přijat do péče a k diagnostickému pobytu v dětském diagnostickém ústavu. Nařízena ústavní výchova.*
- *OSPOD s mladistvým po dobu několika let intenzivně výchovně pracovalo na změně jeho chování. Mladistvému byly postupně zprostředkovány všechny dostupné možnosti psychologické, etopedické, diagnostické pomoci, účast v sociálně aktivizačních a resocializačních programech, diagnostické pobyty, intenzivní výchovná péče prostřednictvím ústavní výchovy, specifická terapeutická péče zaměřená na zneužívání*
- *V případě N. byl již v minulosti OS v O. uložen nezletilému dohled probačního úředníka. Jeho závadové chování bylo opakovaně projednáno s matkou a s chlapcem byl proveden výchovný pohovor. Matka byla s chlapcem směřována do střediska výchovné péče a do ambulance dětské psychiatrie. Nad výchovou nezl. N. byl OS v O. stanoven dohled. Veškerá tato opatření se minula účinkem.*

Dobré příklady, kdy má ústavní výchova či jiné opatření nějaký efekt, se vyskytnou spíše ojediněle.

- *Protože jeho rodinné prostředí je značně nestabilní rodinné zázemí a jeho chování v DDŠ J. bylo pedagogickými pracovníky dlouhodobě hodnoceno jako průměrné až mírně nadprůměrné, dostal možnost zůstat v dětském domově se školou i nadále a studovat na SŠ stavební v J. Jelikož K. v březnu 2012 zletil a nebyla mu ústavní výchova soudně prodloužena, je nyní v dětském domově se školou na dobrovolném pobytu na základě sepsané smlouvy s vedením dětského domově se školou. Je tedy motivovaný v zařízení do ukončení přípravy na budoucí povolání zůstat. Velmi aktivně se K. zapojuje do různých brigád, je pracovitý a manuálně zručný.*

17 Viz Maďarsko: „Výzkum Herzog, Gyurko 2006 zaznamenal, že 75 % delikventních dětí a mladistvých je zachyceno v evidenci OSPOD. Bohužel spolupráce mezi systémem sociálního zabezpečení a justicí je nízká nebo žádná.“
Prezentace A. Lux, M. Herzog na konferenci k 25 letům od přijetí Úmluvy o právech dítěte, Leiden, Nizozemí, listopad 2014

- *Matka dále uvedla, že M. již vyzrál a žádné výchovné problémy už nečiní. Snaží se chovat jako dospělý a zodpovědný člověk.*
- *Postupně se jeho chování zlepšilo, začal spolupracovat, věnoval se výuce a plnil všechny zadané úkoly. Respektoval výchovné pracovníky i příslušníky vězeňské stráže, ke spoluobviněným se choval slušně, problémy nevyvolával. Kázeňsky trestán nebyl. Je obtížné posoudit skutečnost, zda je jeho chování účelové, v každém případě lze konstatovat zlepšení. Pozitivně lze hodnotit fakt, že nebral drogy a je nekuřák.*

Ačkoli zkoumaná skupina mladistvých pachatelů, kteří jsou soudem označeni za recidivisty, tvoří ročně pouze 0,2 %–0,05 % z celkového počtu odsouzených osob, jejich kriminální kariéra je plně rozvinutá, a zde je opět nutno zdůraznit alarmující fakt, že hovoříme o osobách, které ještě nedovršily 18. rok věku.

V.

Kybernetická kriminalita a její trendy

V následující kapitole je užíváno mnoho pojmů běžným občanům neznámých, přesto jsme text zpracovaný doc. Požárem nekrátili a pojmy se pokusili pod čarou více vysvětlit. Předpokládáme, že ti z našich čtenářů, kteří se o kybernetickou kriminalitu zajímají, mnohé z nich už znají a my ostatní se s nimi v dohledné době budeme donuceni, v rámci hodnocení nových kriminálních hrozeb, seznámit.

Kromě toho od 1. 1. 2015 se stal účinným zákon č. 181/2014 Sb. o kybernetické bezpečnosti, který upravuje práva a povinnosti osob, působnost a pravomoci orgánů veřejné moci v oblasti kybernetické bezpečnosti, vymezuje užívané pojmy atd. Zde uvedený rozbor kybernetické kriminality a jejich trendů tak ilustruje, jaké útoky kybernetickou bezpečnost ohrožují.

V.1. Úvod

V posledních dvaceti letech došlo k rozmachu informačních a komunikačních technologií. Přinesly nám dříve nemyslitelné zrychlení a tedy i zefektivnění pracovních činností, zábavy a komunikací. V posledním desetiletí expandoval vývoj výpočetních systémů obrovským skokem do všech oblastí našeho života. Počítače, výpočetní systémy, nové informační a komunikační technologie, informační sítě se dnes staly samozřejmostí. Díky rozvoji výpočetní techniky je možno lépe a efektivněji provádět sběr informací, jejich třídění a provádět s nimi operace jak analytického, tak i statistického rázu.

Dnes je již používání výpočetní techniky běžné v životě téměř každého člověka. Na druhé straně bouřlivý rozvoj těchto informačních a komunikačních technologií sebou přináší i jisté negativní jevy. Fenomén výpočetní techniky však přinesl nejen zjednodušení práce lidí, ale zároveň se stal zdrojem problémů v oblasti utajení informací a ochrany dat. Zejména se jedná o počítačovou kriminalitu. V souvislosti s počítačovým útokem a zločinem se používají termíny *počítačová kriminalita*, *informační kriminalita* a nejnověji *kybernetická kriminalita*.

Kybernetická kriminalita je jistě výrazným jevem dnešní doby, ale zájem o informace, byť byly zpracovávány, přenášeny a uchovávány jiným způsobem, je mnohem staršího data. Jen jsme byli zvyklí, a stále tak to i chápeme, tyto jevy nazývat jinými pojmy (vyzviádání, vyzrazování atd.), zejména podle způsobu uplatnění informací.

Mezi běžně používané názvy pro tento způsob protispolečenského jednání tedy patří *počítačová kriminalita* čili anglický termín **cybercrime**. Často je pojem informační kriminalita chápán jako širší pojem nežli počítačová kriminalita a zahrnuje mj. též kriminalitu v oblasti telekomunikací. Ke zneužití telekomunikačních služeb však často dochází právě za využití počítačů. Vzhledem k rostoucí komplikovanosti a společenské nebezpečnosti počítačových zločinů policejní sbory mnoha zemí světa sestavují a školí specializované týmy odborníků, kteří mají za úkol porozumět počítačovému zločinu a v rámci možností ho potírat. Z těchto a jiných důvodů se bude v dalším textu používat termín *kybernetická kriminalita*, která má nejširší význam z dosud užívaných termínů.

Každý nový objev, nové technologie je možné také zneužít a spáchat tak svým jednáním přestupek nebo trestný čin. Stejně je tomu tak i s výpočetní a komunikační technikou (dále jen ICT). Počítač obsahuje množství dat a informací, které jsou lákavým produktem pro nejrůznější počítačové dobrodruhy a zloděje.

S odcizením počítače jako hmotného zařízení se setkáváme poměrně zřídka. Taková krádež se klasifikuje jako skutečná krádež a je většinou velmi rychle odhalena a zloděj je pak stíhán policií. Velmi často jsou odcizována data, která jsou uložena v počítačích či mediích. Obvykle tato krádež probíhá bez jakéhokoliv porušení systému či hardware počítače. Přitom pachatel velmi rychle zkopíruje soubory anebo je posílá po síti do jiného počítače. Dokázat takový trestný čin či přestupek bývá často velmi problematické, protože se tu nejedná o fyzickou krádež, ale jen o obyčejné vytvoření kopie.

Odcizená data a programy se dají dobře prodat konkurenci či je pachatelé mohou využít ve svůj prospěch. Pachatelé těchto krádeží bývají především sami zaměstnanci podniků a organizací. Typickými zloději dat jsou často úředníci nebo programátoři ve firmách a organizacích či bankách, kteří dokáží naprogramovat počítač tak, aby zaokrouhlené úroky, fingované převody anebo výplaty neexistujících pracovníků organizace převáděli na svůj bankovní účet.

Zřejmě nejzajímavější, ale z hlediska kriminality i nejnebezpečnější skupinou jsou hackeři¹⁸, kteří do počítačových sítí vnikají profesionálně. Někteří pronikají do systémů jen z recese, aby dokázali svou nadřazenost nad systémem, jiní kopírují údaje a předávají je tomu, kdo zaplatí nejvíce, případně zahltí počítač tak, že celý systém přestane pracovat a zkolabuje. Svoje vpády někdy maskují tím, že do systému infikují viry, které se tu usadí anebo při určité příležitosti proniknou do programů či operačního systému počítače a paralyzují jej.

Když v sedmdesátých letech škody způsobené kybernetickou kriminalitou v západních zemích dosáhly téměř miliardu dolarů za rok, začaly se identifikací škod a analýzou kybernetické kriminality zabývat seriózní výzkumné ústavy a policie zřídila speciální bezpečnostní oddělení či dokonce celé policejní útvary. Pro zajímavost lze uvést, že podle odhadů **National Hi-tech Crime Unit (NHTCU) stála kybernetická kriminalita britské organizace již v roce 2014 přibližně 24,5 miliardy liber**. NHTCU oslovila v průzkumu 200 firem, z nichž 178 přiznalo, že se setkala s tímto druhem zločinu. 90 % z těchto 178 firem tvrdí, že někdo pronikl do jejich systémů, 89 % podniků byla zcizena data. Virové útoky postihly 97 % z oslovených firem a způsobily škody ve výši 170 milionů liber. NHTCU upozornila, že problémem pro firmy nebyli jenom hackeři útočící zvenčí, ale i vlastní zaměstnanci. Ti nejčastěji buď úmyslně či z nedbalosti zničili nebo zneužili firemní data.

Zapojení počítačů do světových sítí umožňuje odcizit data odkudkoliv. Stačí se napíchnout¹⁹ na přenosové kanály jako telefonní linky, optické kabely či bezdrátové sítě (WiFi²⁰) a odposlechnout obsah komunikace. Nezřídka jde také o odhalení zabezpečovacích a ochranných kódů. Důvěrné údaje si potom můžeme zkopírovat na paměťové medium anebo je poslat na libovolný počítač v síti.

18 Hacking používají tzv. hackeři, což je druh počítačového útočníka, který se snaží útočit na cizí počítač tím, že proniká do ochraňovaného systému, přičemž jeho cílem je tento systém narušit či získat z něj informace. Přes počítačovou síť se hacker ilegálně připojí k počítači (serveru), kde pak provádí modifikaci, zničení dat či jiné škodlivé akce.

19 wiretaping čili napíchnutí neautorizovaného uživatele na přenosovou linku a následuje odposlech komunikace.

20 Wi-Fi (Wireless Fidelity) – komunikace počítače v síti pomocí bezdrátového spojení. Nese to však sebou jistá bezpečnostní rizika.

V.2. Charakteristika kybernetické kriminality

Termínem počítačová kriminalita se obvykle označují trestné činy proti počítačům či trestné činy páchané prostřednictvím počítače. Obecně ji lze definovat jako trestné činy namířené proti integritě, dostupnosti nebo utajení počítačových systémů nebo trestné činy, při nichž je použito informačních či telekomunikačních technologií. Někteří autoři definují počítačovou kriminalitu jako veškeré aktivity, které vedou k neautorizovanému čtení, manipulaci, vymazání či zneužití dat. Je to tzv. **počítačová defraudace** jako jedna z metod kybernetické kriminality založená na změně nebo jiné interpretaci dat s cílem získat výhodu, peníze pro vlastní neoprávněnou potřebu. (Zelenka, 2002) (Jirásek, Novák, & Požár, 2015) V dnešní době se stále více používán termín *kybernetická kriminalita* od již uvedeného anglického názvu *cyrbercrime*.

Počítačovou kriminalitu lze definovat jako trestnou činnost, v níž figuruje určitým způsobem počítač (chápaný jako souhrn technického a programového vybavení včetně dat), nebo pouze některé jeho části, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět této trestné činnosti (s výjimkou majetkové trestné činnosti), nebo jako nástroj trestné činnosti. Termín **informační kriminalita** se užívá při zdůraznění skutečnosti, že **trestný čin má vztah k softwaru, k datům, resp. k uloženým informacím, nebo častěji k informačním technologiím.** Podobných definic je celá řada, bylo by však nad rámec této práce se jim podrobněji věnovat.

Počítače v podstatě neumožňují páchat novou neetickou a trestnou činnost, poskytují jen novou technologii a nové způsoby na páchání již známých trestných činů jako sabotáž, krádež, neoprávněné užívání cizí věci, vydírání nebo špionáž.

V současné době nemá pojem kybernetická kriminalita žádný oficiálně stanovený obsah ani definici. Existuje však více různorodých pojetí. Velmi jednoduše bychom mohli tvrdit, že se jedná o kriminalitu, kde je hardware nebo software nástrojem pro spáchání, anebo je samotným cílem této kriminality. Avšak nová publikace uvádí kybernetickou kriminalitu jako „trestnou činnost, v níž figuruje určitým způsobem počítač jako souhrn technického a programového vybavení (včetně dat), nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět zájmu této trestné činnosti (s výjimkou té trestné činnosti, jejímž předmětem jsou popsána zařízení jako věci movité) nebo jako prostředí (objekty) nebo jako nástroj trestné činnosti“. (Jirásek, Novák, & Požár, 2015)

Kybernetická kriminalita má řadu výrazných charakteristik, které ji odlišují od kriminality klasické. Ve většině případů kybernetické kriminality se neobjevují takové prvky, jako je násilí, použití zbraně, újma na zdraví osob apod. Zatímco však **u klasické kriminality se měří doba spáchání trestného činu na minuty, hodiny, dny, trestný čin v oblasti kybernetické kriminality může být spáchán v několika tisícinách sekundy a pachatel ani nemusí být přímo na místě činu.**

Další významnou charakteristikou pro kybernetickou kriminalitu jsou v důsledku značné ztráty, ať již přímo v podobě finančních částek, nebo v podobě zneužití získaných údajů. Kybernetickou kriminalitu také provází určitá diskrétnost trestné činnosti.

Z uvedeného vyplývá, proč kybernetická kriminalita bývá, pro svou povahu, označována jako kriminalita „bílých límečků“.

V.3. Základní skupiny kybernetické kriminality

Aby bylo možno hovořit o kybernetické kriminalitě, musí pachatel ke svému jednání užít nejen výpočetní techniku, ale jeho jednání musí také naplňovat znaky skutkové podstaty některého trestného činu uvedeného v trestním zákoně a nebezpečnost takového jednání musí dosahovat požadovaného stupně nebezpečnosti činu pro společnost.

První případy trestných činů spáchaných pomocí výpočetní techniky se u nás vyskytly koncem 70. a v průběhu 80. let. To ještě nebyly v masovém měřítku užívány osobní počítače, nýbrž hlavně velké sálové počítače. Rychlý rozvoj a zvyšování množství osobních počítačů a jejich postupné spojování do sítí v 90. letech vedlo k tomu, že éra kybernetické kriminality začala i u nás.

Na každý jev lze nahlížet z mnoha pohledů a pod různými úhly. **Kybernetickou kriminalitu lze dělit** z hlediska postavení počítače při páchání trestné činnosti na tyto základní kategorie:

1. Trestné činy ve vztahu k počítači, jeho příslušenství a jiným nosičům informací jako věcem movitým

- Krádež,
- neoprávněné užívání počítače (cizí věci).

Skutková podstata je táž jako u trestných činů, spáchaných v souvislosti s jinými movitými věcmi. V daném případě může jít zejména o tyto trestné činy uvedené v trestním zákoně: § 205 – krádež, § 206 – zpronevěra, § 209 – podvod, § 215 a § 214 – podílnictví a § 253 – poškození spotřebitele § 230 – neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, § 231 – opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat a § 232 – poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti.

Krádež počítače má ovšem odlišné znaky oproti odcizení jiné movité věci. Specifičnost je zde dána faktem, že *počítač* většinou zahrnuje v sobě jednak technické zařízení včetně nosiče informací (hardware) a jednak nehmotný obsah, obecně zahrnující programy (software) a data (informace). Hodnota nehmotného obsahu může výrazně ovlivnit celkovou hodnotu odcizené věci. Ta může několikanásobně převýšit cenu samotného počítače.

2. Trestné činy ve vztahu k software, datům uloženým informacím, počítač a jeho programové vybavení a data v něm jako cíl útoku, jako předmět trestného činu²¹

- porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, § 270 trestního zákoníku,
- útoky viry proti počítačům a informačním systémům,

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

- neoprávněné nakládání s osobními údaji, §180 trestního zákoníku,
- ochrana přenášených zpráv (e-mail),
- trestná činnost páchaná na internetu,
- „hacking“ – neoprávněný přístup a průnik.

Jedná se především o jednání pachatelů, které lze postihovat podle ustanovení § 232 trestního zákoníku – poškození a zneužití záznamu na nosiči informací. Podle této úpravy bude potrestán ten, kdo v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou újmu nebo získat sobě nebo jinému neoprávněný prospěch získá přístup k nosiči informací a takových informací neoprávněně užije nebo informace zničí, poškodí nebo je učiní neupotřebitelnými, nebo učiní zásah do technického či programového vybavení počítače.

Neoprávněný přístup k datům (hackerství) je možné postihnout podle charakteru získaných informací jako trestný čin vyzvědačství § 316 trestního zákoníku. Aktéři útoků proti programovému vybavení a datům uloženým v informačních systémech se snaží obejít zabezpečení informačního systému a neoprávněně do něj vniknout buďto z důvodu prokázání svých schopností nebo s cílem informace zneužít.

3. Trestné činy, při nichž je počítač prostředkem k jejich páčání

- podvody a padělky, § 250 trestního zákoníku,
- dokladové delikty,
- neoprávněné užívání počítače k vedlejší podnikatelské činnosti – § 249 trestního zákoníku – neoprávněné užívání cizí věci nebo § 170 trestního zákoníku – porušování autorského práva,
- změny údajů v informačním systému.

Nejčastějším případem jsou podvody realizované formou neoprávněného převodu finančních prostředků na účet, který byl k tomu zvláště založený. Pachatelé jsou většinou vlastní zaměstnanci finančních institucí napadající počítačové systémy chráněné identifikací a autorizací.

Technicky zdatní zloději a zaměstnanci firem zcizí miliony až miliardy dolarů ročně. Zloději se neomezují pouze na krádeže peněz z bankovních účtů, ale zajímají se o cenné informace, jako jsou podnikové strategie, specifikace nových výrobků, podrobnosti o smlouvách, data pak nabízejí konkurenci k prodeji. Hlavními cíli útoků jsou velké banky, telekomunikační společnosti a další. Zhruba 70 % narušení systémů má souvislost se zaměstnanci postižených firem (Houdek) (Příbyl).

4. Útoky na nehmotný majetek, trestné činy ve vztahu k programu jako autorskému dílu.

Svou charakteristikou by tyto delikty mohly patřit do druhé kategorie trestných činů, vzhledem k jejich četnosti výskytu jsou zařazeny v samostatné skupině.

Toto možné legislativní dělení kybernetické kriminality není samozřejmě konečné a uzavřené. V průběhu technického rozvoje se budou vyskytovat další nové útoky na data a bude nutné nově tyto skutky kodifikovat. Z hlediska technických, technologických a programových přístupů lze popsat kybernetickou kriminalitu podle hrozeb a útoků

na data a informace. **V současné době se do popředí dostávají případy útoků proti datům, resp. proti uloženým informacím.** Tento útok může nabýt několika forem. Od nejjednoduššího smazání nebo pozměnění programového vybavení až po zavedení viru do programového vybavení a následné ztráty programů a dat.

Mezi formy takového jednání řadíme již zmíněný hacking. Podstatně jiná situace nastává, když se hacker, který vnikl do databáze, rozhodne, že získané informace nejspíše za určitou protihodnotu použije.

Další formou tohoto druhu kybernetické kriminality je destrukční činnost pomocí virů. Od počátku počítačů jsou průvodním negativním jevem počítačové viry. Počítačový virus je taková forma počítačové infiltrace, která má schopnost vlastního množení a infikování dalších systémů, bez vědomí uživatele. Jedna z definic počítačového viru zní: **počítačový virus je program či část programového kódu, schopný sebe reprodukce bez vědomí uživatele.** Jinými slovy: Vir je počítačový program, který se prostě šíří, aniž by o tom člověk sedící za počítačem věděl (Příbyl). Škála destruktivní činnosti je samozřejmě velmi široká a bude záviset nejen na skupinovém typu viru, ale i na jeho konkrétním typu, mnohdy variantě či mutaci. Takovými nejobvyklejšími akcemi virů je mazání souborů, zformátování pevného disku, modifikace dat, označování sektorů za vadné atd. Na druhé straně existují i neškodné viry, které jen vyhrožují texty či grafickými efekty na monitoru. Počítačové viry mohou být různého druhu. Například trojské koně, což jsou v podstatě programy, které se chovají jako zcela legální, ve skutečnosti však provádí škodlivé operace. Jedním z velmi rozšířených virů jsou i tzv. červi²². Do počítače pronikají většinou elektronickou poštou a otevřením zpravidla souboru v příloze se červi aktivují a rozesílají zavirované e-maily na další adresy, které jsou v adresáři počítače uloženy. Další variantou viru jsou back door čili zadní vrátka. Tento vir se chová podobně jako trojský kůň²³. Zadní vrátka mohou být do systému nainstalována spolu s dodaným programem, kde může být trojský kůň, který je vstupem pro infiltraci. To znamená, že připojený hacker může získat přístup k datům a informacím, může mazat celé soubory, programy, může telefonovat na účet pravého uživatele, nakupovat a čerpat finanční prostředky z tohoto účtu apod.

S rozvojem bezhotovostního platebního styku se objevuje i další forma tohoto druhu kybernetické kriminality, tzv. **carding**. Jím se obecně rozumí **zneužití platebních karet**. Dochází k němu různými způsoby. Vznik cardingu je spjat s rozvojem internetové komerce. Platební karta se stává převažujícím platebním instrumentem a zabezpečení je v mnoha případech nedostatečné. Pachatelé cardingu získávají osobní údaje majitelů účtů různými pokoutnými způsoby. Pachatelé často využívají tzv. generátorů, což jsou programy, které dokáží vygenerovat číslo kreditní karty na základě zřejmě odcizeného algoritmu. Typický cardingový útok vypadá tak, že na cílovém účtu se začnou objevovat podezřelé pokusy o transakci, kdy jakoby někdo testoval, jaký je na účtu zůstatek, a kolik je ještě banka schopna vyplatit. Toto testování probíhá tak dlouho, až je příkaz k platbě proveden.

22 Červ se obvykle šíří bez účasti uživatele, přičemž distribuuje své úplné kopie (případně pozměněné) v rámci sítě. Může spotřebovávat paměť nebo šířku pásma sítě, což může vést ke zhroucení počítače.

23 Počítačový program, který se jeví jako užitečný, ale při stažení z webu pak později působí škody.

Škála protiprávního jednání pachatele s využitím počítače při klasifikaci kybernetické kriminality je velmi široká. Řadíme sem především softwarové pirátství. Mezi základní formy softwarového pirátství je možná zařadit:

- průmyslově vyráběný software bez udělení licence,
- kopírování softwaru bez udělení licence,
- plagiátorství nebo také pozměňování originálního softwaru a vydávání za vlastní,
- nelegální stahování softwaru pomocí sítě Internet,
- vědomé užívání nelegálně vyrobeného softwaru apod.

Crackeri²⁴ jsou podobná skupina lidí jako hackeři, jen s tím rozdílem, že **se svými průniky většinou živí**. Specializují se především na užitkový software a hry, u kterých prolomují ochranné mechanismy proti kopírování a pak celé programy a hry vystavují na Internetu k volnému stažení nebo za poplatek. Mezi další formy této kriminality dále patří:

- **phreaking** – zneužívání telekomunikačních služeb, kdy se využívá telefonní linka bez zaplacení za tyto služby provozovateli,
- **sniffing**²⁵ – neoprávněné monitorování elektronické komunikace za využití speciálních programů, zpravidla v síti Internet,
- **warez**²⁶ – moderní počítačové pirátství, kdy se sdružují skupiny crackerů, za účelem prolomení softwarových ochranných programů,
- **spamming** – zasílání nevyžádané elektronické pošty, nejčastěji s propagačním obsahem,
- vydírání, elektronické výpalné, šíření pornografie, extremismus na Internetu apod.

V.4. Objasňování kybernetické kriminality

Neodmyslitelnou formou potírání kybernetické kriminality a s tím spojené ochrany dat uchovávaných v elektronické podobě je *represe*, která v sobě zahrnuje také objasňování a vyšetřování této trestné činnosti. Represi v oblasti kybernetické kriminality provádějí policie, správní orgány, soudy aj. Efektivita působení represe je závislá především na rychlosti nastoupení sankce, která by měla být úměrná závažnosti provinění. **V praxi zůstává problémem ta skutečnost, že u pachatelů kybernetické kriminality zůstává řádově mnohem více jimi spáchaných skutků nepotrestáno i neohlášeno, než u skutků obecné kriminality.**

Práce represivních složek v této oblasti je navíc komplikována nedostatkem technologické ale i znalostní vybavenosti orgánů činných v trestním řízení. Ve vyspělých zemích

24 Cracker neoprávněně přistupuje k datům v počítačové síti nebo počítači a slídí v nich, krade je, nebo s nimi jinak manipuluje a také prolomuje zabezpečení programů proti nelegálnímu užívání a kopírování.

25 Sniffing (čmouchání) – též odposlouchávání přenosových paketů, které hackerovi vůbec nepatří. Pak přijímá a zapisuje obsahy všech paketů s danými vlastnostmi. V těchto paketech, pokud nejsou vedeny šifrovaně, je otevřeně vypsáno uživatelské jméno a heslo. Toho lze pak jednoduše zneužít.

26 Ware je termín počítačového slangu označující autorská díla, se kterými je nakládáno v rozporu s autorským právem. Slovo bylo vytvořeno z anglického slova wares (zboží).

proto vznikají speciální týmy pro boj s tímto typem trestné činnosti. Týmy bývají vybaveny mnohem lépe než ostatní složky policie či státní správy a neustálé vzdělávání je základním požadavkem na každého člena týmu.

Pro ilustraci uvádíme jeden z možných postupů při objasňování kybernetické kriminality. Kvalifikovaný pachatel obvykle postupuje a útočí následovně:

1. *Zjištění slabých míst počítače z hlediska bezpečnosti (tzv. sniffování).*
2. *Testování způsobu průniku (hack) při použití různých hackovacích programů. Dnes je známý program Cain&Abel.*
3. *Kopírování speciálních souborů z jiného počítače.*
4. *Po průniku nastavení nového uživatele a přidělení práv správce počítače (superuser).*
5. *Odeslání získaných či modifikovaných dat na jiný počítač.*
6. *Vymazání všech stop po svém útoku.*
7. *Dosažení cíle průniku.*

Prioritní otázkou je čas, který uběhl mezi útokem a začátkem objasňování. Vzhledem k technologiím Internetu, činnosti pachatele a především k záchranným akcím pracovníků poškozeného subjektu dochází k velmi rychlému ničení veškerých stop, které mohou vést k objasnění trestného činu. Často dochází k časové prodlevě při rozhodování poškozeného o oznámení útoku, případně se okamžitě snaží zajistit důkazy sám nebo i vystopovat útočníka na Internetu pokusem o zjištění adresy jeho počítače.

Protože se vždy jedná o neznámého pachatele je zjištění IP internetové adresy nej důležitějším prvotním úkolem policejního orgánu či vyšetřovatele. Jedná se o vysoce odbornou práci vyžadující značnou znalost výpočetní techniky a Internetu. K tomu je nutné získat kvalifikovaného odborníka nebo znalce z oboru kybernetiky. U Policie ČR přichází v úvahu především pracovníci Kriminalistického ústavu Praha případně další odborníci.

Základní úkony pak spočívají v:

1. *Zajištění veškerých důkazů o útoku na počítač spočívající v dokumentaci stavu počítače a základních souborů obsahujících informace o:*
 - *přístupech na počítač,*
 - *činnosti počítače,*
 - *uživateli,*
 - *způsobených škodách (modifikace, vymazání či zneužití dat),*
 - *a další informace podle názoru odborníka.*
2. *Vystopování pachatele spočívající ve snaze o zjištění IP adresy konkrétního počítače, ze kterého byl útok proveden.*

Složitost problematiky informačních a komunikačních technologií, s níž se orgány činné v trestním řízení setkávají, zejména při vyšetřování kybernetické kriminality, klade na tyto orgány vysoké nároky, pokud jde o použití specifických metod vyhledávání, zajišťování, zkoumání a vyhodnocování počítačových stop. Úspěšnost dopadení pachatele kybernetické kriminality závisí nejen na technickém vybavení a na důkladném

ohledání místa události související s kybernetickou kriminalitou, ale i na znalostech a zkušenostech orgánů činných v trestním řízení, soudního znalce nevylučuje.

U stop je důležitá nejen jejich technická hodnota, potřebná k úspěšné kriminalistické identifikaci, ale předmětem zájmu musí být i taktická hodnota stop, která je významná z hlediska způsobu spáchání konkrétní kriminalisticky relevantní události.

Podle ustanovení § 89 trestního řádu je nutné dokazovat zejména:

- *zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin,*
- *zda tento skutek spáchal obviněný, případně za jakých pohnutek,*
- *podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele,*
- *podstatné okolnosti umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem,*
- *okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.*

Vzhledem k tomu, že fenomén kybernetické kriminality se s dynamickým rozvojem počítačů stává stále větším problémem, možná by stálo za uvažení při příští novelě nebo rekodifikaci trestního zákoníku zvážit zařazení nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Odborníci působící v oblasti prevence a represe proti kybernetické kriminalitě budou muset mnohem více disponovat mezioborovými znalostmi. To vyžaduje hluboké znalosti policistů od informačních a komunikačních technologií přes bezpečnost informačních systémů až po právní disciplíny.

V boji proti informační a kybernetické kriminalitě je důležité vytvořit systém právní výchovy a propagace, který by zahrnoval celou veřejnost – od žáků a studentů až po podnikatele. Boj proti kybernetické kriminalitě je jako problém vnímám i vedením resortu Ministerstva vnitra ČR a Policejního prezidia. Je proto nutné zvýšit aktivitu při stíhání pachatelů složitých, nejednoduchých a náročných trestných činů především ze strany vyšetřovatelů. Nutno též naplnit vysokou potřebu vhodného technického vybavení a personálního obsazení, zvýšit zahraniční kontakty a školení centrálního policejního útvaru zabývajícího se touto problematikou. V personálním obsazení se orientovat hlavně na výrazně mladší odborníky, čerstvé absolventy škol a fanoušky disponujícími jazykovými znalostmi.

Policejní sbory všech vyspělých států se ve stále větší míře zabývají problematikou kybernetické kriminality. Hledají speciální metody identifikace a prevence a své síly spojují i v mezinárodním měřítku prostřednictvím mezinárodní organizace kriminální policie Interpol. V ČR byla a je registrována a soudně stíhána řada případů kybernetické kriminality. **Ve většině známých případů byl však pachatel odhalen spíše náhodou než systematickou prací policejních nebo jiných bezpečnostních orgánů.** Nejdůležitější podmínkou odhalení pachatele je perfektní a poctivá práce všech zaměstnanců postižené instituce.

Jak z uvedených myšlenek a názorů vyplývá, odhalovat jevy nebo činy kybernetické kriminality vyžaduje týmovou práci specialistů. Zvyšování kvalifikace v této oblasti je nezbytným předpokladem úspěchů policie, zejména, jestliže si uvědomíme trendy

rozvoje informatiky, rozšiřování počítačových sítí apod. Softwarové odvětví očekává, že bude stále více softwaru využíváno přes Internet a lokální sítě než jiným způsobem. A tato technologie je opět nová, i když principy ochrany autorských práv a další podmínky práce s informační technologií zůstávají stejné.

V.5. Trendy kybernetické kriminality

Kromě běžných uživatelů informačních a komunikačních technologií bohužel existuje také mnoho profesionálních pachatelů specializujících se na latentní, skryté operace. **Kybernetickou kriminalitu v současné době rozvíjejí ti, kteří v ní hledají zdroj obživy, což vede k narůstajícímu zapojení organizovaného zločinu.** Metody profesionálních pachatelů jsou stále rafinovanější, a proto aktivní ochrana se stává absolutní nezbytností.

Dnešní firmy, organizace a státní instituce jsou na počítačích, počítačových sítích a obzvláště na internetu silně závislé. Počet evropských uživatelů internetu v prosinci 2014 prolomil hranici 100 milionů. Bohužel internetový protokol TCP/IP²⁷ je velice málo zabezpečený proti útokům zvenčí.

Dnes lze kybernetickou kriminalitu charakterizovat následujícími trendy:

1. Nové delikty lze spáchat pouze on-line. Jedná se o trestné činy či pouze přestupky proti integritě, důvěrnosti a dostupnosti počítačových dat a informací. Nejlépe dokumentovanou formou tohoto typu deliktu je hacking.
2. Tradiční útoky na okolní počítače, sítě a informační systémy jsou realizovány prostředky informačních a komunikačních technologií také on-line. Pachatelé využívají k útoku na data a počítačové sítě takové prostředky jako vydírání, podvody a v poslední době jsou realizovány metody tzv. sociálního inženýrství. Před dvěma roky bylo zaznamenáno každý měsíc přibližně 300 škodlivých kódů a dnes je evidováno až 1500 takových ohrožení. Kybernetická kriminalita zároveň odráží vývoj tradičních off-line kriminálních aktivit. Odhaduje se, že přibližně 70 % veškerých škodlivých kódů vzniká za účelem zisku. **Kybernetická kriminalita je v Evropě trestně právní kategorií s nejvyšším nárůstem trestných činů.**
3. **Vzrůstající ohrožení mobilních komunikačních systémů.** Předloňský virus Cabir a jeho následné varianty ukázaly, že ani mobilní zařízení nejsou před útoky zvenčí bezpečná. Celosvětový počet uživatelů mobilních telefonů koncem roku na více než 2,2 miliardy. Sítě 3G přinesou ještě větší konektivitu a vzroste prodej Smartphonů a PDA²⁸. Podle odhadů vzroste počet útoků na mobilní zařízení v průběhu roku pěti až desetinásobně.

27 Rodina protokolů TCP/IP (anglicky *Transmission Control Protocol/Internet Protocol* je „primární přenosový protokol/protokol síťové vrstvy“) obsahuje sadu protokolů pro komunikaci v počítačové síti a je hlavním protokolem celosvětové sítě Internet. Komunikační protokol je množina pravidel, která určují syntaxi a význam jednotlivých zpráv při komunikaci.

28 PDA kapesní počítač.

4. Zneužívání sítí Wi-Fi. Síťoví červi představují nebezpečí pro mobilní telefony a další přenosná zařízení. Bezpečnost sítí Wi-Fi však byla již v roce 2004 rovněž předmětem velkých obav. Viry napadající síť Wi-Fi mohou přecházet mezi jednotlivými sítěmi a spouštět lokalizované útoky typu Denial-of-Service²⁹.
5. Masové rozšíření spammingu pomocí trojských koní a botů. Velký nárůst počtu e-mailových červů (mass mailers) upozornil na jejich existenci. Masový spamming, který následně umožňuje stažení trojských virů, nakazí nechráněné počítače, aniž by to jeho uživatel zpozoroval. Takový způsob tajného infikování počítačů umožňuje útočníkům ovládat pomocí „botů“ – **automatických programů, které z jiného počítače ovládají napadený počítač na dálku**. Odborníci odhadují, že počet botů narůstá až o 30 každý den. Jedná se o nesmírně populární způsob napadení, protože infikování se neustále vyvíjí a je velice obtížné je vystopovat. V důsledku toho lze předpokládat, že poroste počet závažných „nárázových“ útoků. Jak se tisíce nakažených počítačů začnou spojovat do jedné obrovské sítě (bot network – botnet), umožní provádět rozsáhlé útoky typu Distributed Denial of Service, kde bude kritické úrovně dosaženo během několika minut a dokonce sekund. Pak nastane přetížení a zahlcení napadeného serveru velkým množstvím požadavků na služby a ten přestane vůbec fungovat. Stane se tak nedostupný pro ostatní uživatele.
6. Nárůst phishingu. Podle Anti-Phishing Working Group bylo v listopadu 2014 zaznamenáno 1518 nových jedinečných phishingových útoků, v lednu téhož roku to bylo jen 176 útoků. **Phishing znamená rozesílání falešných e-mailových zpráv ze zdánlivě oficiálního zdroje**. Tyto zprávy obsahují zpětné adresy nebo odkazy a požadují, aby adresát aktualizoval určité osobní informace, např. hesla, čísla bankovních účtů nebo dokonce PIN. To je právě oblast sociálního inženýrství, která se v poslední době velice rozšiřuje. Vzhledem k tomu, že internetoví podvodníci jsou stále motivováni finančním ziskem, se předpokládá, že počet případů phishingu se každý měsíc zdvojnásobí a bude zejména pro běžné uživatele představovat velmi reálnou hrozbu.
7. Rozšiřování spywaru. **Spyware jsou programy, které se bez vědomí uživatele zachytí a instalují v jeho systému**. Až dosud se jednalo o převážně neškodné programy, které měly hlavně za úkol sledovat, které internetové stránky uživatel otevírá. Spyware využívaly hlavně marketingové a reklamní společnosti. Internetoví pachatelé této trestné činnosti se však stále častěji zaměřují na finanční zisk, a spyware se tak bude stále častěji využívat k ziskovým a nelegálním účelům. Jedná se například o zcizení identity (identity theft), kdy se takový pachatel vydává za někoho jiného, či k monitorování klávesnice za účelem zachycení osobních údajů.

Během příštích deseti let dojde k masivnímu rozšíření světa informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT).

29 Denial of Service (DoS) čili odmítnutí služeb, kdy se jedná o útok na přenosové kanály a paměti serveru, kdy je tento zahlcený desítkami tisíc e-mailů a není schopen všechny v daném čase obsloužit. Poté může nastat kolaps, zhroucení serveru.

S nástupem internetu věcí³⁰ bude docházet k propojování ICT firem s firmami z oblasti spotřební elektroniky, ale i dalších oborů. V následujícím období tak budeme svědky změn na trhu, bude docházet k vzájemným akvizicím, investicím nebo dohodám o užší spolupráci mezi firmami z oboru ICT a mimo něj.

Ve studii Cisco Technology Radar se spojují názory více než osmdesáti předních odborníků a inženýrů jak ze společnosti Cisco, tak mimo ni. V posledních měsících jsme svědky velmi razantní proměny světa ICT a tak nástup internetu věcí a Internet of Everything přináší na ICT prostředí zcela nové nároky a to se tomu musí přizpůsobit. Dobrým příkladem je například zjednodušování síťové infrastruktury směrem k softwarově definovaným sítím, které bude příští rok rozhodně jedním z nejviditelnějších trendů.

8. Posun ke cloudovým úložištím.

Od mobility a videa se bude svět ICT posouvat stále více ke cloudovým technologiím a programovatelným či dynamickým sítím. Stále více zařízení bude připojeno k internetu a stále více služeb či technologií bude k dispozici prostřednictvím internetového prohlížeče z cloudu³¹. To s sebou přinese vyšší nároky na bezpečnost, ale také na dostupnost a rychlost doručení.

9. Nástroje pro vzdálenou spolupráci a komunikaci v reálném čase se přesunou do cloudu.

Technologie WebRTC umožňující audio a video komunikaci v reálném čase v prostředí internetového prohlížeče se přesune i do firemního segmentu. To společně s posilujícím trendem BYOD bude znamenat komoditizaci řešení pro týmovou spolupráci na dálku.

Podle údajů amerického úřadu pro statistiky práce (US Bureau of Labor Statistics) bude téměř polovina amerických firem umožňovat nové formy komunikace v rámci týmu, včetně sociálních sítí a spolupráce na dálku. Videokonference, instant messaging³², blogy a další komunikační nástroje se stanou ve firmách standardem. WebRTC umožní odstranit bariéry a umožní začlenění do týmu i těm, kterým v tom dosud bránil nějaký handicap či jiné překážky. Díky novým technologiím získají zaměstnanci mnohem větší flexibilitu a budou moci pracovat kdykoli a odkudkoli. To dovlí mnohem lépe vyvážit svůj osobní a pracovní život. Nástroje pro vzdálenou spolupráci v týmu tak například usnadní návrat ženám po mateřské dovolené, stejně jako třeba lidem s tělesným postižením, kteří z různých důvodů nemohou docházet do kanceláře. Stejně tak ale umožní všem zaměstnancům rozložit si práci tak, aby jim zbýval čas na koníčky a rodinu.

30 Internet věcí je doslovným překladem z angl.. Internet of Things. Tento pojem sice pretenduje na „Nejhloupější označení pro novou technologii“, ale jiné – vhodnější označení – zatím užíváno není.

31 Cloud computing je na Internetu založený model vývoje a používání počítačových technologií. Lze ho také charakterizovat jako poskytování služeb či programů uložených na serverech na Internetu s tím, že uživatelé k nim mohou přistupovat například pomocí webového prohlížeče nebo klienta dané aplikace a používat je prakticky odkudkoliv. Uživatelé neplatí za vlastní software, ale za jeho užití. Nabídka aplikací se pohybuje od kancelářských aplikací, přes systémy pro distribuované výpočty, až po operační systémy provozované v prohlížečích,

32 Instant messaging je internetová služba, umožňující svým uživatelům sledovat, kteří jejich přátelé jsou právě připojeni, a dle potřeby jim posílat zprávy, chatovat, přeposílat soubory mezi uživateli a i jinak komunikovat. Hlavní výhodou oproti používání např. e-mailu spočívá v principu odesílání a přijímání zpráv v reálném čase.

10. Nároky na bezpečnost internetu věcí dále porostou.

Rostoucí počet zařízení připojených k internetu bude znamenat i změnu nároků na bezpečnost. Hranice ICT bude postupně smazána. **Bude potřeba vyvinout zcela nové bezpečnostní standardy, které zajistí bezpečné připojení zařízení, se kterými se dosud svět ICT nesetkával.** Může jít například o nositelnou elektroniku, ale i chytré elektroměry či senzory, ať již v domácnostech, tak ve městech či průmyslu.

Hranice počítačových sítí se s nástupem internetu věcí smazávají. **K internetu už nejsou připojeny jen počítače či notebooky, ale i nositelná elektronika, senzory a další zařízení. To ale znamená zároveň nárůst počtu potenciálních slabých míst, protože jejich výrobci nemají dosud s kybernetickou bezpečností téměř žádné zkušenosti.** Bude tak nutné připravit zcela nové standardy a změnit pohled na tuto problematiku.

Například chytré elektroměry mohou pomoci dodavatelům elektřiny přizpůsobit rozvodnou síť aktuálním potřebám odběratelů. Zároveň je ale třeba zajistit, aby data odesílaná takovým elektroměrem byla pro další zpracování anonymizována a nemohlo dojít k jejich zneužití.

Dalším příkladem jsou třeba výrobní stroje v průmyslu, které mají na rozdíl od spotřební elektroniky delší životní cyklus a možnosti pro upgrade jejich ICT částí jsou jen velmi omezené. Přesto bude potřeba zajistit, aby byly během svého dlouhého životního cyklu ochráněny před případnými kybernetickými útoky, a zároveň mohly firmy využívat informací z jejich senzorů pro optimalizaci výroby.

11. Fog Computing přesune data blíže k uživateli.

Senzory připojené k internetu budou zasílat data do cloudu a zároveň je z něj přijímat. Jak jejich počet poroste, může docházet ke zpožděním při přenosu dat.

Fenomén Fog Computingu umožní přenést data blíže k místu, kde jsou potřeba. To sníží nároky na kapacitu sítí, jejíž další navyšování by již nemělo smysl. Mezi cloudem a zařízeními tak vznikne prostor pro datová úložiště a ICT infrastrukturu, která budou shromažďovat data blíže uživateli. Nástup cloudových technologií a internetu věcí přinese výrazné zvýšení provozu v datových sítích. Aby nedocházelo k přetěžování některých přenosných tras, umožní Fog Computing vložit inteligenci na rozhraní mezi ICT infrastrukturou či třeba senzory a cloudem. Například přepínač doplněný o aplikaci analyzující spotřebu energie u odběratele může automaticky, aniž by data procházela internetem až do cloudu, přepínat mezi jednotlivými zdroji energie podle aktuální spotřeby a dostupnosti. Může tak například místo centrálního přívodu přepnout na energii dodávanou fotovoltaickými panely a tím pomůže snižovat náklady na energii.

12. Poroste význam analýzy dat v reálném čase.

Možnost analýzy dat v reálném čase se stane jednou z nejdůležitějších vlastností nové generace ICT infrastruktury. Analytické nástroje integrované do síťových zařízení umožní zaznamenávat dění v síti, monitorovat její výkon a detektovat případné anomálie. To umožní mnohem efektivnější ochranu proti případným útokům, ale také optimalizaci sítě v reálném čase. Analytické nástroje založené na velkých datech a jejich real-time analýze pak otevírají prostor rozvoji aplikací pro business intelligence, řízení dopravy či přenosových sítí.

V roce 2050 překročí populace Země hranici 9 miliard lidí. Jen pro pokrytí z toho plynoucí poptávky bude nutné zvýšit produkci potravin o 70 procent. Právě analýza dat v reálném čase může významně přispět ke zvýšení produktivity a zmenšení ztrát. Přesnější předpověď počasí s využitím analýzy dat v reálném čase pomůže například stanovit ideální čas sklizně či hnojení, stejně jako přesněji odhadovat úrodu.

13. Analýza chování uživatelů napomůže odhadu jejich potřeb.

Zejména v oblasti dopravy a prodeje bude znamenat revoluci schopnost odhadovat přání či záměry uživatelů na základě jejich dosavadního chování a umístění. Tzv. Context-Aware Computing pomůže ICT infrastruktuře připravit ta data, která budou v krátké době potřeba. Podle odhadu expertů je téměř třetina veškerého provozu ve městech způsobena řidiči hledajícími místo k parkování. Pokud budou mít řidiči ve svých chytrých telefonech aplikaci, která jim umožní najít nejbližší aktuálně volné parkovací místo, může doprava ve městech poklesnout až o 40 procent a ruku v ruce s tím klesnou i emise oxidu uhličitého. Stejně tak například data ze senzorů monitorujících okolní prostředí mohou pomoci dodavatelům energií lépe odhadovat nároky na rozvodnou síť. Chytré termostaty tak například nejenže zapnou či vypnou vytápění, ale zároveň mohou informovat dodavatele o klesající teplotě v nějaké oblasti a tedy o pravděpodobném zvýšení nároků na dodávku elektřiny či plynu pro vytápění.

14. Zjednodušení síťové infrastruktury.

V roce 2018 bude k internetu připojeno více než 20 miliard zařízení. To si vyžádá zjednodušení síťové infrastruktury a vývoj autonomních sítí, které se budou schopny přizpůsobovat momentálním potřebám uživatelů, aplikací, ale třeba i senzorů. Vývoj aplikací a sítí bude tak do budoucna mnohem úžeji propojen. Dosavadní architektura sítí neodpovídá požadavkům, které na ně bude klást nástup internetu věcí a Internet of Everything. Propojení lidí, procesů, dat i zařízení do sítě přinese zcela nový typ požadavků na síťovou infrastrukturu a otevře prostor pro zcela nové aplikace. Bez zjednodušení by byla stávající infrastruktura velmi zranitelná. Východiskem jsou Softwarově definované sítě (SDN), které umějí automaticky přizpůsobit architekturu sítě momentálním potřebám uživatelů nebo aplikací. Takovéto autonomní sítě a prvky zjednoduší celou architekturu, a zároveň sníží nároky na čas administrátorů, protože se budou schopné automaticky konfigurovat, spravovat a v případě potřeby i opravit.

Společnost Sophos³³ zveřejnila zprávu Security Threat Trends 2015, ve které se zaměřila na největší bezpečnostní rizika nadcházejícího roku. Jaký reálný dopad budou mít rozvíjející se hrozby na firmy i domácí uživatele? Odpoví na to přehled Top10 trendů bezpečnosti.

Vzhledem k masivním útokům na data v roce 2014, se kterými se potýkaly například společnosti Home Depot a Sony, je jisté, že právě počítačová bezpečnost bude na předních místech mezi sledovanými oblastmi vývoje IT.

33 <http://businessworld.cz/analyzy/10-trendu-v-pocitacove-bezpecnosti-pro-rok-2015-12079-p13186>

1. Menší závažnost exploitů³⁴ a jejich obtížnější zneužití povede k nižšímu počtu hrozeb.
Hackeri se po mnoho let zaměřovali především na operační systémy Microsoft Windows. Díky velkému úsilí společnosti Microsoft o snížení závažnosti zneužitelných programátorských chyb je dnes ale vytvoření škodlivého software mnohem obtížnější. Spolu s tím, jak roste složitost využití exploitů, vrací se kyberzločin zpět k technikám sociálního inženýrství. A mnozí z nich se zaměřují i na jiné platformy, než na ty z dílny společnosti Microsoft.
2. **Útoky na svět internetu věcí (Internet of Things).**
Během roku 2014 jsme se setkali s mnoha důkazy toho, že výrobci zařízení z kategorie internetu věcí na bezpečnost moc nemyslí. Vzhledem k tomu, že mnohdy nedodržují ani ty nejzákladnější bezpečnostní standardy, mohou mít útoky na svět internetu věcí opravdu velmi vážné negativní dopady na svět veskrze reálný. Bezpečnostní průmysl tak musí zohlednit i tento druh rizik.
3. **Šifrování se stává standardem.**
Povědomí o důležitosti bezpečnosti se bezesporu zvyšuje. V podstatě ruku v ruce s růstem obav o soukromí, mimo jiné i v důsledku odhalení nekalých špiónážních aktivit zpravodajských služeb. Pozitivním dopadem je, že šifrování se konečně stává standardní součástí mnoha systémů a aplikací. Nicméně některým organizacím, ke kterým patří i celá řada právních institucí, se to nelíbí. Odpůrci argumentují především tím, že šifrování má negativní vliv na bezpečí nás všech.
4. Nově se objeví se další zatím skryté chyby v široce využívaném softwaru.
Zranitelnosti Heartbleed (openSSL) a Shellshock (bezpečnostní chyba) ukázaly jednu nepříjemnou věc. Existuje softwarový kód, který je všeobecně považován za bezpečný a používán v celé řadě dnešních systémů. Podstatné je, že o skutečné bezpečnosti tohoto kódu vlastně mnoho nevíme. A že se ani nemůžeme spolehnout na to, že by muselo jít o ojedinělé případy. Události roku 2014 vedly k zájmu počítačových zločinců o systémy a aplikace, které zůstávaly na okraji zájmu. Dnes již víme, že díky falešnému pocitu o jejich skvělém zabezpečení. Firmy by se proto na tuto změnu přístupu počítačového podsvětí měly dobře připravit.
5. Regulační orgány si vynucují stále větší pravomoci včetně širšího přístupu k datům a informacím, a to především v Evropě. **Technologie i bezpečnost se velmi rychle vyvíjejí. Bohužel legislativa nezládá s touto rychlostí držet krok.** V následujících obdobích dojde v oblasti práva k celé řadě změn, které jsou prosazovány již po mnoho let a souvisí právě s počítačovou bezpečností. Je přitom velmi pravděpodobné, že tyto změny vyvolají další vášnivé diskuse o nutnosti právní úpravy ochrany dat. A také o rozsahu soudních pravomocí v této oblasti.

34 Exploit je speciální program, data nebo sekvence příkazů, které využívají programátorskou chybu, která způsobí původně nezamýšlenou činnost software a umožňuje tak získat nějaký prospěch. Obvykle se jedná o ovládnutí počítače nebo nežádoucí instalaci software, která dále provádí činnost, o které uživatel počítače neví (např. nějaký druh malware). Běžně používanou ochranou je včasná instalace aktualizací, které vydá tvůrce chybného software.

6. Růst zájmu útočníků o mobilní platební systémy poroste, ale zatím se nevyrovná tradičním podvodům. Mobilní platební systémy se staly jedním z témat roku 2014 poté, co nepříliš poklidné bezpečnostní vody ještě více rozvířily diskuse o novém platebním systému Apple Pay. Počítačovní zločinci budou v příštích měsících a letech pátrat po chybách i nedostatcích těchto systémů, které jsou ale často velmi dobře zabezpečené. Oprávněně proto můžeme očekávat, že počítačová kriminalita bude v případě platebních systémů ještě hodně dlouhou dobu využívat „klasické“ postupy. Například zneužívání kreditních i debetních karet.

7. Znalostní propast mezi běžnými uživateli a odborníky se spolu se vznikem dalších nových informačních technologií bude i nadále zvětšovat.

Spolu s tím, jak jsou technologie stále běžnější součástí našeho života a tvoří jeden ze základů globální ekonomiky, uvědomují si vlády i firmy rostoucí důležitost dovedností souvisejících s počítačovou bezpečností. Jde ovšem o běh na velmi dlouhou trať a některé státy předpokládají, že se stav nezmění nejméně do roku 2030.

8. Služby umožňující útoky i exploit kity (webová hrozba) přichází na nové platformy včetně mobilních.

Několik posledních let existence počítačové kriminality velmi úzce souviselo s růstem popularity univerzálních útočných produktů a služeb, které výrazně zjednodušují tvorbu škodlivého kódu i útoky. Vzhledem ke stále větší oblibě mobilních platforem (a také zvětšujícímu se objemu dat na mobilních zařízeních), **nebude trvat dlouho a začne se objevovat stále více zločineckých balíčků zaměřených právě na tato zařízení.** Obdobně se tento trend týká i dalších platforem ze světa internetu věcí.

9. Zabezpečení řídicích a dispečerských systémů bude zaostávat.

Průmyslové řídicí systémy zaostávají z pohledu bezpečnosti za běžnými systémy nejméně o jedno desetiletí. Během následujících let se setkáme s celou řadou problémů, které v těchto systémech počítačovní zločinci bez váhání zneužijí. Motivů navíc budou velmi různorodé. Vedle všech dnes běžných důvodů se setkáme například i se státem podporovanými útoky v rámci mezinárodních konfliktů či boje s terorismem. Stručně řečeno jde o oblast, kde je mnoho ohrožených subjektů.

10. Zajímavé vlastnosti rootkitů³⁵ a botů mohou vést k novým typům útoků.

Spolu s tím, jak se vyvíjí informační technologie, dochází i ke změnám hlavních platforem a protokolů, které tvoří základy IT světa. Tyto změny na velmi nízké úrovni mohou odhalit „zajímavé“ chyby, které by mohly počítačovým zločincům nabídnout nové možnosti. Velké množství změn v dosavadních bezpečnostních technologiích tak povede nejen k opětovnému zneužití již známých možností, ale také k rizikům spojeným s novými bezpečnostními chybami.

35 Rootkit je sada počítačových programů a technologií, pomocí kterých lze maskovat přítomnost zákeřného softwaru v počítači (například přítomnost virů, trojských koní, spywaru a podobně). Rootkit je technologie maskující přítomnost zákeřných programů skrýváním adresářů, v nichž jsou instalovány do položek registru Windows, procesů, síťových spojení a systémových služeb tak, aby přítomnost zákeřného softwaru nebyla běžně dostupnými systémovými prostředky odhalitelná.

Internet v současnosti čelí riziku, že se rozdělí na dva tábory a to uživatele chráněné pokročilými zabezpečovacími programy a na nevědomé přenašeče, kteří prostřednictvím svých nechráněných počítačů šíří většinu infekcí.

V.6. Doporučení pro omezení kybernetické kriminality

Těžiště boje proti kybernetické kriminalitě se dnes z oblasti legislativy přesouvá do oblasti organizace, managementu, metodiky, ale především pak do oblasti praktického výkonu.

V oblasti potírání informační kriminality je jako součást získávání poznatků provozována tzv. **Internet Hotline Policie ČR**, což je fakticky on-line formulář „**Hlášení kyberkriminality**“, který je veřejnosti zpřístupněn na internetových stránkách www.policie.cz. **Prostřednictvím tohoto formuláře mohou občané jednoduše hlásit závažný obsah a závadové aktivity v síti internet.** Odborné pracoviště Hotline PČR je součástí odboru informační kriminality Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky a jeho pracovníci evidovali **k 29. říjnu 2014 celkem 5 946 podnětů směřovaných právě do oblasti kybernetického prostředí.**³⁶

Největším objemem a nárůstem se vyznačují trestné činy spojené s podvodným jednáním ve snaze získání finančního profitu a souběžně s tím dochází k nárůstu trestné činnosti v sociálních sítích. Toto souvisí s čím dál větší penetrací služeb sociálních sítí ve společnosti, kam tím pádem směřují i aktivity pachatelů. V sociálních sítích pak jsou zneužívány krádeže identit, za účelem kompromitace subjektů anebo využití jejich identity jako legendy pro páchání zejména podvodných jednání.

Masivně jsou na vzestupu útoky formou tzv. **phishingu** (zaznamenávání přístupových kódů, sloužících zejména k podvodnému přístupu na bankovní účty, z nichž jsou pak neoprávněně odčerpávány finanční prostředky), a to navíc za souběžného zneužití předem vytvořeného prostředí ve formě tzv. botnetů či proxy serverů jako např. TOR³⁷, tj. útokem vytvořených cílových stanic, určených přes rozličné architektury sítí k páchání dalších kriminálních aktivit. Na našem území původně nebyl častý výskyt organizátorů takového jednání a vyskytovali se spíše tzv. bílí koně „e-mules“, kteří mají za úkol převzít na svůj účet neoprávněně odčerpané prostředky z účtu poškozeného a ty jiným platebním kanálem poslat dále tak, jak jsou instruováni. V současnosti je však předpoklad (dle operativních informací), že se na naše území přesouvají i samotné některé články organizátorů. V letošním roce jsou téměř permanentně zaznamenány distribuce phishingových útoků na elektronické bankovníctví, které souběžně s hackerskými technikami útočí na prostředí uživatelů, a to jak v prostředí počítačů uživatelů, tak souběžně i na prostředí mobilních komunikačních zařízení, přes něž jsou prováděny nejčastěji autorizace přístupů do účtů.

Nově u podvodných jednání je zaznamenáván nárůst vyvádění a transferu finančních prostředků rovněž do virtuálních měn. Tyto měny jsou často využívány i k platbám za obchody s nedovoleným zbožím a to nejčastěji v rámci obchodů sjednávaných v síti TOR.

36 http://www.saferinternet.cz/attachments/article/457/Aktualni_trendy_informacni_kriminality_PCR.pdf.

37 TOR – angl. The Onion Router – umožňuje na internetu skrýt identitu uživatele.

Pokud jde o oblast porušování autorských práv v prostředí informačních technologií, zůstává trend přesunu do segmentu datových úložišť. Výjimkou ve výměnných sítích zůstává stále aktivní tzv. torrentová služba. Celý segment se jinak rozdrobil do velké masy drobných útoků, což znemožňuje účinný postup proti takovému jednání. Rovněž tak je zřejmé prolnutí nových technologií tzv. cloudových služeb, primárně určených ke sdílení elektronických dat mezi jednotlivými technickými zařízeními uživatele či určené pro potřeby vzájemné sdílení úzce komunitních a firemních skupin.

V rámci šíření zakázaných forem pornografie je evidentní technická vyspělost uživených komunit. Dané materiály jsou pak šířeny s větší latencí, a to stále přes elektronickou poštu, úložný prostor a přes přímou výměnu instant messengerů. Zaznamenávána je v souvislosti s dětmi, snaha pachatelů získávat cestou sítě Internet materiály intimního až pornografického charakteru, zejména fotografií, přímo od dětí. Rovněž tak jsou zaznamenány i aktivity profesionálního pořizování a zpřístupňování velkého objemu hraničních materiálů naturistického charakteru, směřujících právě ke klientele odebírající dětskou pornografii za úplatu.

Je na místě rovněž poukázat na legislativní proces přijetí **zákona o kybernetické bezpečnosti, který je účinný od 1. ledna 2015. V tomto zákoně je pojímána kybernetická bezpečnost jako celek a je nutné očekávat zvýšený objem detekcí kybernetických incidentů a událostí, přičemž velká většina z nich bude primárně úmyslnou aktivitou osob a bude na místě se s tímto zviditelněním latentní kriminality vypořádát.**

Za tímto účelem lze doporučit následující opatření:

- rozpracovat legislativní východiska do konkrétních směrů boje proti trestné činnosti včetně stanovení cílů, metod a prostředků;
- **oprosit se od tradičního pojetí policisty či policejní činnosti, která je řízena nápadem trestných činů.** Sofistikovanější trestnou činností, mezi níž patří kybernetická kriminalita, je nutné odhalovat policisty, kteří mají znalosti a zkušenosti z oboru informačních a komunikačních technologií a mají k tomu potřebný hardware a software;
- **vytvořit v organizační struktuře policie takové útvary, které se budou zabývat prevencí a metodikou se zaměřením na boj proti kybernetické kriminalitě a dalším druhům trestné činnosti spáchané v souvislosti s moderními informačními technologiemi; tyto organizační jednotky je třeba kvalifikovaně řídit a neponechávat obsah práce na momentálním zaměření a nápadech policistů;**
- ve spolupráci s Policejní akademií ČR a externími specialisty **vypracovat doporučenou či dokonce závaznou metodiku pro policisty a tuto uvést do policejní praxe;** metodika by měla obsahovat postupy již pro základní útvary Policie ČR tak, aby reakce na oznámení resp. zjištění spáchání trestného činu byla co nejrychlejší, aby se orgány Policie dokázaly alespoň základním způsobem orientovat v problematice trestné činnosti spáchané v souvislosti s moderními informačními technologiemi;
- **ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti ČR a jeho Institutem pro další vzdělávání soudců a státních zástupců vytvořit systém pro zvýšení připravenosti orgánů činných v trestním řízení v této oblasti.**
- **zabývat se výzkumem v oblasti kybernetické kriminality, který bude ve smyslu nastíněných trendů v předstihu reagovat na nové jevy a možnosti informačních**

technologií. Do tohoto výzkumu zapojit především civilní sféru – vysoké školy a externí specialisty, kteří jsou obvykle daleko v předstihu před policejními pracovišti.

- **vytvořit systém právní výchovy a propagace** v boji proti kybernetické kriminalitě, který zahrne celou veřejnost od žáků a studentů až po podnikatele.

V boji proti kybernetické kriminalitě je nutné požadovat podstatné zvýšení aktivity při stíhání pachatelů složitých, nejednoduchých a náročných trestných činů především ze strany policejních orgánů a vyšetřovatelů. Zejména zpočátku lze doporučit, aby vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti zajišťovala specializovaná součást (např. specializovaný odbor Úřadu vyšetřování pro ČR), protože podle dosavadních poznatků ani vyšetřovatelé některých krajských úřadů tuto složitou materii nezvládají nebo zvládají ji nedostatečně, což vede k zastavování trestních stíhání státním zástupcem nebo soudem, případně k vrácení k došetření.

Nezanedbatelným faktorem, který ovlivňuje výsledek práce na úseku vyšetřování kybernetické kriminality, je i koordinace součinnosti pracovníků kriminální policie s orgány činnými v trestním řízení a spolupráce s orgány a organizacemi, které mají zájem na potlačování a odstraňování této trestné činnosti. Pomoc při odhalování a dokumentování této trestné činnosti možno získat využitím právních možností ochrannářských spolků a sdružení, které vykonávají kolektivní správu autorských a průmyslových práv. Jde především o BSA³⁸, které sdružuje největší distributory a výrobce softwaru. Vzájemná spolupráce je z pohledu policie na dostatečné úrovni a stále se zlepšuje. V zájmu zvyšování odbornosti pracovníků policie jsou k problematice kybernetické kriminality pořádána školení. Na základě vzájemného dohody jsou už rozpracovány některé případy a monitorují se osoby, které jsou podezřelé z nelegální výroby a distribuce softwarových produktů.

Bez povšimnutí není možné ponechat ani vytváření orgánů, které koordinují postup boje s trestnou činností porušování autorských práv a operují v některých evropských státech. Členy těchto orgánů jsou představitelé justice, policie, celních orgánů a ochrannářských sdružení. Cílem jejich činnosti je vyhodnocování situace, koordinace činnosti a předkládání návrhů na legislativní úpravu ochrany autorských a průmyslových práv v daném státě.

Boj proti kybernetické kriminalitě si zaslouží podstatně větší a koordinovanou pozornost než jí dosud věnují zákonodárci, policejní orgány i uživatelé počítačů, protože škody jí vzniklé mají stále vzestupnou tendenci, přičemž používané metody a prostředky pachatelů jsou na velmi vysoké technické a intelektuální úrovni.

Otázkou zůstává, jakým směrem se bude v budoucnu ubírat počítačový zločin a s ním související ochrana informačních technologií. Předpokládá se prudké rozšíření Internetu ve firmách, státních institucích, ale též v domácnostech. Zvýší se množství elektronicky přenášených dat, a s tím i pravděpodobnost útoků na ně. **Mezi odborníky v oboru informačních technologií se čím dál tím častěji hovoří o tzv. profesionalizaci kybernetické**

38 BSA=Business Software Alliance. Je to volné sdružení významných světových výrobců softwaru, které působí ve více než šedesáti zemích světa.

kriminality, a tím i o organizované kybernetické kriminalitě. Lze si například představit situaci, kdy organizovaný zločin, vyzbrojený dokonalými znalostmi dobře placených hackerů, začne vybírat něco jako elektronické výpalné. Mnohé instituce, obávající se případného útoku a nutných astronomických investic do zabezpečení, které bude stejně dříve nebo později prolomeno, raději zaplatí kybermafiánům za „ochranu“. Dalším mimořádně nebezpečným jevem je zneužití tzv. *lidského faktoru*. Ze strany pachatelů kybernetické kriminality bude pravděpodobně čím dál tím častěji docházet k podplácení a následnému využití osob s přístupovými právy do firemního systému, tedy zaměstnanců, administrátorů apod. Obecně se předpokládá, že největší riziko hrozí takovému systému nikoli průnikem zvenčí, ale především od lidí, kteří mají přístupová práva ke konkrétním informačním technologiím.

VI.

**Policejní statistikou zaevidované
oběti kriminality v České republice
v roce 2014**

Také v roce 2014 se staly v České republice události, které si zaslouží být uvedeny v této publikaci jako důležité úvodem kapitoly, věnované vybraným údajům o obětech trestné činnosti. Především je třeba zmínit, a to s ohledem na dopad na oblast pomoci obětem trestné činnosti, že Český telekomunikační úřad v roce 2014 přidělil oprávnění využívat Bílému kruhu bezpečí jednotné evropské číslo 116 006, které je v zemích EU vyhrazeno pro okamžitou bezplatnou individuální odbornou telefonickou pomoc právě osobám ohroženým a poškozeným trestnou činností. Linka má zdarma obětem kriminality a násilí, které ji využijí, poskytovat psychickou a praktickou podporu. Má také uživatele informovat o právech obětí a o způsobech, jak se svých práv domoci. (Spuštění linky únor 2015.)

Z významnějších mezinárodních událostí roku 2014 vztahujících se k obětem kriminality můžeme zmínit konferenci Victim Support Europe, která se konala v květnu ve Varšavě a byla věnována dalšímu rozvíjení služeb pro oběti kriminality napříč Evropou (Čírtková, 2014). Dále můžeme jmenovat setkání evropských organizací poskytujících pomoc obětem trestné činnosti, které se konalo v říjnu zmíněného roku v Utrechtu (Vedra, 2014) nebo konferenci Oběti kriminality po roce 2015, kterou uspořádala v listopadu Victim Support Europe v Evropském Parlamentu se záměrem seznámit nově zvolené europoslance s cíli a náplní práce své nadnárodní organizace (Vitoušová, 2014).

Dále bychom mohli uvést jako důležité v souvislosti s děním kolem obětí kriminality, a to nejen v mezinárodním, ale i v domácím kontextu, konání konference Evropské kriminologické společnosti, která proběhla v Praze v září 2014. Konference měla název Kriminologie Evropy: Inspirace v různorodosti (Criminology of Europe: Inspiration by Diversity). Tato odborná mezinárodní akce byla uspořádána výše zmíněnou institucí ve spolupráci s Českou kriminologickou společností a Právnickou fakultou Univerzity Karlovy. Mezi velkým množstvím příspěvků, které byly na této konferenci předneseny na nejrůznější témata spadající do oblasti kriminologie, nechyběly ani četné příspěvky zaměřené na problematiku obětí násilí a kriminálních deliktů, a to v nejrůznějších souvislostech (gender problematika, přístup policie k obětem trestné činnosti, strach z kriminality, viktimizace, restorativní justice, systém justice, ohlašování deliktů, domácí násilí a další). V souvislosti s příspěvky týkajícími se obětí kriminality lze ocenit z této konference i takové, které se zabývaly hlouběji otázkami samotných viktimologických výzkumů, které se zdají být přínosné nejen pro poznávání všeobecně těžko dostupné kriminality latentní. Pozornost byla věnována i různým metodologickým aspektům realizace viktimologických výzkumů (Eurocrim 2014, 2014).

V souvislosti s tematikou výzkumů je pak možné na tomto místě upozornit na to, že v roce 2014 byly u nás zveřejněny první výsledky viktimologické výzkumné sondy provedené Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2013 na reprezentativním souboru tří tisíc obyvatel celé České republiky.

Tato viktimologická sonda realizovaná koncem roku 2013 sledovala zasažení obyvatel ČR osmi delikty, a to retrospektivně během jednoho roku, který předcházel výzkumu. Výzkum přinesl např. následující zjištění.

V ČR byla zasažena v roce 2013 (přesněji v období listopad 2012 až říjen 2013) nejméně jedním z osmi sledovaných deliktů více jak třetina dotázaných osob (zhruba 36 %). Bylo to signifikantně více osob, než tomu bylo v roce 2010 v obdobně provedeném viktimologickém šetření (o cca 5 %).

Nejvíce obyvatel naší republiky bylo v r. 2013 zasaženo z osmi sledovaných deliktů krádežemi osobních věcí /bez použití násilí/ (14,6 % respondentů) a krádežemi věcí z automobilu (10,5 % respondentů). Dále se 8,6 % respondentů stalo oběťmi vloupání do bydlí, 6,3 % oběťmi vyhrožování fyzickým násilím od cizí osoby, 5,7 % vloupání do chaty/chalupy, 3,7 % respondentů bylo oběťmi fyzického napadení od cizí osoby /bez snahy napadeného okrást/, 3,1 % respondentů bylo oběťmi loupeže a 2,3 % respondentů se stalo oběťmi krádeže automobilu.

Výzkumem bylo též zjištěno, že z osob, které jednoznačně uvedly, že byly zasaženy tím kterým deliktem, policii nenahlásilo skutečnost, že se stalo obětí zhruba 26 % osob poškozených vloupáním do bydlí a asi 23 % obětí vloupání do chaty/chalupy. Krádež auta nenahlásila na policii jen 3 % postižených osob, ale s krádeží věcí z auta se na policii neobrátilo bezmála 22 % obětí. Vyhrožování fyzickým násilím od cizí osoby neohlásilo policii zhruba 84 % jedinců zasažených tímto deliktem. O fyzickém napadení od cizí osoby policii neinformovalo asi 77 % obětí. Policii incident neohlásilo rovněž přibližně 59 % obětí loupeže a asi 63 % obětí krádeže osobních věcí /bez použití násilí/.

Bylo též zjištěno, že se statisticky významně zvýšil v souboru respondentů, a tudíž mezi obyvateli ČR, počet osob s opakovanou viktimizací tím samým deliktem ze 7 % v roce 2010 na 10 % v roce 2013 (Martinková, 2014).

Protože v roce 2014 nebyl proveden v ČR žádný celorepublikový viktimologický výzkum obyvatel, budeme v této kapitole prezentovat pohled na oběti kriminality vycházející především z informací obsažených v policejních statistikách. Údaje od policie o jí **evidovaných** obětech kriminality budou tedy v následujícím textu hlavním zdrojem souhrnných celostátních poznatků o osobách poškozených trestnou činností v České republice v roce 2014.

Na dalších stránkách se budeme věnovat podrobnějšímu rozboru policejních údajů o evidovaných obětech kriminality. Jako každoročně úvodem zmíníme, proč se právě policejními daty o obětech kriminality detailněji zabýváme a seznámíme nové čtenáře této kapitoly také s tím, jakým způsobem policie údaje o obětech trestné činnosti zjišťuje. **Uspořádání informací o evidovaných obětech kriminality za rok 2014 v této kapitole necháváme podobné tomu, jaké bylo v minulých letech, aby se pravidelní uživatelé dat uváděných v této kapitole v každoročně nových údajích lépe orientovali. V tomto roce jsme navíc pozornost věnovali analýze policejních údajů o obětech některých kriminálních deliktů z hlediska policií sledovaných vztahů oběti k pachateli.**

Policejní údaje o osobách poškozených trestnou činností rozebíráme proto, že jsou stále významným zdrojem souhrnných informací o obětech kriminality na území celé naší republiky – i když se týkají jen policií **evidovaných** obětí kriminality a **vztahují se jen k vybraným druhům trestné činnosti** (hlavně k násilné, mravnostní a z části k majetkové trestné činnosti). (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2013, 2015) Z těchto dat lze pak s určitými omezeními (viz též podrobně dále) usuzovat i na některé vývojové tendence v dané oblasti na území našeho státu, protože tato data jsou Policií ČR dlouhodobě každoročně stejným způsobem celorepublikově sbírána.

Vedle policejních údajů o obětech kriminality jsou v ČR o obětech trestné činnosti dostupné rovněž některé dílčí údaje zaznamenané např. organizacemi, které se snaží pomáhat obětem zločinu nebo i, jak je uvedeno výše, z různých zaměřených a u nás zatím nesystematicky prováděných viktimologických výzkumů.

V této kapitole uvedené údaje o obětech trestné činnosti pocházejí z dat, která policie sbírá a zaznamenává během krátkého období od okamžiku, kdy jí byla tato trestná činnost oznámena nebo k ní policie dospěla na základě vlastních poznatků. Údaje o těchto obětech nejsou ale samotnou policií dosud standardně podrobně zpracovávány a zveřejňovány. Dále proto o policejních datech týkajících se obětí kriminality obšírněji informujeme.

Níže uváděná a analyzovaná data o obětech byla od Policie ČR vyžádána Institutem pro kriminologii a sociální prevenci s cílem připravit kapitolu o obětech trestných činů do publikace o kriminalitě v České republice v roce 2014.

Při interpretaci dále prezentovaných údajů o evidovaných obětech trestné činnosti za rok 2014 na území České republiky z dat Policie ČR **je nutné brát v úvahu** následující skutečnosti:

- a) *V terminologii policejní statistiky týkající se kriminality jsou lidé, kteří se stali oběťmi trestné činnosti, registrováni jako tzv. „objekty napadení-osoby“. Policie ve své statistice pak dále eviduje ve formuláři o trestném činu vedle „objektů napadení osob“ také „objekty obecné kriminality“, „objekty hospodářské kriminality“ a „soukromé objekty“.*
- b) *Ve formuláři o trestném činu jsou mezi **objekty napadení – osobami** zvláště registrovány „osoby-muži“ a „osoby-ženy“ (tedy jednotlivci), které je možno dále členit podle věku, taktického a sociálního hlediska, podle následků trestné činnosti (úmrť, zranění, jiné následky, bez následků) a zvláště jsou registrovány „osoby-skupiny osob“ (s možností třídění pokud jde o strukturu skupiny, věkové složení skupiny, taktické hledisko, další hledisko a pokud jde o následky trestné činnosti: úmrť, zranění, jiné následky, bez následků).*
- c) *U osob, které tvoří „objekty napadení – skupiny osob“, není vždy technicky možné zjistit jejich pohlaví, protože v číselníku ke struktuře skupiny je Policií ČR rozlišováno následující členění osob:*

1. muž a žena	B. jeden muž, tři ženy	K. tři muži	S. šest žen
2. dva muži	C. dva muži, jedna žena	L. čtyři muži	T. čtyři muži, jedna žena
3. dvě ženy	D. dva muži, dvě ženy	M. pět mužů	U. čtyři muži, dvě ženy
4. více mužů než šest	E. dva muži, tři ženy	N. šest mužů	V. pět mužů, jedna žena
5. více žen než šest	H. tři muži, jedna žena	O. tři ženy	W. jeden muž, čtyři ženy
6. jiné složení skupiny	I. tři muži, dvě ženy	P. čtyři ženy	X. dva muži, čtyři ženy
A. jeden muž, dvě ženy	J. tři muži, tři ženy	R. pět žen	Z. jeden muž, pět žen

Dále potom rovněž, vzhledem ke způsobu policií prováděné kategorizace věkového složení skupiny, nelze získat údaje o věku všech poškozených jedinců tvořících skupiny osob.

- d) *Policejní statistika sleduje pro své potřeby tam, kde objektem napadení byla skupina, obvykle hlavně počet skupin.*
- e) *Při interpretaci počtů obětí kriminality evidovaných Policií ČR je třeba, aby si uživatel údajů rovněž uvědomil, že policií realizovaná evidence obětí kriminality – „objektů napadení: osob“ – je prováděna následujícím způsobem. Policie ve formuláři o trestném činu (pol. 08 – objekt napadení) **při evidenci do formuláře zaznamenává JEN JEDNU VARIANTU z celku šesti variant objektů napadení** (tedy volí **jednu** z následujících variant již výše uvedených: muž, žena, skupina osob, objekty obecné kriminality, objekty hospodářské kriminality, soukromý objekt). Údaje o „živých“ objektech napadení jsou tedy vybírány variantně.*

Z výše uvedeného lze pak usuzovat, že při evidenci např. majetkové kriminality může být policií evidován přednostně objekt napadení „věcný“ (např. objekt hospodářské kriminality) před „živým“ objektem napadení – osobou. Policie pro své potřeby z profesního hlediska může upřednostňovat např. právě u majetkové kriminality poznatky o předmětu útoku pachatele (peníze, věc atd.) a až druhotným zájmem je zjistit, komu bylo vlastně ublíženo. Poškozená osoba-oběť trestné činnosti se tak vůbec nemusí u majetkové kriminality dostat do policií vykazované evidence týkající se obětí.

Obvykle pak oběti kriminality, coby jednotlivé fyzické osoby – „živé“ objekty napadení, které české policejní statistiky zaznamenávají, spadají, jak již bylo výše zmíněno, hlavně do oblasti trestné činnosti násilné, trestné činnosti mravnostní a jen do části majetkové trestné činnosti.

- f) *Při interpretaci počtů **evidovaných** obětí kriminality zaznamenaných Policií ČR je dále rovněž třeba, aby si uživatel uvědomil, že v nich nejsou obsaženy údaje z oblasti tzv. latentní kriminality, tedy uváděné počty neobsahují např. osoby postižené trestnou činností, které svoje poškození oficiálně neohlásily apod.*

Ze skutečností uvedených v bodech a)–e) tedy vyplývá, že u dále námi předkládaných údajů získaných z dat Policie ČR je odpovídající používat pojem **minimální počet evidovaných obětí trestné činnosti**.

Celkový minimální počet policií evidovaných obětí kriminality v ČR se vypočítává následujícím způsobem: počty osob, které tvoří „objekty napadení-skupiny osob“ se přičtou k počtům „objektů napadení-osobám /mužům a ženám/“. (Další úplně přesné členění sumy všech těchto osob podle jejich věku či pohlaví, jak jsme již konstatovali výše, není technicky možné).

Výše uvedeným způsobem bylo z údajů Policie ČR zjištěno, že v naší republice **minimální počet evidovaných obětí kriminality v roce 2014 činil 40 366 jedinců**³⁹.

Z porovnání tohoto údaje s údajem o minimálním počtu policií evidovaných obětí kriminality (osob) za předcházející rok 2013 plyne, že v roce 2014 se policií zaevidované

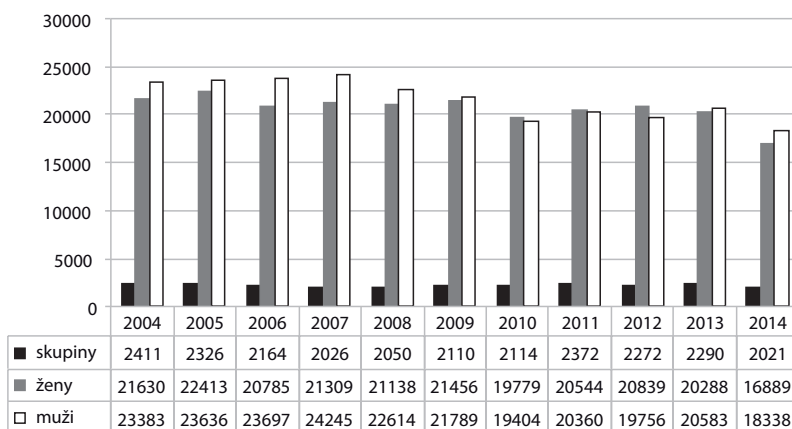
39 Protože jako zdroj dat o obětech trestné činnosti byly použity neopravené (nevyčištěné) sestavy dat Policie ČR, některé údaje uváděné v tabulkách, grafech a přílohách této publikace se mohou mírně lišit.

množství kriminalitou poškozených jednotlivců výrazně snížilo. Rozdíl činí **6 611** osob. (Je to patrné v tabulce 36 této kapitoly.)

Graf č. 22 uvedený v této kapitole ukazuje vývoj počtu policíí evidovaných objektů napadení-osob v období let 2004 až 2014, a to podle policejního členění na muže, ženy a skupiny osob. V roce 2014 bylo PČR zaevidováno minimálně 18 338 obětí kriminality – mužů a minimálně 16 889 obětí kriminality-žen. Počet obětí-mužů i počet obětí-žen se oproti předcházejícímu roku **snížil** (u mužů o 2 245 osob, u žen o 3 399 osob).

V roce 2014 se podle policejních záznamů dále stalo oběťmi kriminality 5 139 jedinců ve 2 021 objektech napadení – skupinách osob. Vybrané podrobnější údaje o jednotlivcích tvořících objekty napadení-skupiny osob a o počtech skupin obětí u jednotlivých trestných činů viz tabulka 32 a 33. Další údaje o evidovaných obětech kriminality v roce 2014 dělených podle vybraných věkových skupin a podle pohlaví viz tabulka 28–31.

Graf 22: Počty evidovaných objektů napadení – osob (mužů, žen) a skupin osob v České republice v letech 2004–2014*

* grafy 22–24 zpracovaly z údajů Policejního prezidia ČR A. Marešová a M. Martinková
(od 1. 1. 2010 je účinný nový trestní zákoník)

Z podrobnějšího rozboru **minimálního počtu policíí evidovaných objektů napadení – osob v roce 2014 v České republice** (viz příloha č. 1 nebo tabulka č. 1) vyplývá, že nejvíce osob mezi všemi evidovanými oběťmi trestné činnosti bylo na území naší republiky, obdobně jako v letech předcházejících, poškozeno **krádežemi** (51,8 %), dále pak **úmyslným ublížením na zdraví** (14,2 %), **nebezpečným vyhrožováním** (7,1 %) a **loupežemi** (6,6 %). Další značná část obyvatel byla zasažena v roce 2014 takovými trestnými činy jako je **vydírání** (3,7 %). Téměř dvě procenta jedinců mezi oběťmi evidovanými policíí bylo poškozeno **pohlavním zneužíváním** (1,9 %), dále **znásilněním** (1,7 %), **týráním osoby žijící ve společném obydlí**, (1,6 %), **nebezpečným pronásledováním** (1,4 %) a **ublížením na zdraví z nedbalosti** (1,2 %).

Srovnání rozdílů v zastoupení obětí vybraných druhů trestné činnosti v celkovém policíí evidovaném množství obětí kriminality v ČR v roce 2014 oproti roku 2013 lze pak sledovat v tabulce 18.

Tabulka 18: Rozdíly zastoupení obětí vybraných druhů trestné činnosti v celkovém minimálním počtu policíí evidovaných obětí kriminality v České republice v roce 2014 oproti roku 2013⁴⁰

Heslo takticko statistické klasifikace	§§ ntz ⁴¹	Podíl obětí na celkovém počtu policíí evidovaných obětí tr.č. za uvedený rok v %	Rozdíl podílu obětí na celkovém počtu policíí evid. obětí tr.č. v r. 2014 oproti r. 2013	Rozdíl v počtu obětí v celkovém množství policíí evid. obětí tr. č. v r. 2014 oproti 2013
		rok 2014	%	Abs.
Krádež	205	51,8	- 2,9	- 4793
Úmyslné ublížení na zdraví	145,146, 146a	14,2	+ 1,5	- 231
Nebezpečné vyhrožování	353	7,1	+ 0,8	-132
Loupež	173	6,6	- 0,3	- 547
Vydírání	175	3,7	+ 0,2	- 157
Násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci	323,324, 325,326	3,2	- 0,9	- 612
Pohlavní zneužívání	187/1,2,3,4	1,9	+ 0,1	- 61
Znásilnění	185	1,7	+ 0,4	+ 89
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	199	1,6	+ 0,3	+3
Nebezpečné pronásledování	354	1,4	+ 0,2	- 20
Ublížení na zdraví z nedbalosti	143,147,148	1,2	+ 0,1	-18
Omezování a zbavení osobní svobody	170,171	0,7	+ 0,1	- 17
Týrání svěřené osoby	198	0,5	- 0,1	- 80
Vražda /vč. pokusu a přípravy/	140	0,4	0	- 28
Usmrcení z nedbalosti	143	0,2	0	- 6
Zabití	141	0	0	+ 2

Pokud nahlížíme celkový minimální počet Policíí ČR evidovaných napadených osob – obětí v roce 2014 **Z HLEDISKA NÁSLEDKŮ**, které trestná činnost na těchto lidech zanechala, pak z tabulky 2 i z přílohy č. 1 plyne, že **0,7 %** obětí (tj. 271 osob) **zemřelo** v uvedeném roce v důsledku vůči nim spáchaných trestných činů.

40 Tabulky č. 1 – č. 4 zpracovala z údajů Policejního prezidia ČR M. Martinková.

41 ntz – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zraněna byla téměř pětina obětí kriminality (**18,0 %**).

Jiný následek trestného činu (např. poškození či ztráta majetku, psychický šok apod.) byl zaznamenán u zhruba dvou třetin obětí (**67,7 %** obětí, z nichž bezmála dvě třetiny tvořily oběti trestného činu krádeže (65,5 %), 7,4 % oběti nebezpečného vyhrožování, 6,6 % oběti loupeže, 4 % oběti vydírání).

Tzv. bez následků (vážných) bylo podle záznamů Policie ČR **13,6 %** obětí trestné činnosti.

Tabulka 19: Následky trestné činnosti u policíí evidovaných obětí kriminalit v období let 2010 až 2014 v České republice: minimální počty obětí⁴²

(Jedná se o „objekty napadení-osoby“ plus osoby tvořící „objekty napadení-skupiny osob“. Dělení odpovídá policií sledovaným následkům trestných činů pro oběti kriminality)

rok	Následky									
	úmrtí		zranění		jiný následek		bez následku		obětí celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2010 ⁴³	304	0,7	7241	16,3	29174	65,6	7741	17,4	44460	100
2011	310	0,7	7805	16,7	30128	64,4	8534	18,2	46777	100
2012	337	0,7	7649	16,6	30552	66,1	7693	16,6	46231	100
2013	275	0,6	7698	16,4	32065	68,2	6939	14,8	46977	100
2014	271	0,7	7281	18,0	27309	67,7	5505	13,6	40366	100

Mezi v tabulce č. 19 uvedenými policíí zaevidovanými 271 osobami, které v roce 2014 v České republice **zemřely** na následky trestné činnosti proti nim spáchané, byly nejčastěji, a to asi ze 30 % oběti trestného činu vraždy (31,1 %, 84 osob), dále ze čtvrtiny oběti trestného činu usmrcení z nedbalosti (25,5 %, 69 osob) a z pětiny oběti trestného činu ublížení na zdraví z nedbalosti (19,6 %, 53 osob). Oběti trestného činu úmyslného ublížení na zdraví zde byly zastoupeny z 8,9 % (24 osob). Kromě toho pak byly asi v desetině případů mezi zmíněnými 271 zemřelými oběťmi kriminality zastoupeny oběti tzv. ostatní trestné činnosti (10,7 %, 29 osob)⁴³. Dále dvě osoby přišly o život v důsledku trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, a dvě v důsledku trestného činu krádeže. Pět osob zemřelo na následky trestného činu loupeže a po jedné osobě v důsledku trestného činu týrání svěřené osoby, zabití a násilí proti úřední osobě (viz též tabulka 27).

Jak bylo uvedeno výše, mezi osobami, které zemřely v důsledku trestné činnosti vůči nim spáchané (271 osob), byly nejčastěji oběti trestných činů vraždy (§ 140 ntz.), usmrcení z nedbalosti (§ 143 ntz) a ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148, 147, 143 ntz). Dále se podrobněji zaměříme na údaje o obětech prvních dvou uvedených trestných činů.

⁴² Přehled údajů o následcích trestné činnosti u policíí evidovaných obětí kriminality za období let 1996 až 2014 viz tabulka 36.

⁴³ Počty všech obětí u jednotlivých trestných činů zařazených PČR pod heslem TSK „ostatní trestná činnost“ v roce 2014 – viz tabulka 34.

Když budeme věnovat pozornost nejprve obětem trestného činu **usmrcení z nedbalosti** (§ 143 ntz), které tvořily mezi v roce 2014 zemřelými oběťmi kriminality druhou nejpočetnější skupinu osob, pak je patrné z tabulky 20, že oběťmi této trestné činnosti se stalo 74 osob. Muži pak tvořili minimálně polovinu z těchto obětí (51,3 %, 38 osob), nejméně 36,5 % tvořily ženy (27 osob). Více jak desetinu obětí usmrcení z nedbalosti představovaly oběti ve skupinách osob (12,2 %, 9 osob – bez rozlišení pohlaví).

Tabulka 20: Počty policíí evidovaných obětí trestného činu usmrcení z nedbalosti (§ 143 ntz) a zabití (§ 141 ntz) v období let 2010 až 2014, ČR.

Rok:	Oběti tr. činu usmrcení z nedbalosti (§ 143 ntz)	Oběti tr. činu zabití (§ 141 ntz)
2010	46	1
2011	88	0
2012	74	4
2013	80	0
2014	74	2

Jestliže se budeme dále v textu podrobněji věnovat analýze složení souboru obětí trestného činu **vraždy** (vč. pokusu a přípravy) (§ 140 ntz), tak ty tvořily v roce 2014 0,4 % (0,44 %) minimálního počtu všech policíí evidovaných objektů napadení – osob (178 jedinců).

Z dat uvedených v tabulce č. 21 (a z dat v tabulce 35), která ukazuje v přehledu vývoj počtů obětí trestného činu vraždy v ČR od roku 1996 do roku 2014) je zřejmé, že absolutní počet obětí vražd v roce 2014 se o 28 osob snížil oproti roku předcházejícímu. Jak je rovněž patrné z tabulky 21, ze 178 obětí trestného činu vraždy jich téměř polovina v roce 2014 přišla o život, zraněno bylo více jak 40 % z nich a asi desetina jich utrpěla tzv. jiné následky. Oběti trestného činu vraždy tvořili pak v roce 2014 nejméně ze 45,5 % muži (81 osob) a minimálně ze 37,6 % ženy (67 osob). Zhruba pětinu obětí vražd tvořili jednotlivci v objektech napadení – skupinách osob (16,9 %, 30 osob – bez rozlišení pohlaví).

Tabulka 21: Počty policíí evidovaných obětí trestného činu vraždy (včetně pokusu a přípravy) (§ 140 ntz) v období let 2010 až 2014, ČR (Dělení odpovídá policíí sledovaným následkům trestných činů pro oběti kriminality)

rok	Následky									
	úmrtí		zranění		jiný následek		tzv. bez následků		obětí celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2010	103	53,1	64	33,0	19	9,8	8	4,1	194	100
2011	85	44,0	89	46,1	10	5,2	9	4,7	193	100
2012	104	50,5	88	42,7	12	5,8	2	1,0	206	100
2013	91	44,2	90	43,7	19	9,2	6	2,9	206	100
2014	84	47,2	76	42,7	18	10,1	0	0	178	100

Pokud jde o policií sledované *vztahy oběti k pachateli* trestného činu vraždy (§ 140 ntz), převládaly mezi oběťmi, jak je zřejmé z údajů v tabulce 5, osoby, které policie ve svých statistikách označuje jako osoby „bez vztahu“ k pachateli (nejméně 85 osob / kód 620/⁴⁴). Mezi oběťmi trestného činu vraždy pak bylo v případech, kdy byl policisty zaznamenán nějaký konkrétní vztah mezi obětí a pachatelem, nejvíce obětí označených ve vztahu k pachateli/pachatelce jako „druh/družka ve společné domácnosti“ (20 osob), mezi nimiž převládaly ženy /kód 610, 612/, a dále pak oběti ve vztahu k pachateli označené jako „dospělá osoba v ostatním příbuzenském vztahu“ a „dospělá osoba s jiným vztahem“ (19 osob), kde pro změnu převládali muži /viz kódy 613, 614/. Lze též konstatovat, že mezi oběťmi vraždy se v roce 2014 vyskytli v nezanedbatelném množství někteří z rodičů pachatele/pachatelky tohoto trestného činu (6 osob, z nich jeden otec a pět matek) /kód 615, 616/ nebo na druhou stranu i některé z „dětí“ pachatele/pachatelky (nejméně 9 dětí) /kód 601 až 605/. V roce 2014 bylo policií zaevidováno u vražd také 8 případů, kdy obětí se stala „manželka“ pachatele tohoto trestného činu /kód 609/. Další informace jsou uvedeny v kapitole 1.

Tabulka 22: Oběti trestného činu vraždy (vč. pokusu a přípravy) (§ 140 ntz), dělení podle vztahu oběti k pachateli – ČR, r. 2014⁴⁵ (Popis kódů policií sledovaných vztahů oběti k pachateli/pachatelce viz tabulka 34)

počet	Kódy policií sledovaného vztahu oběti k pachateli													prázdné (nezjištěno)	celkem
	601 až 603	604, 605	606, 608	607	609, 611	610, 612	613, 614	615, 616	617, 618	620	621, 622	623, 624	625, 626		
mužů	1	0	0	0	0	6	14	1	4	50	3	0	0	2	81
žen	5	1	0	1	8	14	5	5	1	21	0	0	4	2	67
skupin	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	1	1	2	12*

* rovná se 30 jednotlivců ve 12 skupinách

Dále uvádíme u čtyř dalších námi vybraných trestných činů policií sledované *vztahy oběti k pachateli/pachatelce*, které osvětlí složení celku PČR evidovaných obětí těchto kriminálních deliktů v roce 2014 z jiného úhlu pohledu, než jak to umožnila data v zatím uváděných tabulkách této kapitoly.

Z údajů v tabulce 23 je zřejmé, že mezi oběťmi trestného činu **týrání osoby žijící ve společném obydlí** (§ 199 ntz) byly, jak se ostatně dalo předpokládat, především oběti ve vztahu k pachateli/pachatelce označené jako „manžel/manželka“ a „druh/družka ve společné domácnosti“ /kódy 609 až 612/. Jednalo se nejméně o 396 osob, mezi nimiž převládaly ženy. Vedle toho je ale patrné, že mezi oběťmi tohoto trestného činu byli často i rodiče pachatele/pachatelky, a to buď jednotlivě „otec“ nebo „matka“, nebo případně oba dva tito příbuzní /kódy 615, 616/. Ostatní policií sledované vztahy oběti k pachateli byly u tohoto trestného činu zastoupeny s menší četností – viz tabulka 23.

44 Popis kódů policií sledovaných vztahů oběti k pachateli/pachatelce u trestného činu – viz tabulka 37.

45 Zdrojem dat uváděných v tabulkách č. 22–26 je statistika Policejního prezidia ČR.

Tabulka 23: Oběti trestného činu týrání osoby ve společném obydlí (§ 199 ntz), dělení podle vztahu oběti k pachateli – ČR, r. 2014 (Popis kódů policií sledovaných vztahů oběti k pachateli/pachatelce viz tabulka 37)

počet	Kódy policií sledovaného vztahu oběti k pachateli													prázdné (nezjiště- no)	celkem
	601 až 603	604, 605	606, 608	607	609, 611	610, 612	613, 614	615, 616	617, 618	620	621, 622	623, 624	625, 626		
mužů	3	0	0	0	2	1	1	4	0	2	2	0	0	0	15
žen	5	1	0	0	168	187	11	43	2	13	1	1	25	11	468
skupin	10	2	0	0	11	8	3	18	1	1	2	0	1	0	57*

* rovná se 150 jednotlivců v 57 skupinách

Pokud jde o oběti trestného činu **týrání svěřené osoby** (§ 198 ntz), mezi oběťmi tohoto kriminálního deliktu převládaly osoby ve vztahu k pachateli označené jako buď „vlastní děti“ nebo „dětí v pěstounské péči“ či „dětí, kde jeden z rodičů je druh/družka nebo přítel/přítelkyně“ pachatelky či pachatele trestného činu /kódy 601 až 603/. Jednalo se nejméně o 149 dětí – viz tabulka 24.

Tabulka 24: Oběti trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 ntz), dělení podle vztahu oběti k pachateli – ČR, r. 2014 (Popis kódů policií sledovaných vztahů oběti k pachateli/pachatelce viz tabulka 37)

počet	Kódy policií sledovaného vztahu oběti k pachateli													Prázdné (nezjiště- no)	celkem
	601 až 603	604, 605	606, 608	607	609, 611	610, 612	613, 614	615, 616	617, 618	620	621, 622	623, 624	625, 626		
mužů	40	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	44
žen	45	0	1	0	2	0	0	2	0	3	1	0	0	0	54
skupin	32	1	1	0	1	1	1	0	0	1	0	0	1	0	39*

* rovná se 113 jednotlivců ve 39 skupinách

U trestného činu **nebezpečné vyhrožování** (§ 353 ntz) se nacházeli mezi oběťmi, které byly policejní statistikou co do vzájemných vztahů s pachateli nějak blíže identifikovány, dosti často „manželé/manželky“ pachatelek/pachatelů (minimálně 224 osob) a „druhové/družky žijící s nimi ve společné domácnosti“ (nejméně 190 osob) /kódy 609 až 612/. Je to patrné z tabulky 25. Co do počtu výskytu v daných souvislostech nezůstávali zde pozadu coby oběti ani „otcové“ a „matky“ pachatelů/pachatelek (nejméně 222 osob) /kódy 615, 616/, dále „dospělé osoby v ostatním příbuzenském vztahu“ a „dospělé osoby s jiným vztahem“ k pachateli/pachatelce (minimálně 247 osob) /kódy 613, 614/ a také „bývalí manželé/manželky“ pachatelek/pachatelů (minimálně 172 osob) /kódy 625, 626/. Méně, i když nikoli zanedbatelně, se oběťmi stali u tohoto trestného činu i „manželé/manželky“ v rozvodovém řízení /kódy 623, 624/, „bratři“ a „sestry“ pachatelů/pachatelek /kódy 621, 622/ a i „dětí“ v různé vztahové pozici vůči pachateli nebo pachatelce /kódy 601 až 608/.

Tabulka 25: Oběti trestného činu nebezpečné vyhrožování (§ 353 ntz), dělení podle vztahu oběti k pachateli – ČR, r. 2014 (Popis kódů policií sledovaných vztahů oběti k pachateli/pachatelce viz tabulka 37)

počet	Kódy policií sledovaného vztahu oběti k pachateli													prázdné (neZjiště- no)	celkem
	601 až 603	604, 605	606, 608	607	609, 611	610, 612	613, 614	615, 616	617, 618	620	621, 622	623, 624	625, 626		
mužů	15	1	7	10	11	11	91	44	8	468	18	1	7	14	706
žen	9	1	1	8	157	153	76	88	1	258	11	14	125	174	1076
skupin	13	3	1	8	28	13	40	45	1	207	6	7	20	21	415*

*rovná se 1065 jednotlivců ve 415 skupinách osob

Z údajů v tabulce 26 je patrné, že mezi oběťmi trestného činu **nebezpečné pronásledování** (§ 354 ntz) bylo nejvíce takových osob, které se nevyznačovaly žádným z policií ve statistice sledovaných vztahů oběti k pachateli (kód 620) a také takových, u nichž policií nebylo zaznamenáno o jaký konkrétní vztah mezi obětí a pachatelem se případně jednalo (v tabulce č. 26 /a příslušných tabulkách výše/ označeno jako „prázdné“/nezjištěno). Mezi oběťmi trestného činu nebezpečné pronásledování, u kterých policie identifikovala nějaký jejich vztah s pachatelem, se pak vyskytli především „bývalí manželé/manželky“ či „bývalí partneři/partnerky“ pachatele/pachatelů (nejméně 122 osob, mezi nimiž výrazně převažovaly ženy) /kód 625, 626/, méně pak „dospělé osoby v ostatním příbuzenském vztahu“ a „dospělé osoby s jiným vztahem“ (nejméně 41 jedinců) /kód 613, 614/.

Tabulka 26: Oběti trestného činu nebezpečné pronásledování (§ 354 ntz), dělení podle vztahu oběti k pachateli – ČR, r. 2014 (Popis kódů policií sledovaných vztahů oběti k pachateli/pachatelce viz tabulka 37)

počet	Kódy policií sledovaného vztahu oběti k pachateli													Prázdné (nezjiště- no)	celkem
	601 až 603	604, 605	606, 608	607	609, 611	610, 612	613, 614	615, 616	617, 618	620	621, 622	623, 624	625, 626		
mužů	0	0	0	0	0	1	6	0	0	29	0	0	3	6	45
žen	0	0	0	0	9	6	21	3	0	96	0	7	105	157	404
skupin	0	0	2	0	1	0	7	2	1	15	0	1	7	3	39*

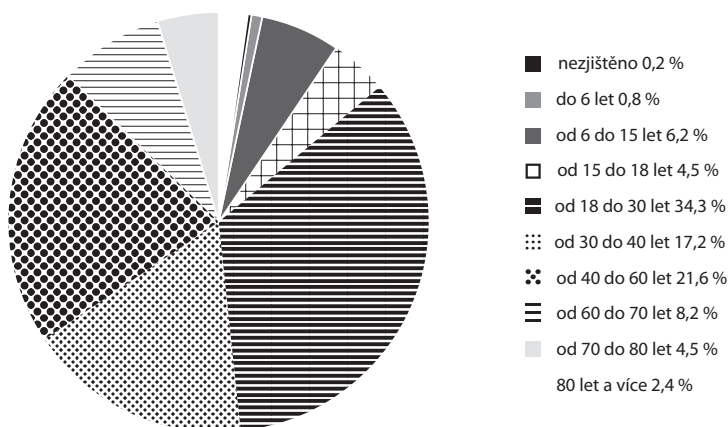
*rovná se 112 jednotlivců ve 39 skupinách osob

Jiným možným hlediskem hodnocení vyskytující se kriminality může být vyhodnocení dostupných údajů o **V Ě K U** obětí trestných činů. Z grafů 23 a 24 a z tabulek 28 až 31 pak lze získat přehled o počtu v ČR evidovaných obětí trestné činnosti za rok 2014 podle věkových kategorií tak, jak to umožňují policejní podklady. Údaje v uvedených tabulkách a grafech nezahrnují jedince, kteří tvořili zvlášť policií evidované objekty napadení – skupiny osob.

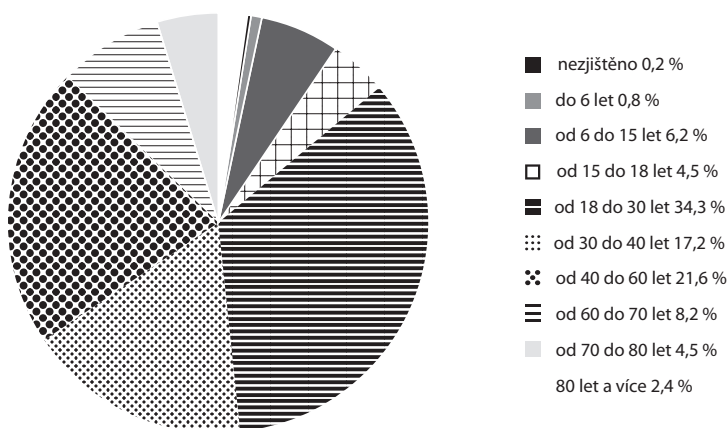
Na základě údajů obsažených v grafech 23 a 24 lze konstatovat, že mezi věkově identifikovanými oběťmi kriminality, podobně jako v letech minulých, byla u žen i u mužů v roce 2014 trestnou činností nejčastěji postížena věková skupina obětí „od 18 do 30 let“ (ženy 34,3 %, muži 38 %) a věková skupina „od 40 do 60 let“ (ženy 21,7 %, muži 22,8 %).

Dále z údajů uvedených v tabulkách této kapitoly lze také zjistit, že v roce 2014 v ČR policií evidované **oběti trestné činnosti ve věku do 18 let tvořily nejméně 8,4 %** minimálního počtu všech policií zaregistrovaných obětí kriminality na území naší republiky (**minimálně 3390 jednotlivců**). Oběti do 15 let věku (jednalo se o minimálně 1 883 osob)⁴⁶ tvořily nejméně 4,7 % z minimálního počtu všech policií evidovaných obětí kriminality v ČR v uvedeném roce a tvořily také zhruba polovinu (55,6 %) z policií evidovaných obětí mladších 18 let za dané období.

Graf 23: Věk obětí kriminality – žen v ČR v roce 2014 (nejsou zahrnuty ženy v „objektech napadení-skupinách osob“) N = 16 889)

Graf 24: Věk obětí kriminality – mužů v ČR v roce 2014 (nejsou zahrnuti muži v „objektech napadení-skupinách osob“) N = 18 338)

46 Do uváděného minimálního počtu obětí ve věku dětském a mládí, právě tak jako u dále uváděného minimálního počtu obětí starších 60 let, nejsou zahrnuti z technických důvodů jedinci tvořící „objekty napadení – skupiny osob“.

V roce 2014 v ČR policií evidované **oběti trestné činnosti ve věku 60 a více let** tvořily **nejméně 11,3 %** minimálního počtu všech policií zaregistrovaných obětí kriminality na území naší republiky (**nejméně 4574 jednotlivců**). Oběti ve věku 70 a více let (jednalo se o nejméně 1929 osob) tvořily v uvedeném roce nejméně **4,8 %** minimálního počtu všech policií zaznamenaných obětí kriminality a tvořily také **42,2 %** z minimálního počtu obětí starších 60 let.

Souhrn

Policií ČR evidovaný minimální počet obětí kriminality v České republice v roce 2014 činil 40 366 osob, což bylo o 6 611 osob méně než v roce předcházejícím.

V minimálním počtu všech policií evidovaných obětí kriminality došlo v České republice v roce 2014 oproti roku předcházejícímu ke *zvýšení* procentového zastoupení obětí se zraněním (o 1,6 %) a obětí, které zemřely v důsledku trestné činnosti vůči nim spáchané (0,1 %). *Snížilo se* naopak procentové zastoupení obětí s jiným následkem (o 0,5 %) a obětí tzv. bez následku (o 1,2 %).

Z policejních dat bylo dále zřejmé, že v roce 2014 oproti roku 2013 nastalo *snížení* absolutního počtu obětí se všemi policií sledovanými následky kriminality. Došlo tedy ke *snížení* absolutního počtu policií evidovaných obětí kriminality, které zemřely v důsledku kriminality vůči nim spáchané (o 4 osoby), obětí se zraněním (o 417 osob), obětí s jiným následkem (o 4756 osob) a obětí tzv. bez následku (o 1434 osob).

Tabulka 27: Minimální počty PČR evidovaných obětí trestné činnosti v roce 2014 v České republice. (Jedná se o „objekty napadení-osoby/muže, ženy/“ plus osoby tvořící „objekty napadení-skupiny osob“x)

Heslo takticko statistické klasifikace	Počet obětí s následky trestných činů					
	§§ ntz.	úmrť	zranění	jiný následek	bez následku	Celkem
Krádež	205	2	99	17879	2943	20923
Loupež	173	5	501	1770	355	2631
Loupež ve finančních institucích	173	0	1	38	9	48
Vydírání	175	0	130	1093	284	1507
Vražda	140	84	76	18	0	178
Vražda novorozence matkou	142	0	0	0	0	0
Zabití	141	1	1	0	0	2
Usmrcení z nedbalosti	143	69	3	2	0	74
Usmrcení lidského plodu	160	0	2	1	0	3
Úmyslné ublížení na zdraví	145, 146, 146a	24	5028	453	215	5720
Ublížení na zdraví z nedbalosti	147, 143, 148	53	409	28	1	491
Ohrožování pohlavní nemocí	155	0	0	10	2	12
Pohlavní zneužívání v závislosti	187/2	0	2	75	6	83
Pohlavní zneužívání ostatní	187/1,3,4	0	5	552	136	693
Znásilnění	185	0	71	536	69	676
Obchodování s lidmi	168	0	0	66	1	67
Únos	200	0	0	12	4	16
Omezování a zbavení osobní svobody	171, 170	0	34	183	44	261
Útisk	177	0	0	36	9	45
Braní rukojmí	174	0	1	0	2	3
Týrání svěřené osoby	198	1	68	124	18	211
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	199	2	217	386	28	633
Opuštění dítěte	195	0	0	13	8	21
Sexuální nátlak	186	0	0	41	8	49
Násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci	323, 324, 325, 326	1	253	590	444	1288
Nebezpečné vyhrožování	353	0	207	2027	613	2847
Nebezpečné pronásledování	354	0	10	444	107	561
Ostatní násilné trestné činy	144, 172, 352	0	3	80	29	112
Ostatní trestná činnost	xx/	29	160	852	170	1211
OBĚTÍ CELKEM		271	7 281	27 309	5 505	40 366

x/ Policie ČR vykazuje pro své potřeby vedle „objektů napadení – osob/mužů, žen/“ zvlášť „objekty napadení – skupiny osob“.

xx/ §§ ntz.: 202, 145, 146, 184, 189, 201, 151, 345, 346, 150, 191, 218

Tabulka 28: Minimální počty PČR evidovaných obětí trestné činnosti v České republice v roce 2014, VĚK „objektů napadení-osob: MUŽU“. Týká se „objektů napadení-osob/mužů, žen/“ x/ (Formulář o trestném činu, pol. 08). Z policejních údajů zpracovala M. Martinková

Heslo takticko statistické kvalifikace	§§ ntz.	MUŽI – věk obětí v letech									
		od 0 do 18	od 18 do 30	od 30 do 40	od 40 do 60	od 60 do 70	od 70 do 80	od 80 do 90	90 a více	Ne-zjiště-no	Celkem obětí
Krádež	205	469	4303	1930	2253	889	424	151	13	19	10 451
Loupež	173	186	499	228	272	90	38	12	0	6	1 331
Loupež ve finanč. institucích	173	0	1	0	1	1	0	0	0	0	3
Vydírání	175	106	295	144	150	18	3	1	0	4	721
Vražda	140	2	13	18	35	6	1	3	0	3	81
Zabití	141	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Usmrcení z nedbalosti	143	7	2	0	13	8	4	2	1	1	38
Úmyslné ublížení na zdraví	145, 146, 146a	246	1392	838	901	137	43	10	0	2	3 569
Ublížení na zdraví z nedbalosti	147, 143, 148	53	43	37	81	25	9	4	1	0	253
Ohrožování pohlavní nemocí	155	3	0	2	0	0	0	0	0	0	5
Pohlavní zneužívání v závislosti	187/2	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Pohlavní zneužívání ostatní	187/1,3,4	76	0	0	0	0	0	0	0	0	76
Znásilnění	185	34	6	4	0	0	0	0	0	1	45
Obchodování s lidmi	168	0	0	1	0	2	0	0	0	0	3
Únos	200	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Omezování a zbavení osobní svobody	171, 170	12	18	8	8	3	1	1	0	0	51
Útisk	177	4	3	1	4	2	0	1	0	0	15
Týrání svěřené osoby	198	41	1	1	0	1	0	0	0	0	44
Týrání osoby žijící ve spol.obydlí	199	6	0	1	3	4	0	1	0	0	15
Opuštění dítěte	195	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Sexuální nátlak	186	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci	323, 324, 325, 326	2	154	141	80	1	1	0	0	65	444
Nebezpečné vyhrožování	353	41	185	170	238	44	19	4	1	4	706
Nebezpečné pronásledování	354	2	7	4	29	2	1	0	0	0	45
Ostatní násilné tr.činy	144, 172, 352	0	2	0	4	0	0	0	0	1	7
Ostatní trestná činnost	xx/	144	50	78	108	21	8	6	0	5	420
OBĚTÍ CELKEM		1 447	6 974	3 607	4 181	1 254	552	196	16	111	18 338

x/Z technických důvodů nejsou v tabulce uvedeni jednotlivci, kteří tvořili „objekty napadení-skupiny osob“.

xx/ §§ ntz.: 202,145,146,184,189, 201,151,345,346,150,191,218

Tabulka 29: Minimální počty PCR evidovaných obětí trestné činnosti v České republice v roce 2014, VĚK „objektů napadení – osob: ŽEN“. Týká se „objektů napadení-osob/mužů, žen/“ x/ (Formulář o trestném činu, pol. 08). Z policejních údajů zpracovala M. Martinková

Heslo takticko statistické kvalifikace	§§ ntz.	ŽENY – věk obětí v letech										Celkem obětí
		od 0 do 18	od 18 do 30	od 30 do 40	od 40 do 60	od 60 do 70	od 70 do 80	od 80 do 90	90 a více	Ne- zjiště- no		
Krádež	205	589	3 985	1 398	2 054	1 092	595	289	20	24	10 046	
Loupež	173	51	270	172	348	83	71	47	3	0	1 045	
Loupež ve finanč. institucích	173	0	12	10	16	0	0	0	0	1	39	
Vydírání	175	52	188	110	109	17	5	6	0	0	487	
Vražda	140	8	7	14	26	4	5	3	0	0	67	
Vražda novorozence matkou	142	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Zabití	141	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Usmrcení z nedbalosti	143	4	2	5	5	1	3	5	1	1	27	
Usmrcení lidského plodu	160	1	1	1	0	0	0	0	0	0	3	
Úmyslné ublížení na zdraví	145, 146, 146a	77	353	363	303	42	28	6	1	0	1 173	
Ublíž.na zdraví z nedbalosti	147, 143, 148	46	19	25	43	21	7	8	1	0	170	
Ohrožování pohlavní nemocí	155	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4	
Pohlavní zneuž.v závislosti	187/2	65	0	0	0	0	0	0	0	0	65	
Pohlavní zneužívání ostatní	187/1,3,4	538	2	0	0	0	0	0	0	0	540	
Znásilnění	185	167	245	116	69	9	1	0	0	0	607	
Obchodování s lidmi	168	6	1	1	0	0	0	0	0	1	9	
Únos	200	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
Omez.a zbav.osob. svobody	171, 170	17	80	45	35	4	2	2	1	1	187	
Útisk	177	1	4	2	5	2	1	1	0	0	16	
Braní rukojmí	174	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Týrání svěřené osoby	198	41	5	1	2	1	2	2	0	0	54	
Týrání os.žijící ve spol. obydlí	199	4	123	154	140	27	12	7	1	0	468	
Opuštění dítěte	195	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
Sexuální nátlak	186	23	3	5	1	0	0	1	0	0	33	
Násilí proti úřední oso- bě a orgánu veřejné moci	323, 324, 325, 326	0	7	13	14	0	0	0	0	3	37	
Nebezpečné vyhrožování	353	30	317	305	336	72	15	1	0	0	1 076	
Nebezpečné pronásledování	354	13	140	138	108	5	0	0	0	0	404	
Ostatní násilné tr.činy	144, 172, 352	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2	
Ostatní trestná činnost	xx/	194	29	30	42	11	5	4	3	1	319	
OBĚTÍ CELKEM		1 943	5 793	2 908	3 656	1 392	752	382	31	32	16 889	

x/Z technických důvodů nejsou v tabulce uvedeni jednotlivci, kteří tvořili „objekty napadení-skupiny osob“

xx/ §§ ntz.: 202,145,146,184,189, 201,151,345,346,150,191,218

Tabulka 30: Minimální počty PČR evidovaných obětí trestné činnosti ve věku 0–18 let v České republice v roce 2014 – ŽENY. Dělení podle vybraných věkových skupin.

Týká se „objektů napadení-osob /mužů, žen/“x/ (Formulář o tr. činu, pol. 08) Z policejních údajů zpracovala M. Martinková

Heslo takticko statistické kvalifikace	ŽENY – věk obětí v letech				
	§§ ntz.	od 0 do 6	od 6 do 15	od 15 do 18	od 0 do 18
Krádež	205	10	102	477	589
Loupež	173	2	26	23	51
Loupež ve finanč.institucích	173	0	0	0	0
Vydírání	175	1	29	22	52
Vražda	140	5	2	1	8
Vražda novorozence matkou	142	0	0	0	0
Zabití	141	0	0	0	0
Usmrcení z nedbalosti	143	2	2	0	4
Usmrcení lidského plodu	160	0	1	0	1
Úmyslné ublížení na zdraví	145, 146, 146a	9	34	34	77
Ublíž.na zdraví z nedbalosti	147, 143, 148	29	14	3	46
Ohrožování pohlavní nemocí	155	0	1	3	4
Pohlavní zneuž.v závislosti	187/2	9	54	2	65
Pohlavní zneužívání ostatní	187/1,3,4	23	499	16	538
Znásilnění	185	16	92	59	167
Obchodování s lidmi	168	0	2	4	6
Únos	200	2	3	0	5
Omez.a zbav.osob.svobody	171, 170	0	8	9	17
Útisk	177	0	0	1	1
Braní rukojmí	174	0	0	1	1
Týrání svěřené osoby	198	8	26	7	41
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	199	2	0	2	4
Opuštění dítěte	195	5	0	0	5
Sexuální nátlak	186	0	15	8	23
Násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci	323, 324, 325, 326	0	0	0	0
Nebezpečné vyhrožování	353	1	11	18	30
Nebezpečné pronásledování	354	0	6	7	13
Ostatní násilné tr.činy	144, 172, 352	0	1	0	1
Ostatní trestná činnost	xx/	12	125	57	194
OBĚTÍ CELKEM		136	1053	754	1 943

Tabulka 31: Minimální počty PČR evidovaných obětí trestné činnosti ve věku 0–18 let v České republice v roce 2014 – MUŽI. Dělení podle vybraných věkových skupin.

Týká se „objektů napadení-osob /mužů, žen/“x/ (Formulář o tr. činu, pol. 08) Z policejních údajů zpracovala M. Martinková

Heslo takticko statistické kvalifikace	MUŽI – věk obětí v letech				
	§§ ntz.	od 0 do 6	od 6 do 15	od 15 do 18	od 0 do 18
Krádež	205	12	113	344	469
Loupež	173	2	88	96	186
Loupež ve finanč.institucích	173	0	0	0	0
Vydírání	175	0	60	46	106
Vražda	140	2	0	0	2
Zabití	141	0	0	0	0
Usmrcení z nedbalosti	143	4	3	0	7
Úmysl.ublížení na zdraví	145, 146, 146a	12	83	151	246
Ublíž.na zdraví z nedbalosti	147, 143, 148	31	14	8	53
Ohrožování pohlavní nemocí	155	2	0	1	3
Pohlavní zneuž.v závislosti	187/2	2	3	0	5
Pohlavní zneuž. ostatní	187/1,3,4	8	62	6	76
Znásilnění	185	4	23	7	34
Obchodování s lidmi	168	0	0	0	0
Únos	200	1	3	0	4
Omez.a zbav.osob.svobody	171, 170	0	9	3	12
Útisk	177	0	4	0	4
Braní rukojmí	174	0	0	0	0
Týrání svěžené osoby	198	11	26	4	41
Týrání osoby žijící ve společ- ném obydlí	199	2	4	0	6
Opuštění dítěte	195	1	2	0	3
Sexuální nátlak	186	0	1	0	1
Násilí proti úřední osobě a or- gánu veřejné moci	323, 324, 325, 326	2	0	0	2
Nebezpečné vyhrožování	353	1	11	29	41
Nebezpečné pronásledování	354	0	1	1	2
Ostatní násilné tr.činy	144, 172, 352	0	0	0	0
Ostatní trestná činnost	xx/	7	80	57	144
OBĚTÍ CELKEM		104	590	753	1 447

x/Z technických důvodů nejsou v tabulce uvedeni jednotlivci, kteří tvořili „objekty napadení-skupiny osob“.

xx/ §§ ntz.: 202, 145, 146, 184, 189, 201, 151, 345, 346, 150, 191, 218

Tabulka 32: Minimální počty PČR evidovaných obětí trestné činnosti v r. 2014 v České republice. Počty „objektů napadení – skupin osob“ (Formulář o tr. činu, pol. 08) x/

Z policejních údajů zpracovala M. Martinková

Heslo takticko statistické kvalifikace	§§ ntz.	Počet objektů napadení- skupin osob
Krádež	205	188
Loupež	173	113
Loupež ve finančních institucích	173	3
Vydírání	175	117
Vražda	140	12
Vražda novorozence matkou	142	0
Zabití	141	0
Usmrcení z nedbalosti	143	4
Usmrcení lidského plodu	160	0
Úmyslné ublížení na zdraví	145,146,146a	421
Ublížení na zdraví z nedbalosti	147,143,148	26
Ohrožování pohlavní nemocí	155	1
Pohlavní zneužívání v závislosti	187/2	5
Pohlavní zneužívání ostatní	187/1,3,4	29
Znásilnění	185	12
Obchodování s lidmi	168	8
Únos	200	3
Omez.a zbavení osobní svobody	171, 170	10
Útisk	177	5
Braní rukojmí	174	1
Týrání svěřené osoby	198	39
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	199	57
Opuštění dítěte	195	5
Sexuální nátlak	186	4
Násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci	323,324,325,326	304
Nebezpečné vyhrožování	353	415
Nebezpečné pronásledování	354	39
Ostatní násilné trestné činy	144,172,352	25
Ostatní trestná činnost	xx/	175
CELKEM SKUPIN OSOB – OBĚTÍ		2021

x/ Policie ČR vykazuje pro své potřeby vedle „objektů napadení – osob/mužů, žen/“ zvlášť „objekty napadení – skupiny osob“.

xx/ §§ ntz.: 202,145,146,184,189, 201,151,345,346,150,191,218

Tabulka 33: Minimální počty PČR evidovaných obětí trestné činnosti v r. 2014 v České republice. Počty jedinců v „objektech napadení – skupinách osob“ x/ s následky trestných činů pro oběti. (Formulář o tr. činu, pol. 08).

Z policejních údajů zpracovala M. Martinková

Heslo takticko statistické kvalifikace	§§ ntz.	Počet jedinců ve skupinách osob				
		Následky trestného činu				
		úmrť	zranění	jiný následek	bez následku	Celkem osob
Krádež	205	0	1	382	43	426
Loupež	173	1	38	170	46	255
Loupež ve finanč.institucích	173	0	0	3	3	6
Vydírání	175	0	11	223	65	299
Vražda	140	8	11	11	0	30
Vražda novorozence matkou	142	0	0	0	0	0
Zabití	141	0	0	0	0	0
Usmrcení z nedbalosti	143	7	2	0	0	9
Usmrcení lidského plodu	160	0	0	0	0	0
Úmysl.ublížení na zdraví	145, 146, 146a	1	686	189	102	978
Ublíž.na zdraví z nedbalosti	147, 143, 148	1	57	10	0	68
Ohrožování pohlavní nemocí	155	0	0	3	0	3
Pohlav.zneužívání v závislosti	187/2	0	0	13	0	13
Pohlavní zneužívání ostatní	187/1,3,4	0	0	65	12	77
Znásilnění	185	0	2	20	2	24
Obchodování s lidmi	168	0	0	55	0	55
Únos	200	0	0	4	3	7
Omez.a zbavení osob. svobody	171, 170	0	1	18	4	23
Útisk	177	0	0	7	7	14
Braní rukojmí	174	0	0	0	2	2
Týrání svěžené osoby	198	0	32	70	11	113
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	199	0	29	118	3	150
Opuštění dítěte	195	0	0	7	6	13
Sexuální nátlak	186	0	0	13	2	15
Násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci	323, 324, 325, 326	0	108	357	342	807
Nebezpečné vyhrožování	353	0	45	758	262	1065
Nebezpečné pronásledování	354	0	0	87	25	112
Ostatní násilné tr.činy	144, 172, 352	0	1	75	27	103
Ostatní trestná činnost	xx/	3	37	356	76	472
OBĚTÍ CELKEM		21	1061	3014	1043	5139

x/ Policie ČR vykazuje pro své potřeby vedle „objektů napadení – osob/mužů, žen/“ zvlášť „objekty napadení – skupiny osob“

xx/ §§ ntz.: 202, 145, 146, 184, 189, 201, 151, 345, 346, 150, 191, 218

Tabulka 34: Trestné činy, které byly zahrnuty v tabulkách 27–33 pod heslo „ostatní trestná činnost“ v roce 2014 v policejní statistice a minimální počty PČR evidovaných obětí těchto trestných činů v uvedeném roce v ČR.
Dělení obětí na muže, ženy a skupiny osob.

Heslo takticko statistické klasifikace	§§ ntz.	Oběti		skupiny osob
		muži	ženy	
Svádění k pohlavnímu styku	202	27	45	20
Těžké ublížení na zdraví	145	1	2	0
Ublížení na zdraví	146	4	1	0
Pomluva	184	90	48	19
Ohrožování výchovy mládeže	201	102	133	81
Neposkytnutí pomoci řidičem doprav.prostředku	151	77	41	12
Křivé obvinění	345	77	14	28
Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek	346	13	2	2
Kuplířství	189	0	10	7
Neposkytnutí pomoci	150	21	10	3
Šíření pornografie	191	1	11	1
Lichva	218	7	2	2

Tabulka 35: Počty PČR evidovaných obětí trestného činu vraždy (§ 140 ntz, § 219 tz) v období let 1996–2013, Česká republika. Z policejních podkladů zpracovala M. Martinková

rok	Oběti tr. činu vraždy (vč. pokusu a přípravy) (§ 140 ntz, § 219 tz)
1996	291
1997	310
1998	343
1999	290
2000	321
2001	275
2002	258
2003	264
2004	249
2005	208
2006	247
2007	214
2008	220
2009	213
2010x/	194
2011	193
2012	206
2013	206
2014	178

x/ od 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník

Tabulka 36: Následky trestné činnosti u policíí evidovaných obětí kriminality v období let 1996–2014 v ČR: minimální počty obětí. (Jedná se o „objekty napadení-osoby“ plus jedinci tvořící „objekty napadení-skupiny osob“, členění následků odpovídá policíí sledovaným následkům trestných činů pro oběti kriminality.)
Z policejních podkladů zpracovala M. Martinková

rok	úmrt		Následky trestných činů							
			zranění		jiný následek		bez následků		obětí celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
1996	351	0,8	11051	24,7	24123	53,9	9213	20,6	44738	100
1997	390	0,9	10979	26,1	22634	53,8	8052	19,2	42055	100
1998	379	0,9	11008	27,3	22009	54,6	6914	17,2	40310	100
1999	333	0,8	10596	26,2	22914	56,7	6579	16,3	40422	100
2000	363	0,9	10073	25,3	23394	58,9	5902	14,9	39732	100
2001	315	0,8	9995	24,9	23788	59,1	6105	15,2	40203	100
2002	415	1,0	10666	24,7	25172	58,4	6830	15,9	43083	100
2003	341	0,7	9970	21,6	28718	62,1	7208	15,6	46237	100
2004	357	0,7	10468	20,5	32499	63,7	7686	15,1	51010	100
2005	305	0,6	9423	18,2	34276	66,2	7741	15,0	51745	100
2006	328	0,7	8531	17,1	33526	67,1	7555	15,1	49940	100
2007	404	0,8	9061	18,0	32934	65,2	8094	16,0	50493	100
2008	360	0,7	8072	16,5	32882	67,4	7536	15,4	48850	100
2009	321	0,7	7441	15,3	32703	67,4	8034	16,6	48499	100
2010 ^{x/}	304	0,7	7241	16,3	29174	65,6	7741	17,4	44460	100
2011	310	0,7	7805	16,7	30128	64,4	8534	18,2	46777	100
2012	337	0,7	7649	16,6	30552	66,1	7693	16,6	46231	100
2013	275	0,6	7698	16,4	32065	68,2	6939	14,8	46977	100
2014	271	0,7	7281	18,0	27309	67,7	5505	13,6	40366	100

x/ od roku 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník

Tabulka 37: Vztah oběti k pachateli (kódy a hesla číselníku č. 5 – ESKK /PPČR/), které sleduje policie u vybraných trestných činů

kód	heslo
601	vlastní dítě
602	dítě v pěstounské péči
603	dítě, kde jeden z rodičů je druh-družka, přítel
604	dítě v blízkém příbuzenském vztahu (bratr, sestra, vnuk apod.)
605	dítě ve vzdáleném příbuzenském poměru (synovec, neteř apod.)
606	dítě svěřené k doзору (vychovatel, učitel, trenér apod.)
607	dítě ve vztahu spolužáka, kamaráda
608	dítě ve vztahu ke známé osobě (soused, známý rodiny apod.)
609	manželka
610	družka, žena ve společné domácnosti
611	manžel
612	druh, muž ve společné domácnosti
613	dospělá osoba v ostatním příbuzenském vztahu (než uvedené)
614	dospělá osoba s jiným vztahem (mimo kód 617,618,619)
615	matka
616	otec
617	spolubydlíci (mimo výše uvedené – bez vztahu)
618	podnájemník
619	registrovaný/á partner/ka
620	bez vztahu
621	bratr
622	sestra
623	manžel – v rozvodovém řízení
624	manželka – v rozvodovém řízení
625	bývalý manžel/partner
626	bývalá manželka/partnerka
627	spolupracovník (včetně nadřízeného a podřízeného)

Resumé

Všeprístupujícím fenoménem 21. století jsou komunikační a informační sítě – a tak není divu, že pod názvem informační kriminalita vstoupily i do světa zločinu. Často je také užíván anglický výraz *cybercrime* nebo český – kybernetická kriminalita. V každoročně Ministerstvem vnitra ČR vydávané Zprávě o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky, si v roce 2014 dokonce už „vysloužila“ vlastní kapitolu: 2.2.11 Informační kriminalita a kybernetická bezpečnost. Policie ČR informační kriminalitu charakterizuje jako trestnou činnost páchanou v prostředí informačních technologií včetně počítačových sítí a zdůrazňuje, že je na vzestupu a nelze předpokládat, že se tento trend zastaví nebo sníží. (MV, 2015) V roce 2014 bylo již policií evidováno více než 4,3 tis. takto označených případů a ve srovnání s rokem předchozím se jednalo o 40 % nárůst. Je to jediný druh kriminality, který v roce předchozím zaznamenal tak výrazný nárůst a u kterého se předpokládá trvalý nárůst počtu policií evidovaných trestných činů i v budoucnosti⁴⁷. A je to jev celosvětový.⁴⁸

S ohledem na výše uvedené skutečnosti jsme v překládané publikaci výrazné místo vyhradili kapitole pojednávající o kybernetické kriminalitě.

Další kapitoly informují o aktuální problematice s kriminalitou související, která je však v resortních materiálech zpracovávána kuse, bez širších souvislostí a trendových změn. Autory jednotlivých kapitol této publikace, mimo kapitolu o kybernetické kriminalitě, jejímž autorem je doc. Požár z Policejní akademie Praha, který se touto problematikou profesionálně zabývá, jsou jen pracovníci IKSP. Cílem publikace je informovat co nejširší odbornou veřejnost, ale i všechny případné další zájemce, o trendech kriminality v České republice v roce 2014, o pachatelích a jejich obětech, o výkonu trestu odsouzených osob atd., a to s využitím posledních dostupných resortních dat mapujících kvantitativní ukazatele o kriminalitě.

V první kapitole studie komentuje vedoucí autorského kolektivu (A. Marešová) **základní ukazatele o kriminalitě v roce předchozím a jejich změny v posledním desetiletí**, dále uvádí **informace o pachatelích**, v členění podle pohlaví, věku, recidivy. Obecně jsou zde popsány změny v počtu evidovaných obětí a **některé informace o sebevraždách**. Na tuto část navazují v závěru studie publikované přílohy – tabulky, které současně doplňují v příspěvku uvedené grafy o další statistická data.

Druhá kapitola je věnována **proměnám českého vězeňství v posledním decenniu**, především vývojovým změnám organizačního a koncepčního charakteru i charakteristikám české vězeňské populace posledních let.

Třetí kapitola seznamuje čtenáře s **výzkumem zaměřeným na recidivující mladistvé pachatele**, konkrétně na osoby mladistvé „soudem označené jako recidivista“. Z uzavřených trestních spisů jsou zpracovány poznatky k osobám mladistvých pachatelů, jimi páchané trestné činnosti a ukládaným opatřením. Doplňeny jsou informacemi o kriminální kariéře zkoumaných osob.

47 Druhým rokem Policie ČR (odbor informační kriminality ÚSKPV PP ČR) provozuje tzv. Hotline PČR a jeho pracovníci v roce 2014 evidovali téměř 7 tis. podnětů směřovaných do oblasti kybernetického prostředí, což ve srovnání s rokem 2013 představuje navýšení o 72 %.

48 Od roku 2013 Europol spravuje Evropské centrum pro kybernetickou kriminalitu.

Čtvrtá kapitola je v tomto případě stěžejní kapitolou publikace, protože mapuje tu část kriminality, která je stále ještě spíše „velkou neznámou“ – **kybernetickou kriminalitu**. V současné době nemá pojem kybernetická kriminalita všeobecně uznávaný obsah ani definici. Poslední publikace definují kybernetickou kriminalitu velmi složitě, a to jako „trestnou činnost, v níž figuruje určitým způsobem počítač jako souhrn technického a programového vybavení (včetně dat), nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět zájmu této trestné činnosti (s výjimkou té trestné činnosti, jejímž předmětem jsou popsána zařízení jako věci movité) nebo jako prostředí (objekty), nebo jako nástroj trestné činnosti“. (Jirásek, Novák, & Požár, 2015)

Pátá kapitola je věnována problematice **obětí trestné činnosti** v České republice v roce 2014 a jejím vývojovým trendům. Je nejrozsáhlejším materiálem poskytujícím souhrnné informace o obětech v ČR jinde nezveřejněných. Její součástí jsou též tabulky obsahující statistické údaje o obětech v maximálně podrobném členění.

Při zpracování všech v publikaci obsažených kapitol byly maximálně využívány statistické údaje získané z Policejního prezidia ČR. Tyto základní údaje jsou doplněny o statistické údaje z resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, o informace a údaje ze zpráv Nejvyššího státního zastupitelství, z ročenek Vězeňské služby a z některých dalších resortních i mimoresortních materiálů hodnotících stav a vývoj kriminality, stav a vývoj v posledních deseti letech počtu stíhaných, obžalovaných, odsouzených a vězněných pachatelů, a to v podobě vývojových řad. Vydáním studie se snažíme jednak zveřejnit vlastní pohled na kriminalitu v určitém období, jednak soustředit všechny základní dostupné informace o stavu kriminality, a to bez úzké resortní specializace a v kontextu delšího časového vývoje.

Jak tedy lze stručně hodnotit vývoj policíi evidované kriminality v roce 2014, její strukturu, regionální rozložení, dynamiku, objasněnost, skladbu pachatelů atd.? Nikde nedochází k žádným výrazným změnám oproti roku 2013, i několika dalším předchozím rokům. I ta, v publikaci často diskutovaná, cybercrime, není v roce 2014 ničím šokujícím, snad jen je jí věnována větší pozornost než dříve. Zdá se, že naše domácí kriminální scéna v současnosti neprodukuje nic nového. Také zpráva státního zastupitelství za rok 2014 v části Nové jevy v kriminalitě odkazuje jen na případy šikanózních insolvenčních návrhů a napadání účtů klientů prostřednictvím internetového bankovníctví. (NSZ, 2015)

V žádném případě to však není důvod ke spokojenosti a vytvoření si představy, že s obdobím stagnace a poklesu kriminality můžeme počítat i do budoucnosti, dokonce ani ne v nejbližší budoucnosti. Již dnes lze prohlásit, že rok, kdy bude tato publikace vytištěna, tj. 2015 bude svět ovlivněn událostí, která určitě bude mít dopad i na vnitřní poměry v České republice – tou je nebyvalá migrační vlna, která válkuje celou Evropu. Jak to ovlivní sociálně patologické jevy v Česku, případně zasáhne i do statistik o kriminalitě, budeme analyzovat v roce příštím.

Summary

Communication and information networks are the omnipresent phenomenon of the 21st century – and so it may come as no surprise that it also led to the creation of a new type of crime, so-called information crime. In English, this type of crime is often called cybercrime. Each year, the Ministry of the Interior of the Czech Republic issues a Report on Internal Security and Public Order in the Czech Republic. In 2014, this report contained a separate chapter on cybercrime: 2.2.11 Cybercrime and cybersecurity. The Police of the Czech Republic characterize cybercrime as criminal activities carried out in the environment of information technologies, including computer networks, and emphasizes that this type of crime is on the rise and there is no reason to expect this trend to stop or slow down. (MV, 2015) In 2014, the police recorded over 4.3 thousand cases of cybercrime, amounting to a 40% increase over the previous year. This is the only type of crime which had such a significant increase in the previous year and where the number of criminal acts recorded by the police is expected to keep rising⁴⁹. This is, in fact, a world-wide phenomenon.⁵⁰

With respect to the above-specified facts, we have reserved a prominent position in the presented publication for a chapter discussing cybercrime.

The subsequent chapters then inform about the current problems and areas related to crime, whereas these are only discussed in department documents briefly, without a wider context and trends. The authors of individual chapters of this publication, with the exception of the chapter on cybercrime (authored by doc. Požár of the Police Academy of the Czech Republic in Prague, an expert in this area), are exclusively employees of the Institute of Criminology and Social Prevention. The goal of the publication is to inform a broad range of experts as well as interested persons from the general public about the criminality trends in the Czech Republic in 2014, about the perpetrators and their victims, about the penalties of convicts etc., with the use of the latest available resort data mapping quantitative crime indicators.

The first chapter of the study contains a commentary of the head of the collection of authors (A. Marešová) **on the basic indicators of criminality in the previous year and their changes in the last decade**, also including **information about perpetrators** divided based on gender, age, and recidivism. In general, it describes changes in the number of recorded victims and **certain information about suicides**. This part is followed up on by the annexes at the end of the study – tables with supplementary statistical data for the graphs in the study.

The second chapter is dedicated to **changes of Czech prison services in the last decade**, especially developmental changes of an organizational and conceptual nature and the characteristics of Czech prisoners over the last years.

49 This is the second year that the Police of the Czech Republic (specifically the department of information crime of Bureau of Criminal police and Investigation Service of the Police Presidium of the Czech Republic) have operated the so-called Police Hotline, and in 2014 its employees recorded nearly 7 thousand instigations directed into the cyberworld, amounting to a 72% increase compared to 2013.

50 As of 2013, Europol manages the European Center for Cybernetic Crime.

The third chapter introduces readers to **research focusing on young recidivists**, specifically youths who are “classified by courts as a recidivist”. Findings on young perpetrators and their criminal activities as well as the applied corrective measures are processed based on closed court files. These are supplemented by information about the criminal careers of the examined individuals.

The fourth chapter is in this case the key chapter of the publication, since it maps the part of criminality which still remains a “large blank map” – **cybercrime**. The term cybercrime does not have a generally recognized meaning or definition yet. The last publications define cybercrime using very complex conditions, specifically as “criminal activities which are in some form related to computers, in the sense of their technical and programming equipment (including data), or their components, and/or a large number of computers, either separately or connected into a computer network, either as the subject of interest of this criminal activity (with the exception of activities which consider the items specified above merely as movable assets) or as the environment (objects) in which criminal activities take place, or the tool used to perform criminal activities”. (Jirásek, Novák, & Požár, 2015)

The fifth chapter is dedicated to the area of **crime victims** in the Czech Republic in 2014 and their development trends. It is the most comprehensive document providing general information about victims in the Czech Republic, including information not publicly available from other sources. It also includes tables containing statistical data about victims based on maximally detailed criteria.

Statistical data obtained from the Police Presidium of the Czech Republic were utilized to the maximal possible extent for the preparation of all chapters in the publication. These basic data are supplemented by statistical data from the resort of the Ministry of Justice of the Czech Republic, by information and data from the reports of the Public Prosecutor’s Office, from the annual reports of the Prison Service and certain other resort as well as non-resort documents evaluating the state and development of criminality, statistics and development of the number of prosecuted, accused, convicted and imprisoned individuals in the past decade, in each case in the form of development sequences. The publication of the study has two primary goals: call attention to the state of crime in a certain period, and concentrate all basic available information about the state of criminality into a single source, without a specific resort specialization and in the context of a longer time horizon.

So, how can one briefly summarize the development of criminality recorded by police in 2014, its structure, regional distribution, dynamics, solution rate, patterns of perpetrators etc.? No significant changes occurred compared to 2013 or other previous years. Not even the oft-discussed rates of cybercrime should come as a surprise in 2014 – the only difference is that it is receiving more attention than before. It seems that our domestic criminal scene is not currently working on anything new. The report of the Public Prosecutor’s Office for 2014, and specifically its section dedicated to new phenomena, also only refers to cases of bullying via insolvency proposals and attacks on the accounts of clients made via internet banking. (NSZ, 2015)

However, this definitely does not mean that people should be happy and think that we can expect stagnation and reductions of criminality also in the future – not even in the near future. It is already clear that the year this document will be published, 2015, will be the year when the world will witness an event which will certainly also affect the domestic situation in the Czech Republic – the huge migration wave which is travelling across all of Europe. We will analyze the impacts of this event on the social-pathological phenomena and crime statistics in the Czech Republic next year.

Translated by: Presto

Použitá literatura

- Biedermanová, E. (2014). Specifika vzdělávání a výchovy ve vězeňském prostředí. *Perspektivy sociální pedagogiky v 21. století* (stránky 206–212). Hradec Králové: Gaudeamus.
- Blažková, T. (10. 9 2015). Antidepresiva snižují počet sebevražd. *MLADÁ FRONTA DNES*, str. 13.
- Čírtková, L. (2 2014). Rozvíjení služeb pro oběti napříč Evropou. *Zpravodaj BKB*, stránky 3–6.
- Eurocrim 2014. (2014). *Eurocrim 2014: Book of Abstract* (str. 14th Annual Conference of the European Society of Criminology: Criminology of Europe: Inspiration by Diversity). Prague: ESC.
- Honzák, R. (4. 2 2015). *Mýty o sebevraždě*. Načteno z psychologie.cz
- Honzák, R. (4. 2 2015). *Ovlivňuje kultura sebevraždnost?* Načteno z psychologie.cz
- Houdek, S. (nedatováno). *Světlem informačních technologií se šíří vlna kriminality*. Načteno z www.ihned.cz: www.ihned.cz
- Jirásek, P., Novák, L., & Požár, J. (2015). *Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti*. Praha: Policejní akademie ČRv Praze.
- Jirásek, P., Novák, L., & Požár, J. (2015). *Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti*. Praha: Policejní akademie ČR.
- Kalvodová, V., Kuchta, J., & Škvain, P. (2014). *Zákon o výkonu zabezpečovací detence. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s.
- Kovářová, D. (2. únor 2013). Amnestie a čeští prezidenti. *Rodinné listy*, stránky 6–8.
- Kučera, P. (únor 2013). Zločin amnestie. *Trestní právo*, str. 3.
- Marešová, A. a. (2014). *Analýza trendů k kriminality v roce 2013*. Praha: IKSP.
- Marešová, A. k. (2011). *Kriminální recidiva a recidivisté*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., & Tomášek, J. (2010). *Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období*. Praha: IKSP.
- Marešová, A., Havel, R., Martinková, M., & Tamchyna, M. (2015). *Násilná kriminalita v nejisté době*. Praha: IKSP.
- Martinková, M. (2014). *Viktimologický výzkum v ČR v roce 2013 – z výpovědí obětí zjištěný výskyt kriminality latentní a evidované*. Praha: IKSP.
- Moniová, E. (4. květen 2015). Bankovní účty v ohrožení: mafie se v Česku učí krást. *Mladá fronta Dnes*, stránky 1, B8.
- Návrh Koncepce vězeňství do roku 2025. (2015). Vězeňská služba České republiky.
- Neumann, J., Marešová, A., & Syrovátková, J. (leden 1992). Závěrečná zpráva z výzkumu. *Amnestie 1990 – využili amnestovaní vězni nabídnutou šanci?* Praha, ČR: IKSP.
- Novotný, O., Zapletal, J., & kol., a. (2008). *Kriminologie*. Praha: ASPI – Wolter Kluwer.
- NSZ, Č. (2015). *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2014*. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství.
- Příbýl, T. (nedatováno). *Počítačové viry a jejich svět*. Načteno z <http://fzu.cz/texty/ruzne/viry.html>
- SARPO Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených. (2012). Praha, ČR: Vězeňská služba České republiky Generální ředitelství – odbor výkonu vazby a trestu.
- SARPO Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených. (2012). *Leták*.
- SARPO – často kladené dotazy. (4. duben 2014). Načteno z Vězeňská služba České republiky: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/sarpo/casto-kladene-dotazy/>
- Scheinost, M., & kol., a. (2014). *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: IKSP.
- Sklenička, J., & Rozum, J. (17. říjen 2014). K problematice neplacení výživného. *Trestně-právní revue*, stránky 239–244.

- Stavy vězňů osob.* (10. červenec 2015). Načteno z VS ČR: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>
- Šámal, P., & kol., a. (2009). *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* Praha: C. H. Beck.
- Vedra, V. (4 2014). Dobrovolníci pomáhají obětem kriminality v Evropě. *Zpravodaj BKB*, stránky 3–5.
- Vitoušová, M. (4 2014). Porada v Bruselu. *Zpravodaj BKB*, str. 32.
- VS ČR znovuotevřela Velké Přílepy. (10. únor 2015). Načteno z Vězeňská služba České republiky: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-praha-ruzyne-90/informacni-servis-1618/aktualita-195/>
- Walancik, M., & Hroncová, J. (2013). *Pedagogika społeczna wobec procesów zrywiolowych i zachowań ryzykownych.* Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne AKAPIT s.c.
- Zelenka, J. Č. (2002). *Ochrana dat. Informační bezpečnost – výkladový slovník.* Hradec Králové: Gaudeamus.
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014.* (2015). Praha: MV ČR.
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014 (ve srovnání s rokem 2013).* (2015). Praha: MV ČR.
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2013.* (8. 5. 2015). Načteno z www.mvcr.cz.

Přílohy

Příloha č. 1

Celková kriminalita v České republice

(Policíí ČR evidované trestné činy od počátku počítačového zpracování dat o kriminalitě) zpracovala A. Marešová

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné tr.činy	Procento
1973	109 355	92 685	85,00
1974	109 573	92 536	84,45
1975	110 957	96 725	87,17
1976	106 602	93 753	87,94
1977	103 083	89 956	87,26
1978	103 251	89 798	86,97
1979	98 091	83 825	85,45
1980	103 219	86 653	83,95
1981	110 312	90 906	82,40
1982	120 444	97 847	81,23
1983	117 001	96 939	82,85
1984	120 918	100 672	83,25
1985	121 272	100 665	83,00
1986	122 122	101 000	82,70
1987	120 260	99 006	82,32
1988	119 675	97 064	81,10
1989	120 768	93 542	77,45
1990	216 852	83 237	38,38
1991	282 998	94 115	33,25
1992	345 140	108 380	31,40
1993	398 505	126 442	31,72
1994	372 427	136 935	36,76
1995	375 630	151 842	40,42
1996	394 267	162 929	41,32
1997	403 654	169 177	41,90
1998	425 930	185 093	43,46
1999	426 626	193 354	45,32
2000	391 469	172 245	43,99
2001	358 577	166 827	46,52
2002	372 341	151 492	40,69
2003	357 740	135 581	37,90
2004	351 629	134 444	38,23
2005	344 060	135 281	39,32
2006	336 446	133 695	39,74
2007	357 391	138 852	38,85
2008	343 799	127 906	37,20
2009	332 829	127 604	38,33
2010	313 387	117 685	37,55
2011	317 177	122 238	38,53
2012	304 528	120 168	39,46
2013	325 366	129 181	39,70
2014	288 660	126 237	43,72

Příloha č. 2

Trestná činnost v České republice v roce 2014 podle územního členění zpracovala A. Marešová

	Trestné činy evidované policií	Počet obyvatel k 31. 12. 2013	Trestné činy na 1000 obyvatel	Pořadí podle zamořenosti území evid. krim.
Česká republika	288 660	10 512 419	27,46	
Praha	71 828	1 243 201	57,78	1.
Středočeský kraj	31 118	1 302 336	23,89	5.
Jihočeský kraj	14 683	636 707	23,06	7.
Plzeňský kraj	11 991	573 469	20,9	10.
Karlovarský kraj	6 726	300 309	22,39	8.
Ústecký kraj	25 927	825 120	31,42	2.
Liberecký kraj	12 504	438 609	28,51	4.
Královehradecký kraj	10 181	551 909	18,44	11.
Pardubický kraj	8 380	515 985	16,24	12.
Vysočina	8 107	510 209	15,89	13.
Jihomoravský kraj	27 109	1 170 078	23,17	6.
Olomoucký kraj	14 066	636 356	22,1	9.
Zlínský kraj	8 807	586 299	15,02	14.
Moravskoslezský kraj	37 233	1 221 832	30,47	3.

* Zdroj: Ročenka ČSÚ

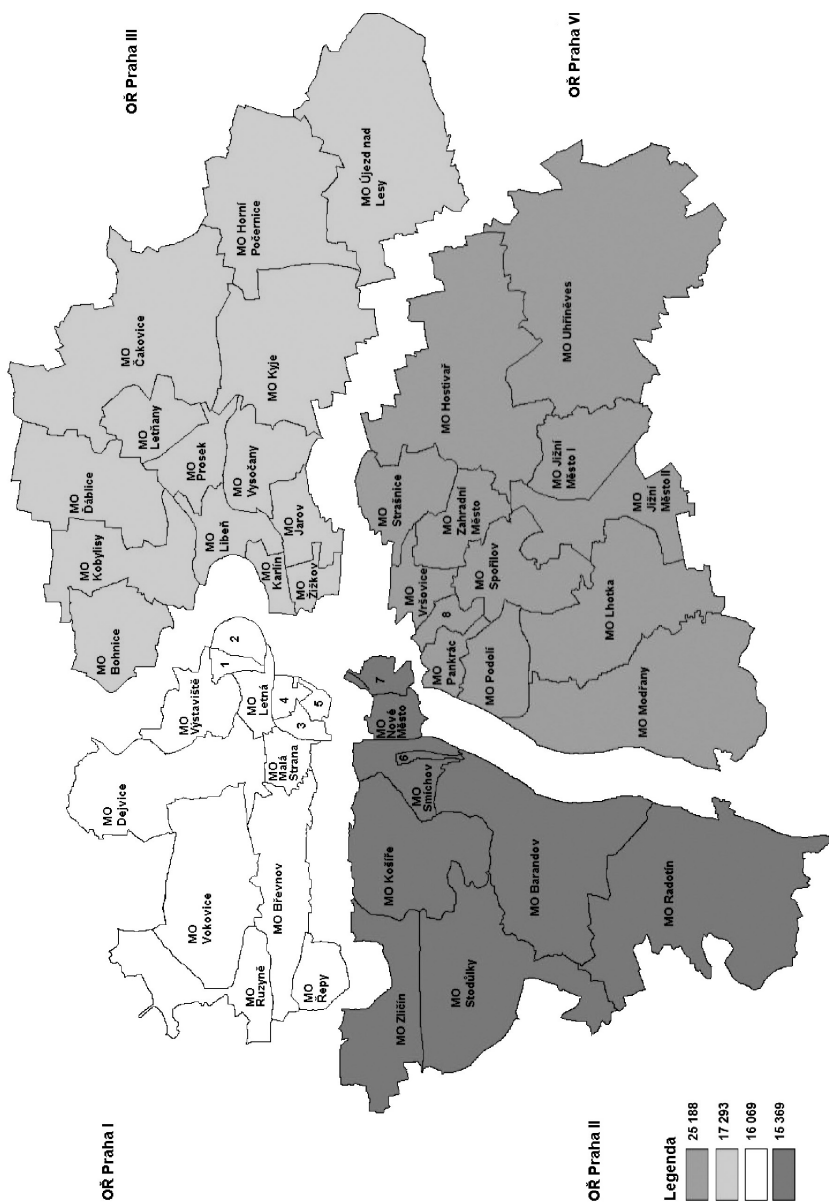
Příloha č. 3

Trestná činnost v Praze podle jednotlivých obvodních ředitelství Policie ČR (oblastí) 2014 (ze statistik Policie ČR zpracovala A. Marešová)

	Praha I.	Praha II.	Praha III.	Praha IV.	Praha celkem
Násilná kriminalita*					
Evidováno tr. činů	561	348	474	570	1954
Objasněno	366	179	308	286	1140
Tj. procent	65,24	51,44	64,98	50,18	58,34
Mravnostní kriminalita					
Evidováno tr. činů	66	97	73	96	332
Objasněno	40	60	45	47	192
Tj. procent	60,61	61,86	61,64	48,96	57,83
Krádeže vloupáním*					
Evidováno tr. činů	1643	2022	2635	3905	10216
Objasněno	234	175	289	237	935
Tj. procent	14,24	8,65	10,97	6,07	9,15
Krádeže prosté*					
Evidováno tr. činů	8517	7762	7519	12639	36490
Objasněno	860	686	763	933	3242
Tj. procent	10,10	8,84	10,15	7,38	8,88
Ostatní majetková kriminalita*					
Evidováno tr. činů	1174	1104	1404	1659	5375
Objasněno	276	196	338	190	1003
Tj. procent	23,51	17,75	24,07	11,45	18,66
Hospodářská kriminalita*					
Evidováno tr. činů	2352	1580	1523	1969	7462
Objasněno	1016	776	752	783	3341
Tj. procent	43,20	49,30	49,38	39,77	44,77
Ostatní kriminalita*					
Evidováno tr. činů	1707	1182	1434	1510	5837
Objasněno	1405	919	1105	943	4375
Tj. procent	82,31	77,75	77,06	62,45	74,95
Zbývající kriminalita*					
Evidováno tr. činů	814	857	1200	1288	4160
Objasněno	672	676	985	1053	3387
Tj. procent	82,56	78,88	82,08	81,75	81,42

* Případné drobné nesrovnalosti v součtech jsou způsobeny tím, že do celkových dat je zahrnuta i evidence trestných činů zjištěná policií na letišti v Ruzyni. Celkem v roce 2014 to bylo 142 trestných činů převážně majetkové (98 tr. činů) a hospodářské kriminality (38 tr. činů).

Rozdělení pražských obvodů pod správu jednotlivých obvodních ředitelství Policie ČR (oblastí) je následující: Obvodní ředitelství PČR Praha I. – obvody 1, 6, 7; Obvodní ředitelství PČR Praha II. – obvody 2, 5; Obvodní ředitelství PČR Praha III. – obvody 3, 8, 9; Obvodní ředitelství PČR Praha IV. – obvody 4, 10.

Příloha č. 4

Kriminalita od roku 1987 z pohledu policejní statistik a statistik státních zastupitelství a soudů (ze statistik Policie ČR a statistik MS ČR zpracovala A. Marešová)

Rok	Policií zjištěné trestné činy	Policií objasněné trestné činy	Stíháno nebo zkrácené příp. řízení	Obžalováno nebo návrh na potrestání	Soudy odsouzené osoby
1987	120 260	99 006	71 716	59 379	53 366
1988	119 657	97 064	72 887	51 782	47 887
1989	120 768	93 542	65 959	48 523	41 005
1990	216 852	83 237	55 317	26 341	16 521
1991	282 998	94 115	63 194	44 114	27 837
1992	345 1400	108 380	66 565	48 556	31 017
1993	398 505	126 442	82 575	57 917	35 148
1994	372 427	136 935	85 929	65 139	51 931
1995	375 630	151 842	105 169	84 006	54 957
1996	394 267	162 929	109 204	85 377	57 974
1997	403 654	169 177	108 275	84 066	59 777
1998	425 930	185 093	106 488	73 905*	54 083*
1999	426 626	193 354	107 879**	84 973	62 595
2000	391 469	172 245	110 808	86 074	63 211
2001	358 577	166 827	110 461	84 855	60 182
2002	372 341	151 491	110 800**	93 881**	65 098
2003	357 740	135 581	110 997**	95 920**	66 131
2004	351 629	134 444	108 061**	94 430**	68 443
2005	344 060	135 281	108 250**	95 767**	67 561
2006	336 446	133 695	110 484**	97 880**	69 445
2007	357 391	138 852	113 910**	101 240**	75 728
2008	343 799	127 906	110 505**	98 446**	75 761
2009	332 829	127 604	113 408**	102 667**	73 787
2010	313 387	117 685	101 326**	92 807**	69 953***
2011	317 177	122 238	102 955**	94 618**	70 084***
2012	304 528	120 168	103 416	95 189	71 471
2013	325 366	129 181	105 858	98 034	77 976
2014	288 660	126 237	103 591	96 227	72 823

Vysvětlivky:

Stíháno – počet osob, jejichž stíhání vedené podle § 160 trestního řádu bylo ve sledovaném roce ukončeno

Obžalováno – počet osob, na něž byla podána obžaloba podle § 176 trestního řádu

Odsouzeno – počet osob pravomocně odsouzených

Od roku 2002 jsou v počtu stíhaných osob zahrnuty i osoby, u kterých bylo vedeno zkrácené přípravné řízení a u obžalovaných osob i osoby navržené na potrestání.

* V roce 1998 v důsledku amnestie prezidenta bylo v přípravném řízení ukončeno více než 27 tisíc trestních věcí a zastaveno stíhání více než 15 tis. osob. Projevilo se to jak snížením počtu obžalovaných osob, tak i následně osob odsouzených. Největší dopad měla amnestie na počty obžalovaných mladistvých pachatelů a obžalovaných žen.

** Údaje byly převzaty z přílohy „Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob stíhaných, osob, kterým bylo sděleno podezření, a odsouzených“ ze Zprávy o činnosti státního zastupitelství (NSZ) za rok 2012. Údaje sloupce „stíháno nebo...“ se každoročně i zpětně od roku 2005 liší, tj. jsou zpětně upravovány. Které z již prezentovaných údajů jsou správné nelze zjistit.

*** V některých materiálech ze soudní statistiky, ve srovnání s údaji ve statistické ročence MSp, je uváděn poněkud jiný počet odsouzených osob. Ověřit, který údaj je správný, se nám zatím nepodařilo.

Příloha č. 5

Počty policíí evidovaných vražd na území ČR od roku 1974 (ze statistik Policie ČR zpracovala A. Marešová)

Rok	Evid.vraždy Celkový počet	Objasněné činy	Z toho pokusů Z toho pokusů	Novoroz. dětí dětí
1974	151	-	50	16
1975	137	-	36	14
1976	114	-	32	9
1977	101	-	33	11
1978	120	-	31	13
1979	130	-	37	12
1980	124	-	44	5
1981	135	-	39	7
1982	161	-	57	21
1983	173	-	67	12
1984	147	-	56	15
1985	142	-	45	12
1986	129	-	38	12
1987	139	-	35	12
1988	100	-	33	1
1989	126	119	41	5
1990	212	184	55	7
1991	194	174	61	9
1992	258	219	78	8
1993	278	229	83	6
1994	286	237	82	4
1995	277	239	96	3
1996	267	226	91	4
1997	291	252	101	3
1998	313	272	135	1
1999	265	236	89	4
2000	279	228	101	6
2001	234	208	84	1
2002	234	210	92	1
2003	232	199	66	3
2004	227	205	85	0
2005	186	161	79	0
2006	231	196	88	2
2007	196	174	64	0
2008	202	174	87	1
2009	181	157	73	2
2010	173	156	64	1
2011	173	148	85	1
2012	188	175	87	1
2013	182	165	87	1
2014	160	135	82	0

* včetně přípravy vraždy a pokusu vraždy. Počet příprav k trestnému činu vraždy představuje cca 4–8 skutků ročně. V roce 2014 to byly 3 skutky.

Příloha č. 6

Počty policíí evidovaných loupeží na území ČR od roku 1973

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné trestné činy
1973	522	445
1974	483	402
1975	469	389
1976	408	322
1977	641	547
1978	664	558
1979	602	540
1980	735	645
1981	643	534
1982	712	601
1983	893	732
1984	815	695
1985	944	816
1986	870	754
1987	800	683
1988	799	675
1989	789	631
1990	3 855	1 475
1991	4 142	1 515
1992	3 855	1 475
1993	4 109	1 530
1994	3 826	1 767
1995	3 978	1 752
1996	4 218	1 965
1997	4 751	2 006
1998	4 306	1 861
1999	4 817	1 900
2000	4 644	1 811
2001	4 372	1 813
2002	5 434	2 450
2003	5 468	2 334
2004	6 107	2 598
2005	5 550	2 388
2006	4 783	2 128
2007	4 668	1 893
2008	4 515	1 966
2009	4 687	2 125
2010	4 019	1 900
2011	3 761	1 729
2012	3 283	1 585
2013	2 961	1 559
2014	2 500	1 409

Příloha č. 7

Vývoj stavu obviněných a odsouzených ve věznicích ČR v letech 2005–2014 (zpracováno ze statistik GR VS ČR)

1. Vývoj stavů obviněných v letech 2005–2014 (vždy k 31.12.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	2697	2277	2110	2214	2209	2279	2428	2028	2161	2040
Ženy	163	122	144	188	151	164	185	155	147	145
Celkem	2860	2399	2254	2402	2360	2443	2613	2183	2308	2185

2. Vývoj stavů odsouzených v letech 2005–2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	15336	15376	15792	17209	18367	18320	19234	19129	13491	15411
Ženy	741	803	855	891	1 007	1129	1307	1300	810	1022
Celkem	16077	16179	16647	18100	19374	19449	20541	20429	14301	16433

3. Vývoj stavů mladistvých v letech 2005–2014

a) Obvinění

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	63	58	33	58	44	47	43	29	31	24
Ženy	1	1	1	3	1	2	3	3	1	1
Celkem	64	59	34	61	45	49	46	32	32	25

Vývoj stavů mladistvých v letech 2005–2014

b) Odsouzení

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Muži	120	109	133	148	166	142	150	134	77	77
Ženy	4	2	1	4	8	9	9	6	4	5
Celkem	124	111	134	152	174	151	159	140	81	82

4. Vývoj stavů obviněných a odsouzených cizích státních příslušníků v letech 2005–2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Obvinění	663	532	541	505	579	549	611	551	587	543
Odsouzení	915	846	851	944	1057	1051	1119	1163	936	1006
Celkem	1578	1378	1392	1449	1636	1600	1730	1714	1523	1549

Příloha č. 8

Počty vězňených osob ve vybraných státech Evropy a mimoevropských státech včetně indexů vězňených osob k počtu obyvatel. Zpracovala Marešová podle Walmsley⁵¹, Roy: World Prison Population List (tenth edition), King's College London, International Centre for Prison Studies (2013)

Stát/pořadí (jen prvních 10)	Počet vězňených osob	Data k měsíc/ rok	Přibližný počet obyvatel v mil.	Index na 100 tis. obyv.	Zdroj dat
Albánie	4 505	1/13	2,85	158	Council of Europe
Andorra	33	1/13	0,08	38x	Council of Europe
Anglie a Wales	84 430	9/13	57,06	153	MJ
Arménie	4 756	1/13	2,9	164	Council of Europe
Azerbajdžan	37969	9/11	9,19	413	C of E Penal Stat.
Belgie	12 126	1/13	11,19	108	Council of Europe
Bělorusko -4)	31 700	10/12	9,45	335	NPA
Bosna a Hercegovina	1 883	1/13	2,35	80	Council of Europe
Bulharsko	10 996	10/12	7,3	151	NPA
Česká republika	16 257	8/13	10,54	154	NPA
Dánsko	4 091	9/13	5,61	73	MJ
Estonsko	3 186	9/13	1,34	238	MJ
Finsko	3 134	1/13	5,43	58	NPA
Francie ²	62 443	9/13	63,94	98	NPA
Holandsko	13 749	9/12	16,79	82	NPA
Chorvatsko	4 741	1/13	4,38	108	NPA
Irsko	4 068	9/13	4,6	88	NPA
Island	152	9/13	0,321	47x	NPA
Itálie	64 835	8/13	61,14	106	MJ
Kosovo	1 691	12/12	1,82	93	Human rights report
Kypr	905	9/11	0,854	106	C of E Penal Stat.
Litva-5)	9 729	1/13	2,96	329	NPA
Lotyšsko	6 117	1/13	2,01	304	NPA
Maďarsko	18 388	6/13	10,00	186	NPA
Makedonie	2 515	9/11	2,06	122	C of E Penal Stat.
Malta	610	7/13	0,420	145	MJ
Moldávie/6.	6 710	4/13	3,56	188	NPA
Německo	64 379	3/13	81,96	79	GFSO (Statistical Office)
Norsko	3 649	9/13	5,1	72	NPA
Polsko/8.	83 610	8/13	38,55	217	NPA
Portugalsko	14264	9/13	10,49	136	NPA

51 Roy Walmsley je poradce OSN a Mezinárodního centra pro vězeňské studie (ICPS) při Univerzitě v Essexu – blíže www.prisonstudies.org.

Rakousko	8 273	1/13	8,48	98	NPA
Rumunsko	33015	9/13	21,255	155	NPA
Rusko -2)	681600	9/13	143,4	475	NPA
Řecko	12479	1/12	11,29	111	NPA
Skotsko	7855	9/13	5,33	147	NPA
Slovensko	10152	8/13	5,42	187	NPA
Slovinsko	1 357	9/13	2,06	66	NPA
Srbsko	10226	12/12	7,21	142	NPA
Španělsko	68220	8/13	46,27	147	NPA
Švédsko	6364	10/12	9,53	67	NPA
Švýcarsko	6 599	9/12	8,01	82	SFSO (Statistical Office)
Turecko	137133	9/13	76,43	179	NPA
Ukrajina	137965	9/13	45,21	305	NPA

Vybrané mimoevropské státy

Stát	Počet vězněných osob	K datu měsíc/rok	Přibližný počet obyvatel v mil.	Index na 100 tis obyvatel	
Alžír	60000	5/13	36,96	162	NPA
Angola	21634	6/13	20,64	105	Ministry of Interior
Argentina	60 789	12/11	41,33	147	Ministry of Justice
Austrálie	29 383	6/12	22,68	130	Australian Bureau of Statistics
Bolívie	14770	/13	10,53	140	Andean Information Network
Brazílie	548003	12/12	199,8	274	NPA
Čína	1 640 000	Polovina roku 12	1,354,1	121	NPA
Egypt	66000	/11	82,5	80	US state Dep't human rights report
Ekvádor	21080	12/12	14,15	149	Ministry of Justice
Etiopie	112361	10/09	82,42	136	Cetral Statistics Agency, Ethiopia
Filipíny	108305	12/12	97,2	111	NPA
Chile	46718	7/13	17,57	266	NPA
Indie	385135	12/12	1,266,8	30x	National Crime Records Bureau
Indonésie	144332	12/12	245,01	59	Ministry of Law and Human Rights
Irán	217 000	12/12	76,4	284	NPA
Japonsko	64932	6/13	127,26	51x	Ministry of Justice
Jižní Afrika	156370	8/13	53,1	294	NPA
Kanada	40544	2011–12	33,45	118	Statistics Canada
Kolumbie	118201	7/13	48,24	245	NPA

Korea	48497	6/13	48,84	99	NPA
Maroko	72000	1/13	32,75	220	NPA
Mexiko	246226	6/13	117,05	210	NPA
Malajsie	39144	6/13	29,74	132	Ministry of Home Affairs
Mongolsko	8193	10/12	2,85	287	NPA
Nigérie	54144	5/13	169,9	32x	NPA
Nový Zéland	8 597	6/13	4,47	192	NPA
Paraguay	7901	9/12	6,71	118	NPA
Peru	61390	12/12	30,34	202	NPA
Saudská Arábie	47000	2/13	29,1	162	NPA
Srí Lanka	27000	9/13	20,5	132	NPA
Tanzanie	36552	1/13	47,0	78	Parliamentary Committee, Tanzania
Thajsko -3)	279854	8/13	70,4	398	NPA
Tunis	21300	/12	10,7	199	NPA
Uganda	34940	11/12	36,0	97	Human rights report
USA -1)	2 239751	12/11	312,72	716	USÚJS
Uruguay	9524	7/12	3,39	281	Ministry of Interior
Venezuela	48262	/12	30	161	Ministry of Penientary Servises
Vietnam	130180	Polovina 2012	89,7	145	NPA

Vysvětlivky: NPA – National prison administration

UN – United Nations

MJ – ministerstva justice

ÚJS apod. – statistické úřady

C of E – Council of Europe

Pozn.: V tabulce je zvýrazněno a označeno pořadím 5 nejvyšších indexů vyjadřujících poměr počtu vězněných osob k počtu obyvatel v hodnoceném období. Nejmenších 5 indexů je označeno křížkem.

Několik dalších poznatků z World Prison Population List⁵²:

- Více než 10,2 mil. osob je drženo ve vězeňských zařízeních po celém světě, z toho téměř polovina v USA (2,24 mil.), Rusku (0,68 mil.) a Číně (1,64 mil.). Vězeňská populace t.č. roste na všech pěti kontinentech.
- USA má nejvyšší index vězněných osob k počtu obyvatel – 716 vězňů na 100 000 obyvatel. Následuje ST Kitts&Nevis 714, Seychelles 709, Virgin Is.(USA) 539, Barbados 521, Kuba 510, Rwanda 492, Anguilla (Velká Británie) 487, Belize 476, Rusko 475, British Virgin Is. 460 a Sint Maarten (Nizozemí) 458
- U více než u poloviny zemí a územních celků světa představuje index 150 osob na 100 000 obyvatel.
- V Evropě medián indexů jednotlivých států představuje: 1) pro západní Evropu 98, 2) pro ostatní státy Evropy včetně států, jejichž území zasahuje i do Asie (Rusko a Turecko) – 225 vězňů na 100 000 obyvatel.

⁵² Pochopitelně se zde vychází z dostupných statistických údajů. Přesvědčení o tom, nakolik tyto údaje odpovídají skutečnosti, se u jednotlivých států i kontinentů značně liší.

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2014

Autoři: Alena Marešová
Eva Biedermanová
Simona Diblíková
Josef Požár
Milada Martinková

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost
Design: addnoise.org
Sazba: Metoda spol. s r.o. Brno
Tisk: Reprocentrum, a.s., Blansko
Dáno do tisku: říjen 2015
Vydání: první
Náklad: 200 ks

